

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**MUHASEBE VE FİNANS EĞİTİMİ GÖREN LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ SUÇ VE CEZALARINI ALGILAMASI
ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA (SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ)**

Muhammed Enes KARAÇALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Cahit ŞANVER

TEMMUZ - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MUHASEBE VE FİNANS EĞİTİMİ GÖREN LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ SUÇ VE CEZALARINI
ALGILAMASI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA
(SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed Enes KARAÇALI

Enstitü Anabilim Dalı : Maliye
Enstitü Bilim Dalı : Mali Hukuk

“Bu tez 08/07/2025 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Cahit ŞANVER	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Işıl AYAS	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Vacide KARAMAN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Muhammed Enes KARAÇALI

08/07/2025

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitim sürecine adım atmadan önce iş yoğunluğum ve vakit darlığım sebebi ile yaşadığım tereddütleri bana unutturan ve beni bu yolda fazlasıyla teşvik ederek eğitim sürecini başlatmam ve eğitim sürecimde destekleyen ve eğitimimi başarılı tamamlamam için bana her türlü kolaylığı sağlayan başta sevgili eşim Ayşe Nur KARAÇALI ve onun en güzel hediyesi oğlum Musab Kutan KARAÇALI' ya sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca eğitim sürecinin her anında bana yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Cahit ŞANVER teşekkür ve saygılarımı sunuyorum.

Muhammed Enes KARAÇALI

08/07/2025

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ	1
1.BÖLÜM: SUÇ VE CEZA KAVRAMLARI İLE TÜRKİYE’DE VERGİ SUÇ VE CEZALARI	4
1.1. Suç ve Ceza Kavramları	4
1.1.1. Suç Kavramı	4
1.1.1.1. Suçun Tanımı.....	4
1.1.1.2. Suçun Konusu	5
1.1.2. Ceza Kavramı.....	6
1.1.2.1. Cezanın Tanımı.....	6
1.1.2.2. Ceza Teorileri	7
1.2. Vergi Suçları ve Kabahatleri Kavramı	8
1.2.1. Vergi Suçu ve Vergi Kabahatinin Tanımı	8
1.2.2. Vergi Suçu ve Vergi Kabahatlerinin Konusu ve Unsurları	9
1.3. Vergi Cezası Kavramı.....	11
1.3.1. Vergi Cezası Tanımı.....	11
1.3.2. Vergi Cezasında Amaç	12
1.3.3. Vergi Cezalarının Özellikleri.....	12
1.4. Türkiye’de Vergi Kabahatleri, Vergi Suçları ve Vergi Cezaları	13
1.4.1. Vergi Kabahatleri ve Cezaları.....	14
1.4.1.1. Vergi Ziyat Kabahati ve Cezası	14
1.4.1.2. Usulsüzlük Kabahati ve Cezası	17
1.4.1.3. Özel Usulsüzlük Kabahati ve Cezası.....	20
1.4.2. Adli Vergi Suç ve Cezaları	22
1.4.2.1. Vergi Kaçakçılığı Suçu ve Cezası.....	23

1.4.2.2. Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu ve Cezası	27
1.4.2.3. Yükümlünün Özel İşlerini Yapma Suçu ve Cezası.....	29
2.BÖLÜM: ALGILAMA KAVRAMI, VERGİ SUÇ VE CEZALARININ	
ALGILANMASI VE VERGİ EĞİTİMİ	30
2.1. Duyum ve Algılama Kavramı	30
2.1.1. Duyum Kavramı.....	30
2.1.2. Algı ve Algılama Kavramı.....	31
2.1.2.1. Algı Türleri.....	32
2.1.2.2. Algı ve Önyargı	35
2.1.2.3. Algı Yanılgıları	35
2.1.2.4. Algı Yönetimi	35
2.2. Vergi ve Algılama İlişkisi Üzerine Kavramlar	38
2.2.1. Vergi Bilinci	38
2.2.2. Vergi Ahlakı	39
2.2.3. Vergi Algısı	40
2.2.4. Vergi Psikolojisi.....	40
2.2.5. Mali Psikoloji.....	42
2.2.6. Vergi Kültürü	42
2.2.7. Vergi Uyumu ve Uyumsuzluğu	44
2.2.8. Vergi Yüğü	46
2.2.9. Vergi Baskısı (Tazyiki)	47
2.2.9.1. Vergiden Kaçınma	47
2.2.9.2. Vergi Kaçırma	48
2.2.9.3. Verginin Telafisi	49
2.3. Suç Algısı ve Ceza Algısı.....	50
2.3.1. Vergi Suç ve Cezalarının Algılanması ve Algılanmasını Etkileyen Faktörler	
.....	50
2.3.1.1. Kişisel Faktörler	51
2.3.1.2. Sosyal Faktörler.....	52
3.BÖLÜM: MUHASEBE VE FİNANS EĞİTİMİ GÖREN LİSE	
ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ SUÇ VE CEZALARINI ALGILAMASI ÜZERİNE	
ANKET UYGULAMASI.....	58

3.1. Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Muhasebe ve Finans Eğitimi Veren Kurumların Müfredatında Vergi Eğitimi	58
3.2. Literatür Taraması: Vergi Suç ve Ceza Algısına Yönelik Yapılan Ampirik Çalışmalar	64
3.3. Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Anket Uygulaması	67
3.3.1. Araştırmanın Konusu	68
3.3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	68
3.3.3. Araştırmanın Sınırları ve Yöntemi	69
3.3.4. Araştırmanın Hipotezleri	70
3.3.5. Güvenilirlik ve Normallik Testi	71
3.3.6. Anket Bulgularının Analizi ve Yorumu	73
3.3.6.1. Çapraz Tablo Analizleri ve Kikare Testleri	98
3.3.6.2. Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Simples T Test)	106
3.3.6.3. Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	107
3.3.6.4. Korelasyon Analizi	108
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	119
EK	125
ÖZ GEÇMİŞ	135

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 2025 Yılı Birinci Derece Usulsüzlük Kabahati ve İkinci Derece Usulsüzlük Kabahati Cezaları.....	19
Tablo 2: 2025 Yılı Özel Usulsüzlük Kabahati ve Cezaları	22
Tablo 3: 2024 Yılı Değişikliği ile Kaçakçılık Suçu ve Cezaları	26
Tablo 4: Anadolu Mesleki ve Teknik Liseleri Muhasebe Dalı Haftalık Ders Çizelgesi	61
Tablo 5: Kayıp Veri Analizi	72
Tablo 6: Katılımcıların Vergi Suç ve Ceza Algısı Ölçeklerinin Güvenilirlik Analizi...	73
Tablo 7: Katılımcıların Vergi Suç ve Ceza Algısı Ölçeklerinin Normallik Analizi.....	73
Tablo 8: Vergi Suç ve Ceza Algısı Frekans Değerleri.....	73
Tablo 9: Katılımcıların Cinsiyet Göre Dağılımı	74
Tablo 10: Katılımcıların Eğitim Durumu	75
Tablo 11: Katılımcıların İdari (Parasal) Vergi Cezalarına Bakışı	76
Tablo 12: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı	77
Tablo 13: Vergi Suç ve Ceza Algısı Önergelerine Frekans, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	80
Tablo 14: Katılımcıların Cinsiyete Göre Vergi Suçu İşleyene Bakışının Değerlendirilmesi.....	99
Tablo 15: Cinsiyet İle Vergi Suçu İşleyeni Nitelendirme Şekilleri Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi).....	99
Tablo 16: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Vergi Suçu İşleyene Bakışının Değerlendirilmesi.....	100
Tablo 17: Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Vergi Suçu İşleyenleri Nitelendirmeleri Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi).....	100
Tablo 18: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı ile Vergi Suçuna Bakışının Değerlendirilmesi.....	101
Tablo 19: Katılımcıların Vergi Suçuna Bakışı ile Vergi Suçunu Nitelendirme Şekilleri (Ki-Kare Testi Sonucu)	102
Tablo 20: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı ile İhbar Konusuna Bakışının Değerlendirmesi.....	103
Tablo 21: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyene Bakışı ile İhbar Eğilimi Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi).....	104

Tablo 22: Katılımcıların Vergi Cezalarının Yeterliliğine Bakışı ile Türkiye’deki Vergi Sistemine Bakışlarının Değerlendirilmesi.....	105
Tablo 23: Vergi Cezalarının Yeterliliği ile Türkiye’deki Vergi Sistemine Güven Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi)	106
Tablo 24: Katılımcıların Cinsiyete Göre Vergi Suç ve Ceza Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Indipendent Simples T Test)	106
Tablo 25: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Vergi Suç ve Ceza Algıları.....	107
Tablo 26: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Vergi Suç ve Ceza Algısı Farklılığının Tek Yönlü Varyans (Oneway Anova) Testi.....	108
Tablo 27: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyeni Nitelendirme Şekilleri ile Vergi Suç ve Ceza Algıları Arasındaki İlişki	109
Tablo 28: Katılımcıların İdari Vergi Cezalarını Nitelendirme Şekilleri ile Vergi Suç ve Ceza Algıları Arasındaki İlişki	110
Tablo 29: Hipotez Sonuçları.....	113

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Vergi Kabahat ve Suçları	14
Şekil 2: Mükellefin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarının Tepkisel Boyutu	42

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	74
Grafik 2: Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı.....	75
Grafik 3: Katılımcıların İdari (Parasal) Vergi Cezalarına Bakışı.....	76
Grafik 4: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı.....	77
Grafik 5: Katılımcıların Vergi Suçuna Karşılık Hapis Cezası ve Para Cezasına Bakışı.....	81
Grafik 6: Katılımcıların Vergi Suçunun Mağduruna Karşı Bakışı.....	82
Grafik 7: Katılımcıların İhbar Müessesine Bakışı.....	83
Grafik 8: Katılımcıların Kendilerinin Vergi Suçu İşlemelerine Bakışı	84
Grafik 9: Katılımcıların Vergi Suçu İşleme Tekrarına Bakışı	85
Grafik 10: Katılımcıların Vergi Kaçıranlara Bakışı	86
Grafik 11: Katılımcıların Vergi Kaçıranlara Verilecek Cezaya Bakışı	87
Grafik 12: Katılımcıların Vergi Cezalarının Yeterliliğine Bakışı	88
Grafik 13: Katılımcıların Vergiden Kaçınmaya Bakışı	89
Grafik 14: Katılımcıların Fiş Fatura Alışkanlığı	90
Grafik 15: Katılımcıların Vergi Denetimleri İle Vergi Geliri İlişkisine Bakışı	91
Grafik 16: Katılımcıların Türkiye’deki Vergi Sistemine Bakışı.....	92
Grafik 17: Katılımcıların Vergi Konularında Uzlaşma Müessesine Bakışı.....	93
Grafik 18: Katılımcıların Vergi Aflarının Dürüst Mükelleflere Etkisine Bakışı	94
Grafik 19: Katılımcıların Vergi Oranları ile Vergi Kaçakçılığı Arasındaki İlişkiye Bakışı	95
Grafik 20: Katılımcıların Vergi Mevzuatına Bakışı	96
Grafik 21: Katılımcıların Okullarındaki Vergi Haftası Etkinliği	97
Grafik 22: Katılımcıların Vergi ile İlgili Verilecek Seminerlere Bakışı	98

ÖZET	
Başlık: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)	
Yazar: Muhammed Enes KARAÇALI	
Danışman: Doç. Dr. Cahit ŞANVER	
Kabul Tarihi: 08/07/2025	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 124 (ana kısım) + 10 (ek)
Devletin birçok gelir kaynağı bulunmaktadır bunlardan biri olan vergiler de bu gelir kaynaklarının içerisinde en mühim olanıdır. Vergi uyumu ve vergi bilinci yüksek olan bir vatandaş topluluğuna sahip devletin vergi toplama konusunda yaşaması muhtemel sorunlar minimuma inecek ve finansman sıkıntısı çekmeyecektir. Bu sebeple vergi algısı üzerinde düşülmesi gereken önemli konulardan biridir ancak vergi algısının içinde barındırdığı ve vergi kadar eski olan vergi suç ve cezaları kavramının da algılanması çok mühim bir meseledir. Devletin vergi suç ve ceza algısı ve vergi uyumu yüksek vatandaşlara sahip olması etkili bir vergi sisteminin oluşumu açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde muhasebe ve finans eğitimi gören ticaret lisesi öğrencilerinin gelecekte diğer öğrencilere göre gerek meslek mensubu olma ihtimali veya vergi mükellefi olma ihtimalleri göz önünde bulundurulduğunda vergileme sürecinde aktif ve önemli yer tutacak bu öğrencilerin vergi suç ve cezalarını nasıl algıladıklarını öğrenmek mühimdir. Bu çalışma ile muhasebe ve finans eğitimi gören öğrencilerin vergi suç ve cezalarını nasıl algıladıkları ortaya koyarak bu algı düzeyini yükseltmek için neler yapılabilir konusunda önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Araştırmada pilot uygulama yöntemi ile Sakarya ilinde bulunan ticaret meslek liseleri içerisinde amaçlı örnekleme yöntemi ile kümeleme temelli seçim yapılmıştır. Araştırmacının belirlediği ölçütlere göre belirli kümeler seçilmiştir. Belirlenen 5 okulda ve 320 öğrenciye yüz yüze anket yöntemi yapılmış ve SPSS 29.0 analiz programı ile test ve analizler yapılmıştır. Sonuçlarda öğrencilerin algı düzeyleri orta düzey ve yüksek eğilimli olduğu görülmüş, ancak her ne kadar ülkemizde en erken vergi eğitimi verilen alanda eğitim görseler de vergi ile ilgili bazı kavramlara yabancı oldukları ve bundan kaynaklı bir takım bundan kaynaklı sorunların var olduğu ve bu sorunların ana sebebinin ise vergi eğitiminin yetersizliğinden kaynaklandığı görülmüştür. Test ve analiz sonuçları ile tespit edilen sorunların birçoğunun her ne kadar muhasebe ve finans alanında eğitim alan öğrenciler bile olsa yaşadıkları bilgi eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Çalışma ile bu hususta sorunlara yönelik getirilen çözüm önerilerinin de temelinde vergi suç ve ceza algısı yüksek bu öğrencilerin vergi ile ilgili müfredata eklenecek ekstra dersler ve aktiviteler ile daha üst seviyelere çıkarılabileceği sonucuna varılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Vergi Suç ve Ceza Algısı, Muhasebe ve Finans Eğitimi, Sakarya	

ABSTRACT	
Title of Thesis: An Empirical Study on Tax Crime and Punishment Perceptions of High School Students Studying Accounting and Finance (Sakarya Province Sample)	
Author of Thesis: Muhammed Enes KARAÇALI	
Supervisor: Assoc. Prof. Cahit ŞENVER	
Accepted Date: 08/07/2025	Number of Pages: ix (pre text) + 124 (main body) + 10 (add)
The state has many sources of income, one of which is taxes, which are the most important of these sources. A state with a citizenry that has a high level of tax compliance and tax awareness will minimize potential problems in tax collection and will not experience financial difficulties. For this reason, tax perception is an important issue that needs to be addressed, but the concept of tax crimes and penalties, which is as old as taxes themselves, is also a very important issue that needs to be understood. It is important for the state to have citizens with a high level of tax crime and penalty awareness and tax compliance in order to establish an effective tax system. From this perspective, considering that vocational high school students who receive accounting and finance education in our country are more likely to become professionals or taxpayers in the future compared to other students, it is important to understand how these students perceive tax crimes and penalties, as they will play an active and significant role in the tax process. With this study, it is aimed to reveal how students studying accounting and finance perceive tax crimes and penalties and to make suggestions on what can be done to increase this perception level. In the research, clustering-based selection was made with the purposeful sampling method within the trade vocational high schools in Sakarya province with the pilot application method. Certain clusters were selected according to the criteria determined by the researcher. A face-to-face survey was conducted in 5 schools and 320 students and tests and analyzes were conducted with SPSS 29.0 analysis program. In the results, it was seen that the perception levels of the students were at medium level and high tendency, but although they were educated in the field where the earliest tax education was given in our country, it was seen that they were unfamiliar with some concepts related to tax and that there were some problems arising from this and that the main reason for these problems was the insufficiency of tax education. It is seen that most of the problems identified by the test and analysis results are due to the lack of information they experience, even if they are students who receive education in the field of accounting and finance. It has been concluded that the solution proposals brought by the study to the problems in this regard can be raised to higher levels with extra courses and activities to be added to the tax-related curriculum of these students with a high perception of tax crime and punishment.	
Keywords: Tax Crime and Punishment Perception, Accounting and Finance Education, Sakarya	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Vergi yalnızca ülkemizde değil dünyanın her yerinde devlet olgusunun olduğu her yerde bulunan ve devletlerin en önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. Dünya üzerinde düzenli sistematik olan vergi kavramı milattan önce 3000’li yıllarda Mısır’da görülmeye başlanmış ve süreç devamında devletlerin ve ekonomilerin büyümesi ve uluslararası etkileşimler haline gelmesi ile vergi kavramı da gelişmiş ve gelişmektedir. Vergi kavramına bakıldığında bir devletin varlığını oluşturan kaynaklardan olan ekonomik olarak en önemli kavramı olduğu görülmektedir. Bu öneminden kaynaklıdır ki geçmişte ve günümüzde öğretilere bakıldığında vergi ile ilgili birçok araştırma ve çalışmanın olduğu bu çalışmaların konuları vergi olgusunun teknik alanı üzerine olduğu kadar, içerisinde insanında varlığı düşünülerek bireylerin vergiye bakış açısı ve vergi ile ilgili düşüncelerinin nasıl olduğunu ölçmek amacıyla birçok ampirik çalışma halinde de olduğu görülmektedir. Vergi algısı üzerine yapılan bu çalışmaların her kesim bireye ve farklı gruplara uygulandığı ancak literatür geneline bakıldığında vergi ile ilgili olan ve vergi kadar eski olan vergi suç ve vergi cezalarının algılanması ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların az olması dikkat çekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Vergi suç ve ceza algısı üzerine yapılmış az olan bu çalışmaların örneklem grubunun da mükellef olan yetişkin bireyler olduğu ve farklı örneklem gruplarına yönelik benzer çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmada da literatürde eksik olan vergi suç ve ceza algısına yönelik özellikle geleceğin vergi mükellefi veya vergi sorumlusu olma ihtimalleri diğer alanlarda öğrenim gören öğrencilere nazaran yüksek olan, ülkemizde muhasebe ve finans eğitimi gören ticaret meslek lisesi öğrencileri seçilmiştir ki bundaki amaç özellikle bu alanda eğitim gören öğrencilerin meslek mensubu dediğimiz muhasebe alanında çalışacak bireyler olma ihtimalleri bu öğrencilerin algısı daha yüksek olması durumunda vergileme sürecinde aktif rol alacakları düşünüldüğünde, sürece faydalarının ne denli yüksek olacağı yadsınamaz bir gerçek olmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Tüm bu sebepler göz önünde bulundurularak ağaç yaşken eğilir atasözünden yola çıkarak gelecek nesil olan öğrencilerimizin vergi suç ve ceza algılarının ne düzeyde olduğu ve bu algı düzeylerini pozitif yönde daha iyi bir hale nasıl getirilebilir konusunda öneriler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Literatürde ağırlıklı olarak yetişkin bireylere yönelik çalışmalar bulunmakta iken bu çalışmanın katkısı genç bireylerin özellikle vergi eğitimi alanların algısını ilk kez bu kapsamda incelenmesidir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma belirtilen amaç doğrultusunda üç ana bölümden oluşacak şekilde birinci bölümde suç ve ceza kavramı ile ülkemizdeki vergi suç ve cezalarının anlatılmıştır. İkinci bölümde ise algılama kavramı ve vergi algılaması anlatılmış ve son bölümde ise ülkemizdeki muhasebe ve finans alanında eğitim veren liselerin müfredatında bulunan vergi eğitime değinilerek, çalışmanın amacına yönelik olarak nicel veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi ile örneklem grubuma yüz yüze anket uygulaması yapılarak öğrencilerin algı düzeyine yönelik veri toplanmış ve bu veriler analiz edilerek, öğrencilerin vergi suç ve ceza algı düzeyleri ortaya koyularak ne gibi sorunların olduğu ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmiştir. Çalışmada belirlenen bu amaç doğrultusunda her ne kadar süreç içerisinde alınacak izinler zamansal olarak sıkıntılar doğursa da amaca yönelik etkili bir çalışma yapabilmek adına gerekli izinler üniversite ve milli eğitim bakanlığından alınarak bir anket çalışması tercih edilmiştir. İzin alınan ve çalışmada kullanılan anket ise öğretilerde açık kaynak olarak güvenilirliği test edilmiş olan Hatipoğlu (2007) yüksek lisans çalışmasında kullandığı anket önermeleri, Özcan (2022) yüksek lisans çalışmasında kullandığı anket önermeleri ve Yanık ve Doğan (2022) makalelerinde kullanmış oldukları anket önermelerindeki önermelerden örneklem grubunun yaş ve bilgi düzeyi düşünülerek bir anket formu hazırlanmıştır. Örneklem grubunun seçiminde ise eğitim hayatına devam eder iken bir yanda mesleki hayatının devam etmesi sebebi ile hem eğitim hayatımı sürdürdüğüm hem de çalışma hayatımı sürdürdüğüm Sakarya ili tercih edilmiştir. Bu tercihin yanı sıra tüm il genelinde uygulama yapmam en başta meslek hayatına da devam ettiğim için zamansal sıkıntılardan ve ulaşım sıkıntılarına sebep olacağından Sakarya ilini temsilen örneklem grubunu daraltmak durumunda kalarak Sakarya ili içerisinde muhasebe ve finans eğitimi veren okullar içerisinde öğrenci

yoğunluğunun fazla olduğu merkez ilçesi olan Adapazarı ve Serdivan ilçelerinden 3 okul olan Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Adapazarı Profesör Doktor Tansu Çiller Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Serdivan Farabi Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi tercih edilmiş bunların haricinde diğerk dış ilçelerdeki öğrencilerin durumunu da yansıtmaları açısından Akyazı ve Karapürçek ilçelerinde bulunan Ahi Evran Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Mehmet Akif Ersoy Çok Programlı Anadolu Lisesi tercih edilmiş ve toplamda Sakarya ilini temsilen amaçlı örnekleme yöntemi ile kümeleme temelli seçim yapılmıştır. Araştırmacının belirlediğı ölçütlere göre belirli kümeler seçilmiştir ve 5 okulda muhasebe ve finans eğitimi gören 320 öğrenciye yüz yüze olarak anket uygulaması ile öğrencilerin vergi suç ve ceza algıları ölçülmeye ve sonucunda elde edilen bulgular ile vergi suç ve ceza algılarının ne düzeyde olduğı bununla birlikte algı düzeylerini pozitif olarak yükseltmek adına neler yapılabilir önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

1.BÖLÜM: SUÇ VE CEZA KAVRAMLARI İLE TÜRKİYE’DE VERGİ SUÇ VE CEZALARI

1.1. Suç ve Ceza Kavramları

1.1.1. Suç Kavramı

1.1.1.1. Suçun Tanımı

Suç olgusu kavramının genel olarak literatürde kabul edilen tek bir tanımlamasının olduğunu söylemek pek olası değildir, çünkü suç kavramı toplumda zamana, mekâna ve topluluğun kültürüne göre değişkenlik gösteren bir kavramdır. Bir toplumda bir davranış eylem suç olarak kabul görmekte iken başka bir toplum bunun suç olmadığı düşüncesi de olabilmektedir bu sebeple suçun tanımı değişkenlik gösteren bir kavramdır. (Burkay, 2008:2)

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu suçun tanımı ile alakalı olarak 6. Maddesinde birtakım tanımlamalar yapmış olmakla birlikte bu madde de suç kavramı ile alakalı genel bir tanımın olmadığı, bir fiilin suç sayılması için kanunilik ilkesi gereği ilgili kanunda suç olarak tanımlanması gerekmektedir.

Modern ceza hukuku, fail değil fiili ceza hukukudur. Bundan anlaşılacağı üzere ceza hukuku, işlenen fiili esas almakta, bunun üzerine bir suç teorisi kurmaktadır. Suç teorisinde suçu işleyen failin sorumluluğu ile alakalı hukuksal dayanak failin davranışları ile işlediği fiildir. (Demirbaş ve Erdem, 2014:85)

Suç fiili bireylerin yaptıkları hareketlerle ortaya çıkan ve cezai bir müeyyide taşıyan, kanundaki tarife uygun ve hukuk kurallarına aykırı olarak işlenen fiillerdir. (Bayraklı, 1976:68)

Suç kavramı üzerine birçok teori ortaya konulmuş, bunlardan kimisi psikolojik, çevresel, kimisi sosyolojik faktörler ile suç olgusunu ele almaya çalışmıştır. Tüm bu teoriler ortaya koydukları varsayımlar ile suç davranışını açıklamada önemlidir ancak suç tek bir faktörle açıklanabilecek bir kavram değil birçok faktörü içinde barındıran bir olgudur. Tüm bu etkenleri de dikkate alarak suç kavramını ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde bütüne bakarak değerlendirmek gerekmektedir. (Burkay, 2008:13)

Suçun tanımı hukuki anlamda suç ceza yasalarını ihlal eden davranış iken, sosyolojik olarak suçun tanımı toplum kurallarını ihlal eden bir insan davranışdır, tüm bunlardan

ayrı olarak psikolojik açıdan değerlendirildiğinde suç bir insani davranış problemi olarak tanımlanabilmektedir. (Erkunt Kanoğlu, 2024:59)

Suç kavramını temelinde 4 temel unsur bulunmaktadır bunlar şu şekilde belirtilebilir; Kanuni unsur; yapılan fiilin suç kabul edilmesi kanunda bu fiilin karşılığında ceza taşıdığı açıkça ifade edilmesine bağlıdır, buna aynı zamanda tipiklik de denilmektedir. (Bayraklı, 1976:56)

Maddi unsur; bir eylem ile dış alemde pozitif veya negatif bir değişikliğin meydana gelmesidir. Bir düşüncenin her ne kadar toplum nezdinde kabul görmeyen bir görüş meydana getirse de bu düşünce ne zamanki dış alemde bir eylem neticesi ile bir değişikliğe sebep olursa suçun maddi unsuru oluşmuş olur. (Bayraklı, 1976:57)

Manevi unsur; ceza hukukunda iradilik özelliğinden kaynaklı iradi olmayan bir eylemin hukuka aykırı olması o eylem sonucu suç teşkil etmeyeceği kabul edilmiştir. Suçu işleyen faile bu suçun karşılığı ceza verilebilmesi için fiilin faile yükletilebilmesi gerekmektedir. (Bayraklı, 1976:58)

Hukuka aykırılık; yapılan bir fiilin hareketin hukuk düzenince kabul edilmeyen bir eylem olmasıdır. Suç davranışı hukuk kuralları ile ters düşen bir fiildir buna göre hukuka aykırılık yalnızca ceza hukuku kuralları değil tüm hukuk düzeni içerisinde bulunan hukuk kuralları ile oluşan çatışmadır. (Bayraklı, 1976:59)

1.1.1.2. Suçun Konusu

Suçun konusu ile alakalı hukuki olarak genel kanı haline gelen tanım şu şekildedir; “Suçun konusu kanunun yasak hükmü ve müeyyide ile açıkça koruduğu bir hak olabilir” öğretideki diğer bir tanım ise suçun konusunu ceza kuralları ile korunan menfaatlerin ihlal edilmesidir. (Erdem, 1968:23)

Suçun konusu fiilin nesnesini oluşturan şeydir yani kasten yaralama suçunda yaralanan sağ kişi iken hırsızlık konusunda çalınan mal gibi bu hususta suçun konusu ile suç tipini oluşturan hukuksal yarar tek tip bir olgu olmaması sebebi ile her konuda farklı olmasına dikkat edilmelidir. Hukuksal yarar suç karşısında hukuk ’un koruyup gözettiği bir veya daha fazla yarar olarak ortaya çıkabilmektedir. Örneğin kasten yaralama suçunda suçun konusu yaralanan kişi iken, hukuksal yarar ile hukukun koruduğu asıl kavram kişinin yaşam hakkıdır. Suçun konusu maddi bir kavram iken hukuksal yarar soyut bir kavramdır. (Demirbaş ve Erdem, 2014:91)

Hukuki olarak suç kavramının konusu denildiğinde kanun tarafından korunan bir yararın suç ile ihlal edilmesidir. Suçun hukuki konusu denildiğinde ne anlaşılması gerektiği üç farklı görüşte açıklanmıştır bunlardan ilki; subjektif nitelikli teorileri savunanlardır bunlara göre suçun konusu haktır yani işlenen suç ile bir hak ihlal edilmesidir, ikincisi ise objektif nitelikli teorileri savunanlardır. Bunlar ise suçun konusunu üç temel üzerinde toplamıştır ve suçun konusunu hukuku ihlal, hukuki yükümlülüğü ihlal veya hukuki yararı ihlal etmek olarak belirtmektedir. Son görüş ise karma nitelikli teorilere göre hem objektif hem de subjektif olarak korunan yararın ihlali olarak kabul etmektedir.

1.1.2. Ceza Kavramı

1.1.2.1. Cezanın Tanımı

Kelime kökü Arap dilinden gelen Ceza kelime anlamına bakılacak olursa “İnsanların fiil ve davranışlarının dünyada ve ahiretteki karşılığı anlamında kelam, suçluya uygulanacak maddi ve manevi müeyyide anlamında fıkhi terim.” (Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi) Türk Dil Kurumu ise ceza tanımını “Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım; ukubet” şeklinde tanımlanmaktadır. (<https://sozluk.gov.tr/>, 2024, E.T.05/06/2024)

Ceza topluma zarar veren davranışlara karşılık devletin kanunun koyduğu ölçüde ve kanunun öngördüğü amaçlar doğrultusunda suçu işleyen kişiyi bazı yoksunluklara tabi kılarak yaptığı hareketi toplumun onaylamadığını göstermek için yargı yoluyla orantılı olarak uygulanan caydırıcı yaptırımlardır. (Demirbaş,2018:569)

Öğretide suça karşılık olarak öngörülen ceza kavramı “önemli hukuki değerlerin ihlalinin karşılığını oluşturan yaptırım”, “toplumun onaylamadığı haksızlığın yaptırımı” ve “devlet tarafından özel infaz şeklinin belirlendiği yaptırım” şeklinde tanımlandığı görülmektedir. (aktaran Demir, 2022:880)

Cezanın tanımı ile alakalı çağdaş görüşte kabul gören tanım, çeşitli amaçları gerçekleştirmek için kişiye birtakım yoksunluklar getiren yaptırımlardır, bu yaptırımların sıkıntı ve ızdırap vermesi gibi bir niteliği vardır ve geçmişten günümüze ceza yaptırımlarının azap verici amaçlarının olmasının birtakım yararlarının olduğu kabul edilmiştir. Çağdaş ceza görüşünde ise ceza yapıcı amaçlara ulaşabilmek için kişinin hakları yönünden yoksunluklara tabi tutulmasını meydana getiren yaptırımlardır ve sırf bu yapıcı yoksunluklar bile kişinin azap ve ızdırap çekmesine sebep olabilir ancak çağdaş

görüŖte bu yaptırımlarda asıl amaç suçluya ızdırap vermek değil suçluyu tekrar sosyalleŖtirmeyi amaçlayan, toplumun ortak yararlarını göze alarak kiŖiyi ıslah ederek kanunlara saygılı olan üretken bir birey haline getirmektir. (Dönmezler ve Erman, 2016:6)

1.1.2.2. Ceza Teorileri

Verilecek bir cezanın sonucunda beklentileri ortaya koyan bakış açıları ile ilgili öğretilerde üç teori esas alınır bunlar;

Mutlak Adalet Teorisi: Alman filozoflardan Immanuel Kant ve George Wilhelm Friedrich Hegel’inde savunduğu bu teori, kiŖinin işlediği suç sebebi ile faili olduğu konudan ceza görmesi gerektiğini ve bu şekilde işlediği suç sebebi ile acı, ızdırap çekmesinin adaletin gereği olduğu savunulmaktadır. Verilecek ceza ile suç işlendikten sonra bozulan toplum düzeninin tekrar tahsis edilmesine yarar ancak bu teori bununla ilgilenmez asıl cezadaki sebebin işlenen suça karşılık adaletin gereği olarak ceza verilmesidir. Yani suçluyu uslandırmak veya toplumun yararı için değil adaletin tahsis edilmesi için ceza verilmelidir. (Demirbaş, 2023:90)

Mutlak ceza teorisinin temeli eski Ahit’te bulunan “diŖe diŖ, kana kan” anlayışına dayanmaktadır. Ceza bir araç olarak görülmez amaçtır yani işlenen suç sonrası verilecek ceza ile bir yarar fayda beklenilmez. Ceza kiŖinin işlediği suç ile toplum normlarına aykırı olarak sergilediği davranışın cezalandırılarak kiŖinin acı ızdırap çekmesi, yaptığı bu davranış ile ilgili kefareti ödemesidir. Verilen ceza sonucu toplumun herhangi bir yararı olmasa bile faile bu ceza adaletin gereği ve işlediği suçun karşılığı olarak verilmesidir. (Dölger, 2023:899)

Nispi (Önleme) Teorileri: Mutlak teorilerin ceza anlayışında ceza verilmesinin adaleti sağlamak olması, ceza ile toplumsal yararın, kiŖinin ıslahının ve kiŖinin topluma yeniden kazandırılması gibi sosyal amaçları dikkate almaması eleştirileri sonrası nispi teoriler ortaya konulmuştur. Nispi teoride cezanın amacı suçu önlemektir. (Dölger, 2023:910)

Beccaria, ceza verilmesi ile amaçlananın aslında ne faile işkence etmek ne de işlenen suçu ortadan kaldırmak değil, suçlunun diğer fiillerini engellemek ve kiŖileri suç işlemekten uzaklaştırmaktır. (Demirbaş, 2023:89)

Karma Teoriler: Suçlunun cezalandırılmasında toplum yararını öne alan, gelecekte işlenecek suçu önlemeyi düşünen adalet noktasının dikkate almayan teoriler ile ceza ile

suç işleyenin kefareti ödediği toplumsal yarar olsa da olmasa da suçu işleyene adaletin gereği olarak ceza verilmesi gerektiğini düşünen teorilerin ayrı ayrı doğru bir sonuca varamayacağını bu iki teorinin bütün olarak birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi sonucu karma teori ortaya çıkmıştır. (Demirbaş, 2023:91)

Bu teori ile nispi ve mutlak teorilerin sakıncalı yönleri giderilmek istenmiş bundan sebeple cezanın toplumsal yararı sağlamak ve adaleti yerine getirmesi için verilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç beraberinde cezaların verilmesinde iki sınır ortaya çıkarmıştır, bunlar adalet ve toplumsal yarar yani cezanın yararlı ve adaletli olduğu şekliyle verilmesidir. (Demirbaş, 2023:91)

Anayasa Mahkemesinin 1971 tarihinde 1970/42 esas numaralı 1971/30 karar numaralı kararında cezanın çağdaş toplumlardaki amacı ile ilgili uygulanacak ceza yaptırımının özündeki amacın, cezanın verileceği kişiyi işlemiş olduğu suç ve bunun gibi suçları tekrar işlememesini sağlayarak, suçu işleyen bireyin toplum önünde daimî bir tehlike olarak bulunmasını engellemek ve ceza ile ıslah edilmiş olarak topluma tekrar faydalı bir birey haline getirilerek serbest bırakılmasıdır. Cezanın amacına yönelik yapılacak böyle düzenlemede ceza alan kişinin ceza verilmesindeki bu amaç ile ilgili istekli ve kendisine neden ceza verildiği hususunda bilinçli olması, bu hususta en önemli ön koşulları oluşturmaktadır. Bu şekilde elde edilecek başarılı sonuç ise, çağın tüm uygar toplumlarında uygulanan yumuşatılmış bir yerine getirme yolu ve cezanın yerine getirildiği sırada ceza muhatabı kişinin toplum ile yakınlaştırılarak tekrar topluma adaptasyonu ile oluşturulabilir.

1.2. Vergi Suçları ve Kabahatleri Kavramı

1.2.1. Vergi Suçu ve Vergi Kabahatinin Tanımı

Genel Ceza Hukukunda suç kavramı cürüm ve kabahat olarak ayrılmaktadır ve bu kavramlardan cürümler hapis cezası için kullanılırken kabahat ise para cezası için kullanılmaktadır. Vergi Hukukunda ise hapis cezası öngörülen kaçakçılık suçu cürüm özelliği taşıırken, para cezası öngören vergi ziyayı ile usulsüzlük suçları kabahat özelliği taşımaktadır. (Bilici, 2007:87)

Suçlar ve bunlara uygulanacak cezai yaptırımlar ile ilgili hukuki düzenlemeler 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile yapılırken, kabahatler ile ilgili genel düzenlemeler 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ile vergi kabahatleri, vergi suçları ve cezaları ile ilgili düzenlemeler

ise 213 sayılı Vergi Usul Kanununda yapılmaktadır. Suçlar kabahatlere göre daha ağır ihlaller olduğundan, vergi suçları da bunun gibi vergi kabahatlerine kıyasla daha ağır ihlal ve sonuçlar barındıran durumlardır. (Pehlivan, 2013:91)

Kabahatler Kanunun 2. Maddesinde kabahat kavramı “Kanun karşısında idari yaptırım uygulamasını öngördüğü haksızlık karşılığıdır” şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun yaptığı tanımlamadan anlaşıldığı üzere kabahatin oluşması için bir haksızlık olgusunun oluşması gerekmektedir. Hukuka aykırı eylemlerden hafif nitelikte olanları kabahat olarak tanımlanmaktadır. (Batı, 2023:283)

Vergi sorumluluğu bulunan vergi mükellefi veya vergi sorumlusu kişiler tarafından ya da vergilendirme işlemi ile görevlendirilmiş kişilerce, vergi kanunlarında belirtilen maddi veya şekli yükümlülöklere aykırı hareketler ile işlenen ve sonucunda devleti vergi kaybına uğratan veya kamu düzeninin bozulmasına sebep olan kanunda belirtilen tariflere uygun olarak cezai müeyyideyi gerektiren fiiller vergi suçu olarak tanımlanabilmektedir. (Bayraklı, 1976:68)

Ceza aslında suç teşkil eden hareketin yaptırımı olduğundan, bu yaptırımların öngördüğü vergi hukuku alanında olan ve ceza yargılaması sonucu tespit edilen ihlalleri vergi suçu olarak anlamak gerekmektedir. (Donay, 2008:40)

Vergi usul kanunu vergi suçu veya vergi kabahati ayrımı yapmamıştır ancak genel ceza hukukunun suç ve kabahat ayrımını dikkate alınacak olursa, vergi usul kanununda hapis cezasına bağlanan kaçakçılık, mükellefin özel işlerini yapma ve vergi mahremiyetinin ihlali fiilleri vergi suçu kapsamına girerken vergi usul kanununda idari para cezasına bağlanan usulsüzlük, özel usulsüzlük ve vergi zıyaı fiilleri vergi kabahatleri kapsamına girmektedir. (Pehlivan, 2013:92)

1.2.2. Vergi Suçu ve Vergi Kabahatlerinin Konusu ve Unsurları

Vergi suç ve kabahatleri, vergi kanunları ile yasaklanmış olan davranışların sergilenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Anlaşılacağı üzere vergi kanunlarının koymuş olduğu vergi ödevlerinin hukuka uygun olarak yerine getirilmemesi vergi suçu veya vergi kabahatini doğurmaktadır. Vergi suçunun temel olarak konusu vergi kanunlarının belirttiğı ödevleri yerine getirmemek olarak tanımlanabilir. (Yavaşlar, 2012:93)

Modern ceza hukuku, anlayış olarak geleneksel ceza hukukundan fail ceza hukuku olmaması fiil ceza hukuku olması yönüyle ayrılmaktadır. Yani cezada fiili esas alıp bunun

üzerine bir suç teorisi oluşturmaktadır. Suçu işleyen fail olmaktadır ancak bunun hukuksal dayanağı ise failin işlemiş olduğu davranıştır. Bu davranış ile ceza hukukunun ilgilenmesi için davranışın hukuka aykırı olması gerekir. Genel suç teorisinde insanın davranışı hareket noktasını oluştururken, bu davranışla ceza hukuku ilgilenmesi için kanunlarda düzenlenen tipe uygun olması, bu uygunluk sağlandıktan sonra hukuka aykırı bir davranışın meydana gelmesi ve bu davranışın bir kusur oluşturması gerekir. Yani genel ceza hukukunda suçun üç unsuru vardır bunlar; tipiklik, hukuka aykırılık ve kusurluluktur. (Demirbaş ve Erdem, 2014:85)

Vergi suçunun unsurlarına bakılacak olursa; vergi suçunda devleti zarara uğratacak yapma veya yapmama şeklindeki eylemler vergiyi ödememek, vergiyi eksik ödemek, vergiyi geç ödemek veya verginin haksız yere geri ödenmiş olması sonuçları ile oluşan netice, vergi suçunu oluştururken bu bahsedilen fiiller ile sonuçta ortaya çıkan netice arasındaki illiyet bağı vergi suçunun maddi unsurunu oluşturmaktadır. Oluşan vergi suçunun bir mükellefe istinat edilebilmesi ise bu suçun manevi unsurunu oluştururken bu yapılan fiillerin hukuk tarafından korunması ise hukuka aykırılık unsurunu oluşturmaktadır. (Hatipoğlu, 2007:11)

Suçun oluşumunda olmazsa olmaz olarak belirtilen suç kavramının temelini oluşturan dört unsur vardır. Bunlar; kanuni unsur, maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık unsurlarıdır. Bunlardan birinin bulunmadığı durumlarda fiil suç olmaktan çıkabilmektedir. Vergi suçunda da bu 4 unsurun varlığı söz konusudur vergi suçu açısından bunlara değinecek olursak;

Kanuni unsur; “Kanunsuz suç olmaz” ilkesinin gereği suç kavramında temel unsur olan kanuni unsur vergi suçlarında hatta vergi kanunlarının tümünde vardır. Kanunsuz vergi koyulamayacağı gibi, vergi kanunlarında suç olarak nitelendirilmeyen bir fiil vergi suçu oluşturmamaktadır. Vergi suçunun olması için kanunlarda bunun belirtilmesi gerekir ki bu da vergi suçu açısından kanuni unsuru oluşturmaktadır. (Bayraklı, 1976:70)

Maddi unsur; maddi unsur suçun dış alemde meydana getirdiği olumlu veya olumsuz değişiklikleri ifade etmekte iken, bu unsur kendi içerisinde de üç temel öge bulundurmaktadır. Bunlar hareket, sonuç ve illiyet bağıdır. Vergi suçu açısından bu öğelere bakılacak olursa hareket ögesi insan iradesi ile yapma veya yapmama fiilleri sonucu meydana gelmektedir ve vergi suçu açısından bakıldığında vergi ödevlerinde kanunun yapılmasını söylediği defter tutma gibi fiillerin yapılmaması olarak belirtilebilir.

Sonuç ögesi ise hareket ögesi sonucu dış alemde meydana gelen değişikliktir. Bu ögeye vergi suçu açısından bakıldığında yapma veya yapmama hareketi sonucu vergi kaybının oluşmasıdır. İliyet bağı, suçu işleyen kişi ile dış alemde meydana gelen fiilin ilişkilendirilmesidir, vergi suçu açısından vergi kaybına sebep olan hareket ile vergi kaybına sebep olan kişi arasında bir sebep sonuç ilişkisinin kurulabilmesi olarak belirtilebilmektedir. (Bayraklı, 1976:71-72)

Manevi unsur; vergi suçunu oluşturan fiilleri kişinin kendi iradesi ve isteği ile gerçekleştirmesi manevi unsuru oluşturmaktadır. (Bayraklı, 1976:72)

Hukuka aykırılık unsuru; sadece vergi kanunlarında hareketin suç sayılması değil bu hareketin hukuk sistemi içerisinde başka bir yerde suç olmaktan çıkarılmamış olmasıdır. (Bayraklı, 1976:73)

Devletin Anayasal görevlerini yerine getirebilmek için vergi almaya mecburiyeti vardır bunun için adil ve uygulanabilir bir vergi düzenlemesi gereklidir. Devlet herkese eşit ve kanunlara uygun olarak vergi ödevlerini yerine getirmesini sağlamak ile yükümlüdür. Bundan sebeple vergi ile alakalı gerekli denetimleri yapmanın yanı sıra, vergi kanunları ile alakalı yapılan ihlalleri cezalandırarak bozulan adaleti ve düzeni yeniden temin etmek durumundadır. İşte bu amacını gerçekleştirebilmesi için kullanılan araçlar ise kanun ile koyulan vergi kabahat ve suçlarıdır. (Yavaşlar, 2012:94)

1.3. Vergi Cezası Kavramı

1.3.1. Vergi Cezası Tanımı

Vergi cezası devletin kanunla ile koyduğu maddi ve şekli vergi yükümlülüklerini yapmayan ve bu yükümlülüklerle aykırı eylemlerde bulunarak vergi suçu işleyen kişilere uygulanan ve bu kişileri birtakım yoksunluklara mahkûm eden yaptırımlardır. Bunlardan bazıları hürriyeti bağlayıcı cezalar gerektirirken bazıları para cezası şeklinde olmaktadır hürriyeti bağlayıcı cezalar ceza mahkemeleri tarafından verilirken para cezaları vergi idareleri tarafından tatbik edilmektedir. (Bayraklı, 1976:87)

Vergi kanunlarına aykırı olarak hareket edenler, vergi usul kanunu madde 331 cezalar başlığı altında da belirtildiği üzere vergi ziyayı, usulsüzlük ve diğer cezalar ile cezalandırılacaktır. (Pehlivan, 2013:93)

Türk ceza sisteminde yer alan vergi cezası olarak nitelendirilerek idari yaptırım öngören cezalar vergi ziyayı ve usulsüzlük cezaları iken, vergi alanının dışına giren ve diğer cezalar

olarak adlandırılan cezalar ceza yargılaması alanına girmektedir ve hürriyeti bağlayıcı hapis cezalarının veya adli para cezalarını gerektiren cezalardır. (Öner, 2014:146)

1.3.2. Vergi Cezasında Amaç

Çağdaş ceza anlayışında cezanın amacı sırf suç işleyen bireyden öç almak için araç olmaktan çıkmış, failin işlemiş olduğu fiil ile vermiş olduğu zarara karşı faile verilen bir toplumsal tepki sayılmaktadır. (Dönmezler ve Erman, 2014:7)

Vergi cezalarında asli amaç gelir elde etmek değildir. Vergi suçu teşkil edecek fiilin yapılmamasını sağlamaktır. Türk Ceza Hukukunda nasıl ise vergi hukukunda da cezanın temelinde kabahatin veya suçun işlenmesini önleme amacı bulunmaktadır. Ceza müessesesi ile suç veya kabahat teşkil edecek fiilin önüne geçerek toplumsal barışın sağlandığı, Devlet adına vergi işlemlerini yürüten vergi idaresi ile bağımsız olarak vergi suç ve anlaşmazlıklarının çözümünü sağlamaya çalışan vergi yargısının iş yükünün azaldığı sağlıklı bir mali yapının oluşturulması amaçlanmaktadır. (Batı, 2023:273)

Vergi cezaları da diğer cezalarda olduğu gibi faile yapmış olduğu fiil sebebi ile idari olarak para cezalarını veya hürriyeti bağlayıcı olarak hapis cezalarını öngörmektedir. Bu cezalardaki amaç failin gerçekleştirdiği fiil sonucu işlemiş olduğu suç sonrası devleti uğrattığı zarar sebebi ile suçu işleyen kişinin yani failin yaptığı eylem sebebi ile ızdırap ve yoksunluk çekmesini sağlamaktır.

1.3.3. Vergi Cezalarının Özellikleri

Adli nitelikli ve idari nitelikli olan vergi cezalarının birtakım özelliklerini Bayraklı şu şekilde maddeler halinde sıralamıştır;

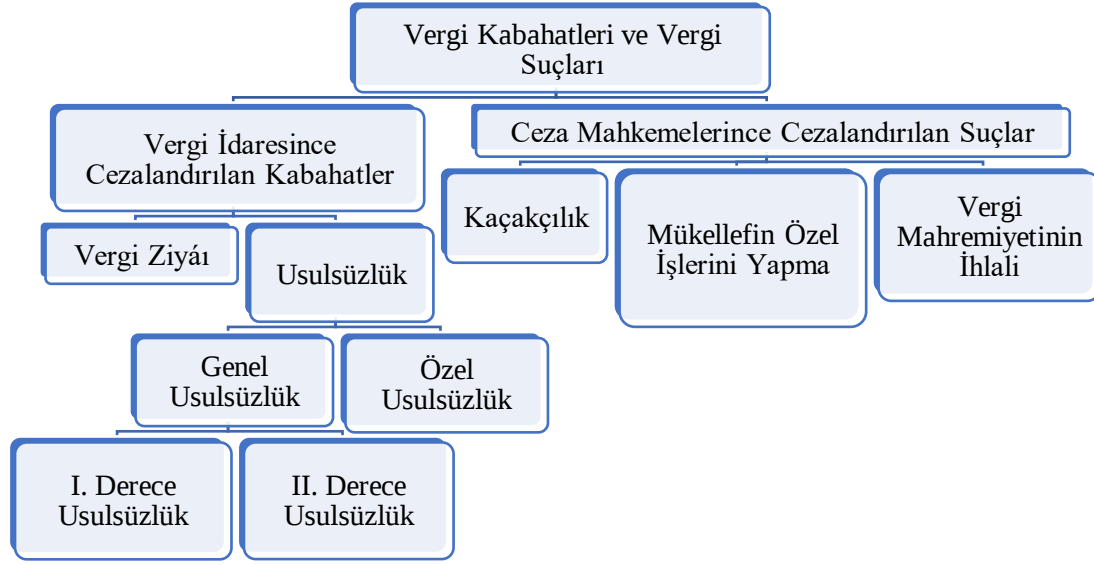
- Hürriyeti bağlayıcı vergi cezaları ceza yasalarına uygun olarak ceza mahkemeleri tarafından kesilirken, idari ceza olan para cezalarını ise idare adına vergi daireleri tarafından kesilmektedir.
- Vergi kaybına sebep olan cezalardan vergi ziyaı cezası, kaybına sebep olunan verginin belli bir oranı şeklinde iken usulsüzlük suçunda cezalar maktu cetvelde gösterilmektedir, özel usulsüzlük suçlarının bazılarında ise oransaldır.
- Vergi idaresince kesilen cezalar şahsileştirilemeyen cezalardır, tüzel kişilere de kesilebilmektedir.

- Vergi idaresince kesilen cezalar ile ilgili şartlar oluşursa indirimden yararlanılabilmektedir.
- Kaçakçılık suçu harici kesilen cezalar ile ilgili vergi tarhiyatı öncesi ve vergi tarhiyatı sonrasında uzlaşma yolu açıktır.
- Ölümle vergi cezaları düşmektedir.
- Vergi cezalarında ceza kesme süresi zamanaşımı süresi ile sınırlıdır.
- Mücbir sebep ile veya yanılma ile suç işlenmiş ise vergi cezası kesilmez.
- Tekerrür hükümleri sebebi ile vergi cezalarında artırıma gidilebilmektedir.
- Vergi suçlarında müteselsil sorumluluk söz konusudur.
- Pişmanlık hükümlerinden yararlanılırsa vergi cezası kesilmez.
- Vergi idaresinin kesmiş olduğu vergi cezalarının ödenmemesi halinde hapis cezası taziyak edilmemektedir. (Bayraklı, 1976:87-88)

Vergi kaçakçılığı suçunda verilecek cezalar ile vergi kaçakçılığına teşebbüste verilecek ceza arasında vergi kanunu içerisinde teşebbüs hükmü barındırmadığı için bu konuda Türk Ceza Kanunu içerisindeki teşebbüs hükümlerinden yararlanılacaktır. Bu detaylar göz önüne alındığında vergi kaçakçılığına teşebbüs suçunda kesilecek cezalar dörtte birden dörtte üçüne kadar indirimli uygulanacaktır. (Bayraklı, 2018:21)

1.4. Türkiye’de Vergi Kabahatleri, Vergi Suçları ve Vergi Cezaları

Türkiye’ de uygulanan vergi kanunlarında, kanunlara aykırı olan fiiller adli ceza gerektiren vergi suçları ile idari ceza gerektiren vergi kabahatleri olarak ayrılmaktadır. Bu ayrım sonucunda vergi suçları ile ilgili yargılama ve ceza işlemleri ceza mahkemelerince görülmekte iken, vergi kabahatleri ile ilgili olarak verilen cezai iş ve işlemler vergi idaresince yürütülerek işlenen kabahatler idari yaptırımlar ile cezalandırılmaktadır.

Şekil 1: Vergi Kabahat ve Suçları

Kaynak: (Bilici, 2007:98)

1.4.1. Vergi Kabahatleri ve Cezaları

Vergi usul kanunu dördüncü kitap ikinci kısımda idari ceza gerektiren vergi kabahatleri olarak nitelendirilen ihlaller, vergi ziyayı ve usulsüzlük kabahati olarak iki ana başlık altında gösterilmektedir. Kanunun bu bölümde belirtilen kabahat fiillerini işleyenlere yine bu bölüm de belirtilen nispi veya maktu idari para cezaları vergi idaresince uygulanmaktadır. Bu kabahatin işlenmesinde kast aranmaz bunun dayanağı ise Kabahatler Kanunu madde dokuz da “Kabahat, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde hem kasten hem de taksirle işlenebilir” şeklinde belirtilmesidir. (Batı, 2023:288) İdari vergi cezalarının özellikleri şu şekilde belirtilebilir; idari vergi cezaları kişinin malvarlığına yönelik vergi cezalarıdır, cezayı gerektiren fiilin tespitine ve bu fiile verilecek cezanın tespitine ilgili idare yetkilidir, bu tür cezalar genel ceza esaslarından farklı olarak fiilin işlenmesinde herhangi bir kast aranmamaktadır, fiilin gerçekleşmesi yeterlidir. (Öner, 2023:153)

1.4.1.1. Vergi Ziyayı Kabahati ve Cezası

213 sayılı Vergi Usul Kanunu 341. Maddesinden anlaşılabacağı üzere vergi ziyayı kabahati; mükelleflerin veya vergi sorumlusu olan kimselerin kanunda belirtilen vergi ödevleri ile ilgili sorumluluklarını olması gereken zamanda yerine getirmemesi veya yerine getirdiği bu ödevlerde eksiklik bulunması sebebi ile verginin, kanunda belirtilen olması gereken

zamanda tahakkuk ettirilememesi veya olması gerekenden eksik tahakkuk ettirilmesidir. Bunun yanı sıra şahsi durumu, medeni durumu ve aile durumuyla alakalı yanlış beyanlar ile verginin noksan tahakkukuna sebep olmak veya haksız olarak verginin geri verilmesine sebep olmakta vergi ziyayı suçu hükmünde olduğu anlaşılmaktadır.

Vergi ziyayı, vergi gelirlerinde kaybın oluşması kavramını oluşturmaktadır. Vergi ziyayı; mükellefin, kanunda belirtilen vergi ödevlerini hiç yerine getirmemesi veya kanunda belirtilen ödevlerini eksik olarak yerine getirmesi fiili sonucudur. Genel olarak yasalara aykırı olan bu fiilin bilerek (kasten) veya bilmeyerek (taksirle) yapılması verilecek cezanın hafifliği ve ağırlığı bakımından etkilemektedir. (Akdoğan, 2023:151)

Kanunda ve öğretide bulunan tanımlardan anlaşılacağı üzere vergi ziyayı, mükellefin vergi ödevi dediğimiz sorumluluklarını zamanında yapmaması ya da eksik yapmasıdır. Örneğin tüccar bir kişinin ticari kazancı ile alakalı beyannamesini vermesi gereken süre geçtiği halde beyanda bulunmaması, aynı şekilde sorumlu sıfatıyla stopaj yoluyla kaynağa kesilen vergileri süresi geçmesine rağmen vergi dairesine bildirilmemesi vergi ziyayı kabahatlerini oluşturacaktır. (Bilici, 2007:88)

Pehlivan' a göre vergi ziyasının unsurlarını şu şekilde belirtmek mümkündür;

- Vergi ödevlerini zamanında yerine getirmemek,
- Vergi ödevlerini zamanında yerine getirmek ancak eksik yerine getirmek,
- Verginin gerçeğe aykırı beyan ile eksik tahakkuk ettirilmesine sebep olmak,
- Haksız vergi iadesine sebep olmak. (Pehlivan, 2013:94)

Mükelleflerin beyanname verme dönemi geçtiği halde beyannamede bulunmamaları veya eksik bildirimde bulunmaları vergi ziyayı kabahatini oluşturacaktır. Danıştay kararlarında ise vergi ziyasına sebep olan fiillerin işlenmesinde kasıt olup olmadığının önemli olmadığını özellikle vurgu yapılmaktadır. (Batı, 2023:289)

Vergi ziyayı, tahakkuk ettirilmeyen veya eksik tahakkuk ettirilen yani ziyaa uğratılan vergi miktarı üzerinden hesaplanan, vergi idaresinin kesmiş olduğu parasal bir cezadır. Kesilen ceza, ziyaa uğratılan verginin bir katıdır başka bir deyiş ile ziyaa uğratılan verginin kendisi kadardır. (Öner, 2023:157)

Vergi usul kanununun madde 359'de belirtilen fiiller ile vergi ziyasına sebebiyet verilmiş ise bu durumda uygulanacak vergi ziyayı cezası ile ilgili sebebiyet verenler ziyaa uğrayan verginin üç katı, iştirak halindekiler maddi menfaat gözeterek iştirak ediyorsa suçu

işleyen ile aynı ceza verilirken maddi menfaati olmadan iştirak edenlere ise ziyaa uğratılan verginin bir katı olacak şekilde ceza uygulanmaktadır. (Bilici, 2007:88)

Vergi usul kanununun 344. Maddesinin üçüncü fıkrasında belirtildiği mükellefin beyannamesini kanunun belirttiği süre geçtikten sonra vermesi yani vergi ödevinin zamanında yerine getirmeyerek sebep olduğu vergi ziyayı ile alakalı ziyaa sebep olduğu miktarın yarısı kadar vergi ziyayı cezası kesilecektir. (Pehlivan,2013:94)

Vergi ziyayı cezası ile alakalı olarak vergilerin kendi özel kanunlarına göre verilecek cezalar incelendiğinde;

09.04.2002 yılında yürürlüğe giren Emlak vergisi uygulamalarında değişiklik yapan 4751 sayılı kanun ve 1319 sayılı Emlak Vergisi kanunu ile emlak vergisinde beyanname verme zorunluluğu kaldırılarak, emlak vergisi ile alakalı bildirimde bulunması gereken mükellefin bildirimde bulunmaması durumunda verginin tarhının idarece yapılacağı kuralı benimsenmiş ve bununla birlikte kanunda bu durumda vergi ziyayı cezası kesileceği ile ilgili herhangi bir hükme yer verilmemesinden ötürü Danıştay'ın bu durumlarda vergi ziyayı cezası verilemeyeceğine dair kararlar verdiği görülmüştür. (Batı, 2023:292)

Kurumlar vergisi kanununda belirtildiği ve aynı zamanda gelir vergisi kanununda belirtildiği üzere, geçici vergi beyanı ile ilgili yapılan incelemelerde geçici verginin %10' unu aşan miktarda noksan olarak beyan edildiği incelemelerde tespit olunması halinde, eksik beyan edilen kısım ile alakalı re'sen veya ikmalen geçici vergi tarh edileceği hükmü bulunmaktadır. Kanunların bu hükümlerinde anlaşılabacağı üzere geçici vergi ile alakalı vergi ziyayı cezası kesilmesi, geçmiş dönemlere ait geçici verginin %10 üzerinde eksik beyan edilmesine bağlanmıştır. (Batı, 2023:294)

73398 sayılı Veraset ve intikal vergisi kanunun 10. maddesi “İlk tarhiyatta nazara alınmak üzere mükellefler tarafından bu maddedeki esaslara göre beyan edilen miktar ile idarece aynı değerlendirme ölçülerine göre bulunan miktar arasındaki farka ait vergi (gayrimenkuller hariç) vergi ziyayı cezasının yarısı ile birlikte alınır (VİVK md. 10)” hükmünden anlaşılabacağı üzere mükellefin beyan ettiği ile idarenin tespit ettiği tutar arasındaki fark üzerinden 1 kat hesaplanan vergi ziyayı cezasının yarısı kadar ceza kesilecektir. (Batı, 2023:294)

492 sayılı Harçlar kanunun 63. Maddesinden anlaşılabacağı üzere tapu işlemlerinden sonra işleme esas taşınmaz ile ilgili harç bedelinin emlak vergisi emsal değerinin altında bir değer üzerinden ödendiğinin veya tapuda işleme konu taşınmazın beyan edilen devir

irtikap bedelinin gerçek değeri olmadığı tespit edilmesi halinde aradaki farka esas harç ikmalen veya re'sen tarh edilmektedir. Bu suretle tarh edilen harç ile ilgili vergi ziyayı cezası %25 olarak uygulanmaktadır.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi kanunu 9. Madde 2. fıkrada belirtildiği üzere belgesiz mal bulundurduğu veya hizmet satın aldığı tespit edilenler ile alakalı ziyaa uğratılan katma değer vergisi, belgesi olmayan mal bulunduran veya belgesi olmadan hizmeti satın alan mükelleften sorulmaktadır. Bununla alakalı mükellefe tespit tarihinden itibaren belge ibrazı için verilen süre 10 gündür ve bu süre içerisinde belge ibraz edememesi durumunda tespit tarihindeki emsal bedel üzerinden katma değer vergisi hesaplanır bu katma değer vergisi belge ibraz edemeyen mükelleften re'sen tarh edilir ve bununla birlikte mükellefe vergi ziyayı cezası uygulanır. (Batı, 2023:295)

5520 sayılı Kurumlar vergisi kanunu 13. maddenin 8. fıkrasında hükme bağlandığı üzere belgelendirme yükümlülükleri tam olarak ve zamanında yerine getirilmiş bir transfer fiyatlandırmasına ilişkin olarak dağıtılan örtülü ödenek kazancı nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmemiş ya da eksik olarak tahakkuk ettirilmiş vergiler ile ilgili vergi ziyayı cezası yarısı oranında indirimli uygulanmaktadır.

1.4.1.2. Usulsüzlük Kabahati ve Cezası

Vergi usul kanunu madde 351'de yapılan tanımdan anlaşılacağı üzere vergi kanunlarının koymuş olduğu şekle ve usule ait hükümlere uyulmaması usulsüzlük kabahatini oluşturmaktadır.(VUK md. 351)

Mükelleflerin yapmış olduğu bazı iş ve işlemler vergi ziyaya yol açmazken, bu işlemler vergi yasalarının düzenli bir şekilde uygulanabilmesi için koyulmuş olan şekle ve usule yönelik düzenlemelere aykırılık taşınması usulsüzlüğü ortaya çıkarmaktadır. (Akdoğan, 2023:162)

Vergi yükümlülüğü maddi ve biçimsel olmak üzere iki yükümlülüğü beraberinde getirmektedir. Bu yükümlülüklerden maddi yükümlülüğe aykırı hareket vergi ziyayı kabahatinin oluşmasına sebebiyet vermekte iken, biçimsel yükümlülükler aykırı hareket etmek vergi ziyayı cezasını doğurmasa bile usulsüzlük kabahatini doğurmaktadır. (Bayraklı, 1996:309)

Kanun koyucu usulsüzlük kabahatini biçimsel yükümlülüğü yerine getirmemeden daha çok ihlal edilmesi vergi ziyayı doğurma ihtimali yüksek olan özel usulsüzlükler ve genel

usulsüzlükler olarak ikiye ayırmakta ve genel usulsüzlükleri de ihlal derecesine göre birinci derece usulsüzlükler ve ikinci derece usulsüzlükler olarak vergi usul kanunu 352. maddesinde ayırmıştır. (Bayraklı, 1996:311)

Vergi usul kanununun 352. Maddesinde birinci derece usulsüzlükler şu şekilde sıralanmıştır;

“Vergi ve harç beyannamelerinin süresinde verilmemiş olması;”

“Bu kanuna göre tutulması mecburi olan defterlerden herhangi birinin tutulmamış olması;”

“Defter kayıtlarının ve bunlarla ilgili vesikaların doğru bir vergi incelemesi yapılmasına imkân vermeyecek derecede noksan, usulsüz veya karışık olması;”

“Çiftçiler tarafından 245 inci madde hükmüne göre muhtar ve ihtiyar heyetlerince yapılan davete müddetinde icabet edilmemesi;”

“Vergi usul kanunu kayıt nizamına ait hükümlere uyulmaması (Aynı takvim yılı içerisindeki incelemeler tek fiil sayılır);”

“İşe başlamanın zamanında bildirilmemesi;”

“Tasdiki mecburi defterlerden birinin tasdik ettirilmemiş olması (Kanuni süre sonundan 1 ay geçtikten sonra tasdik ettirilenler, tasdik ettirilmemiş sayılır.);”

“Diğer ücretler üzerinden alınan Gelir Vergisinde, tarh zamanı geçtiği halde verginin tarh ettirilmemiş olması;”

“Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin 342’nci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen süre içerisinde verilmiş olması.”

Vergi usul kanununun 352. Maddesinde ikinci derece usulsüzlükler şu şekilde gösterilmiştir;

“Veraset ve intikal Vergisi Beyannamelerinin süresinin sonundan başlayarak 342’nci maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen süre içinde verilmiş olması;”

“Ekim ve sayım beyanlarının süresi içinde veya kanunda istenilen bilgileri ihtiva edecek doğru bir şekilde yapılmaması;”

“Bu kanunda belirtilen bildirimlerin zamanında yapılmamış olması (işe başlama bildirimi dışında);”

“Vergi karnesinin süresinin sonundan başlayarak 15 gün geçtiği halde alınmamış olması;”

“Tasdiki mecburi defterlerden birinin tasdik işleminin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmış olması;”

“Vergi beyannameleri, bildirimler, evrak ve vesikaların kanunen belli şekil ve muhteviyatı ve ekleri ile bunlarla ilgili olarak yapılan diğer düzenlemelere ilişkin hükümlere uyulmamış olması;”

“Hesap veya muamelelerin doğruluk veya açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması veya ibraz edilmemesi.”

Kanunda belirtilen birinci derece ve ikinci derece usulsüzlük cezaları yine Vergi usul kanunun ekinde yer alan cetvelde belirtilmiş ve bu ceza miktarları belirlenirken suçun birinci ve ikinci derece olup olmadığı ile usulsüzlüğü yapan kişinin kimliği göz önünde tutularak her yıl yeniden değerlendirme oranı ile belirlenmektedir. (Bilici, 2007:90)

Mükellef Grupları	Birinci Derece Usulsüzlükler (Türk Lirası)	İkinci Derece Usulsüzlükler (Türk Lirası)
Sermaye şirketleri	28.000 ₺	14.000 ₺
I. Sınıf tüccar ve serbest meslek erbabı (Sermaye şirketleri dışında kalan)	14.000 ₺	7.000 ₺
II. Sınıf tüccarlar	7.000 ₺	5.000 ₺
Beyanname usulüyle gelir vergisine tabi olanlar (Sermaye Şirketi, I. Sınıf tüccar ve II. Sınıf Tüccarlar dışında)	5.000 ₺	3.200 ₺
Kazancı basit usulde tespit edilenler	3.200 ₺	2.100 ₺
Gelir vergisinden muaf esnaf	2.100 ₺	1.400 ₺

Tablo 1: 2025 Yılı Birinci Derece Usulsüzlük Kabahati ve İkinci Derece Usulsüzlük Kabahati Cezaları

Kaynak: R.G.T. 30.12.2024, S. 32768 (2. Mükerrer).

Usulsüzlük fiilinin tespiti re’sen takdir sonucu yapılmış ise yukarıda belirtilen tablodaki ceza miktarları iki katı tutarında uygulanmaktadır. (Pehlivan, 2013:98)

Re’sen takdirde cezaların bu şekilde iki katı uygulamasının sebebi mükellefin vergi ödevlerini yerine getirmeme konusunda daha çok saklama ve vergi dairesinin iş yükünü arttırma eylemi bulunmaktadır. Diğer fiillerde suçun tespiti daha basitken re’sen takdirde suçun tespiti biraz daha zorlaşmaktadır. (Bayraklı, 1996:327)

Genel usulsüzlük kabahatleri kural olarak vergi mükellefi ya da vergi sorumluları tarafından işlenebilir, çünkü bunlar mükellefe ait olan vergi ödevlerinin vergi

kanunlarında belirtilen şekilde yerine getirilmemesinden kaynaklanan kabahatlerdir. (Yavaşlar, 2012:103)

1.4.1.3. Özel Usulsüzlük Kabahati ve Cezası

Özel usulsüzlük kabahatleri genel usulsüzlük kabahatlerine göre vergi kanunlarında biçimsel ihlallerin daha ağır olduğu vergi ziyaına sebep olmaya daha yakın olan vergileme işlerinde belge düzenine uymama, bilgi vermeme gibi fiillerden oluşan genel usulsüzlük cezalarına göre daha fazla fikri içtimaların kabul edilmediği suçlardır. (Bayraklı, 1996:330)

Özel usulsüzlük kabahati ile alakalı olarak vergi usul kanunun ilgili maddelerinde suç kapsamına giren konular belirtilmiş ve 2025 yılı itibariyle bu suçlar kapsamında uygulanacak cezalar aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Madde	Konusu	2025 Yılı uygulanacak ceza miktarı (Türk Lirası)
Madde 353	Fatura veya benzeri evrakın verilmeme ve alınmaması ile bu belgelerde şekil ve usule uyulmaması	
	Elektronik belge olanlarda dahil olarak (fatura, gider pusulası, müstahsil makbuzu, serbest meslek makbuzu) belgelerin verilmeme ve alınmaması	14.000₺
	Her belge için bir takvim yılı içerisinde toplam kesilecek ceza	14.000.000₺
	Elektronik belge olanlarda dahil olarak (perakende satış fişi, ödeme kaydedici cihaz fişi, giriş ve yolcu taşıma bileti, sevk irsaliyesi, taşıma irsaliyesi, yolcu listesi, günlük müşteri listesi) gibi ilgili bakanlığın zorunlu tuttuğu belgelerin düzenlenmeme kullanılmama ve bulundurulmaması bunun yansıra aslı ile sureti arasında meblağların farklı olması, gerçeğe aykırı olması, elektronik olması gerekenin yazılı olması sebebiyle hiç düzenlenmemiş sayılması	14.000₺
	Her belge nevine her yeni tespit için toplam ceza	1.400.000₺

	Her belge nevine bir takvim yılı içinde toplam kesilecek ceza	14.000.000₺
	Bakanlığın tutulması ve günlük kaydını mecburi tuttuğu defterlerin; tutulamaması, günlük kaydının yapılmaması ve görevli memurların istediğine ibraz edilmemesi ile levha zorunluğuna uyulmaması	2.400₺
	Muhasebe işlemlerine yönelik bilgisayar programlarının üretilmesinde kural ve standartlara uyulmaması ile standartlara uygun muhasebe, tekdüzen hesap planı ve mali tabloların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslara uyulmaması	90.000₺
	Kullanılma zorunluğu bulunan verdi numarasının kullanılmadan işlen yapan kamu kurum kuruluş ile gerçek ve tüzel kişi işlemleri	2.800₺
	Belge basımında görevlendirilen matbaa işletmecisi bu hususta belirtilen sürede bildirim görevini yapmaması veya eksik ya da hatalı yapması	9.400₺
	Bu hususta bir takvim yılı içerisinde toplam kesilecek ceza	1.800.000₺
	4358 sayılı Kanun uyarınca zorunlu olarak vergi kimlik numarası kullanan kuruluşlardan işlemleri ile ilgili bildirimlerini standartlara uygun ve zamanında yerine getirmeyenlere	12.000₺
	127 inci maddenin (d) bendi uyarınca Hazine ve Maliye Bakanlığının özel işaretli görevlisinin ikazına rağmen durmayan aracın sahibi adına	21.000₺
	Tasdik raporu ile ilgili ibraz zorunluğu getirilen mükellef adına En düşük En yüksek	330.000₺ 3.300.000₺
Madde 355	Damga Vergisi hususunda	
	Her değerli kâğıt için kesilecek özel usulsüzlük cezası	57₺
Mükerrer Madde 355	86,148,149,150, mükerrer 242,256,257 maddeleri ve gelir vergisi kanunu 98/A maddesi hükümlerine ve maddelerde belirtilen zorunluluklara uymayanlar ile bilgi verme hususunda çekinenlere verilecek ceza	

	I. sınıf tüccarlar / serbest meslek erbapları	28.000₺
	II. sınıf tüccarlar / Defter tutan çiftçiler / Basit usule tabi olanlar	14.000₺
	Yukarıda yazılı bulunanlar dışında kalanlar hakkında	7.000₺
	107/A maddesi uyarınca getirilen zorunluluklara uymayanlar:	
	I. sınıf tüccarlar / serbest meslek erbapları	9.900₺
	II. sınıf tüccarlar / Defter tutan çiftçiler / Basit usule tabi olanlar	4.800₺
	Yukarıda yazılı bulunanlar dışında kalanlar hakkında	2.500₺
	Mükerrer 257 madde birinci fıkra 8-10 bentlerince belirtilen zorunluluklara uymayanlara (Üst sınır)	14.000.000₺
	Alacağı ve yapacağı ödemeler hususunda banka, benzer finans kurumu veya posta idarelerinde düzenlenen belgeler ile teşvik etme zorunluluğunu yerine getirmeyenlere bir takvim yılı için toplam kesilecek ceza	28.000.000₺
Madde 370	İzaha davet konusu olan içeriği yanıltıcı veya sahte belge kullanımında belge tutar sınırı	700.000₺
Ek Madde 1	Uzlaşma Limitleri	
	Tarhiyat sonrası uzlaşmada sınır	33.000₺ ve üzeri
	376'ncı maddedeki indirim oranının %50 artırımlı uygulanacağı cezalarda sınır	33.000₺ ve altı
	Tarhiyat öncesi uzlaşmada sınır	33.000₺ üzeri

Tablo 2: 2025 Yılı Özel Usulsüzlük Kabahati ve Cezaları

Kaynak: R.G.T. 30.12.2024, S. 32768 (2. Mükerrer).

1.4.2. Adli Vergi Suç ve Cezaları

Vergi suçlarının bir kısmı idari para cezaları ile cezalandırılırken, yasa koyucu bazı özellikleri taşıyan ve kamu düzenini bozan vergi suçlarının idari para cezası ile değil hürriyeti bağlayıcı cezalar ile cezalandırılmasını öngörmüştür. Vergi idaresi bu şekilde ceza mahkemesinde yargılanması gereken bir vergi suçunu tespiti halinde, vergi usul kanunun 257 maddesinde de belirtildiği üzere konuyu ilgili cumhuriyet savcılığına

göndermek zorundadır ve bu suç ile ilgili cezalar yine ilgili ceza mahkemesince verilmektedir. (Bilici, 2007:94)

Vergi suçlarının yasanın ön gördüğü ekonomik yükümlülükleri yerine getirilmemesi olduğu düşünülebilir ancak bu yerine getirilmeyen bazı yükümlülüklerin kamu düzenini bozucu etkileri olduğu görülmektedir. Bu şekilde kamu düzenini bozucu vergi suçu işleyen kişilerin toplumdan ayrı tutulmaları ve uslanmaları sağlamak gerekmektedir. Vergi ile ilgili cezaların her ne kadar ekonomik nitelikli olmaları gerektiği düşünülse de bu şekilde toplumsal düzene sekte vuran vergi cezalarına hürriyeti bağlayıcı birtakım cezalar verilerek bozulan toplum düzenini sağlamak ve verilecek cezanın niteliğini arttırarak yasalara uyumlu davranmayı sağlamak için önem arz etmektedir. (Akdoğan, 2023:153)

Vergi usul kanununda idari vergi suçları olan, aynı zamanda vergi kabahatleri olarak da nitelendirilen suçlar vergi ziyai, genel usulsüzlük ve özel usulsüzlük iken, adli vergi suçları ceza mahkemelerinde hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlar ise vergi kaçakçılığı, vergi mahremiyetinin ihlali ve mükellefin özel işlerini yapma suçu şeklinde üçe ayrılmıştır. (Batı, 2023:332)

1.4.2.1. Vergi Kaçakçılığı Suçu ve Cezası

Kaçakçılık suçunun özellikleri ile ilgili olarak 4369 sayılı kanunla yapılan değişiklikler ile vergi usul kanununun madde 344'te yer alan kaçakçılık suçu yine vergi usul kanununun 359 maddesine taşınmış ve bu maddede iki önemli değişiklik yapılmıştır bunlar;

Birinci değişiklik eski kanunda yer alan “kasten” ibaresinin yeni düzenlemede kaldırılması yani yeni düzenleme ile mükellef iddiasında bir kast olmadığını söylese bile suç yine oluşabilecektir.

İkinci değişiklik ise kaçakçılık suçunun oluşumunda vergi ziyanının varlığı gerekmemektedir. Vergi ziyai olmasa bile kanunun belirtmiş olduğu fiilleri işlemesi halinde kaçakçılık suçu oluşacaktır yani vergi tarh döneminden önce de ortaya çıkacak fiiller ile ilgili de kaçakçılık cezası verilebilecektir. (Bilici, 2007:94)

Vergi kaçakçılığı suçu vergiyi doğuran olay ile matrah tespitini sağlayan yasanın öngördüğü vergi ödevlileri tarafından yapılması gereken deliller üzerine işlenebilecek bir suçtur. Bunun amacı delillerde gerçeğe aykırı düzenleme, gizleme, tahrip etme veya yok

etmeyi önleyip vergi idaresi tarafından vergiyi doğuran olayın tespiti ve vergi matrahını tespitinde sağlıklı delillere sahip olmasını sağlamaktır. (Yavaşlar, 2012:109)

Anayasa Mahkemesinin 2021 tarihinde K.2021/78 sayılı kararına bakıldığında zaman aksine kanunda hüküm yoksa kaçakçılık suçunun işlenebilmesi vergi ziyai neticesini gerektirecek bir fiile bağlı değildir. Kaçakçılık suçu kural olarak harekete bağlı bir suç olup, suçu meydana getirecek fiilin yani hareket unsurunun gerçekleşmesi ile kaçakçılık suçunun tamamlandığına hükmetmiştir. (AYM 2019/4, K. 2021/78, 04.11.2021, S:6)

Vergi Usul Kanunu madde 359'da gösterilen vergi kaçakçılığı suç ve cezalarına baktığımızda;

İlgili maddenin a bendinin fıkralarından anlaşılabacağı üzere kanunda belirtilen defter ve kayıtlarda hileli hesap işlemleri yapanlar, gerçek dışı veyahut kayıt konusunda ilgili olmayan kişiler adına hesap açanlar veya yapılacak kayıtlarda vergi matrahının azalmasına sebebiyet verecek şekilde tamamen veya kısmen başkaca kayıt ortamlarına kayıt yapanlar ile kaydı zorunlu belgeleri tahrif eden veya saklayan veya içeriği yanıltıcı olacak şekilde belge düzenleyen veya bu belgeleri kullananlar hakkında 18 aydan – 5 yıla hapis cezasına hükmolunacaktır. Noter kayıtları ile veya benzer suretle var olması gereken belgelerin incelemeler sırasında görevli memurlara ibraz edilmemesi kanunun bu maddesi uyarınca gizleme sayılmaktadır. Benzer şekilde gerçeğe dayalı muamelelerde durum ve miktar hususunda gerçeği yansıtmayacak şekilde olan belgeler içeriği yanıltıcı belgeler kabul edilmektedir. (VUK md. 359/a)

İlgili maddenin b bendinden anlaşılabacağı üzere tutulması, düzenlenmesi, saklanması ve ibraz edilmesi zorunlu olan defter ve belgelerin yok olmasına sebep olanlar veya bu defterlerin sayfaları yerine yanlış sayfa koyan veya hiç sayfa koymayanlar veya belgelerin asıllarının tamamen ya da bir kısmını sahte olarak düzenleyen veya sahte olan bu belgeleri kullananlar hakkında 3 yıldan - 8 yıla kadar hapis cezası verilecektir. Gerçekte var olmayan bir durum için düzenlenecek belge de yine sahte belgedir. (VUK md. 359/b)

İlgili maddenin c bendinden anlaşılabacağı üzere kanunda belirtilen defter ve belgelerin basımının Maliye Bakanlığı tarafından yetkili kişilerce olacağı bunlar haricinde basım yapan veya bilerek bu basım belgeleri kullananlar için 2 yıldan – 8 yıla kadar hapis cezası verilmektedir. (VUK md. 359/c)

İlgili maddenin ç bendinden anlaşılabacağı üzere Hazine ve Maliye Bakanlığınca yetkisi olmadığı halde ödeme kaydedici cihazların donanım ve yazılımını değiştiren veya

bakanlıkça yetkili olsun veya olmasın bu elektronik cihazların kayıt dışı satışı önlenmesi için kurulan sistemlerine harici donanım veya yazılımlarla fiziki yada bilişim sistemleri ile müdahalede bulunarak satışlarla ilgili mali bilgi belgelerin cihaz ile kayda alınmasını engelleyen, elektronik cihaz ile kayıt altına alınan verilerin silen veya değiştiren, benzer şekilde bu elektronik cihazlara fiziki donanım cihazları yada bilişim yolu olan yazılımlar ile müdahale ederek bakanlıkça bu cihazların içerisine kurulan ve elektronik ortamda diğer kurum ve kuruluşlara iletilmesi gereken bilgi, belge ve verilerin iletilmesini engelleyen veya bunların gerçeğe aykırı şekilde iletilmesine sebebiyet verenlere 3 yıldan – 8 yıla kadar hapis cezası verilmektedir. (VUK md. 359/ç)

İlgili maddenin d bendinden anlaşılabacağı üzere 4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun ile bakanlıkça yetili olup olmadığı bakılmadan mükerrer 257'inci madde birinci fıkra 6 numaralı bendi kapsamında vergi güvenliği sebebi ile zorunlu olarak kullanılması gereken özel etiket ve işaretli ürünlerin, etiketlenme, işaretlenme veya işaretler ile elde edilen bilgilerin aktarılmasını sağlayan sisteme fiziki veya bilişim yolu ile müdahalede bulunarak Hazine ve Maliye Bakanlığına elektronik olarak iletilecek bilgi, belge ve verilerin iletilmesi hususunu engelleyenler veya bunların gerçeğe aykırı şekilde iletilmesine sebep olanlara 3 yıldan – 8 yıla kadar hapis cezası verilmektedir. (VUK md. 359/d)

“371 inci maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.”(VUK md. 359)

“Bu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıının tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammının; soruşturma evresinde ödenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödenmesi halinde ise verilecek ceza üçte bir oranında indirilir.” (VUK md. 359)

“Tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek ceza yarı oranında indirilir.” (VUK md. 359)

“Bu maddede düzenlenen suçların birden fazla takvim yılı veya vergilendirme dönemi içinde aynı suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanunu'nun 43'üncü maddesi uygulanır.” (VUK md. 359)

“Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344’üncü maddede yazılı vergi ziyaı cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.” (VUK md. 359)

Kanundan da anlaşılacağı üzere vergi kaçakçılığı suçu ile ilgili cezalar dikkate alındığında üç farklı kategori olacak şekilde ayrıldığı görülmektedir. Birinci kategoride 18 aydan - 5 yıla, ikinci kategoride 3 yıldan - 8 yıla son olarak üçüncü kategori olarak 2 yıldan - 8 yıla olacak şekilde artan miktarda hapis cezaları öngörülecek şekilde ayrılmıştır. (Pehlivan, 2013:94)

7394 sayılı kanun ile Vergi usul kanununun 359’uncu maddesinde kaçakçılık suçuna verilecek cezalar ile ilgili birtakım değişiklikler yapılmıştır ve bu değişikliklerin 01.01.2024 tarihinde yürürlüğe gireceği kararı alınmıştır kanun ile yapılan değişiklik öncesi ve sonrası haline bakılacak olursa (Batı ve Özen, 2022:32);

Kanun Maddesi	7394 Sayılı Kanun öncesi	7394 Sayılı Kanun sonrası
Vergi usul kanunu 359/a	18 ay - 3 yıl hapis cezası	18 ay - 5 yıl hapis cezası
Vergi usul kanunu 359/b	3 yıl - 5 yıl hapis cezası	3 yıl - 8 yıl hapis cezası
Vergi usul kanunu 359/c	2 yıl - 5 yıl hapis cezası	2 yıl - 8 yıl hapis cezası
Vergi usul kanunu 359/ç	3 yıl - 5 yıl hapis cezası	3 yıl - 8 yıl hapis cezası
Vergi usul kanunu 359/d	3 yıl - 5 yıl hapis cezası	3 yıl - 8 yıl hapis cezası

Tablo 3: 2024 Yılı Değişikliği ile Kaçakçılık Suçu ve Cezaları

Kaynak: Batı ve Özen, 2022:32

Vergi usul kanunu madde 367’de usul başlığı ile bazı kaçakçılık suçlarının cezalandırılması hususundaki işleyiş şu şekilde gösterilmiştir;

“Yaptıkları inceleme sırasında 359 uncu maddede yazılı suçların işlendiğini tespit eden Vergi Müfettişleri ve Vergi Müfettiş Yardımcıları tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla doğrudan doğruya ve vergi incelemesine yetkili olan diğer memurlar tarafından ilgili rapor değerlendirme komisyonunun mütalaasıyla vergi dairesi başkanlığı veya defterdarlık tarafından keyfiyetin Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesi mecburidir.”(VUK md. 367)

“359 uncu maddede yazılı suçların işlendiğine sair suretlerle ittila hasıl eden Cumhuriyet başsavcılığı hemen ilgili vergi dairesini haberdar ederek inceleme yapılmasını talep eder.” (VUK md. 367)

“Kamu davasının açılması, inceleme neticesinin Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesine talik olunur.” (VUK md. 367)

“Madde 359 ç ve d fıkralarında yazılı suçların işlendiğinin inceleme sırasında tespit edilmesi durumunda inceleme sürecinin tamamlanması beklenmeden, benzer durumun inceleme haricinde farklı şekillerde öğrenilmesi durumunda incelemeye başlanmaksızın Vergi Müfettişleri ve Vergi Müfettiş Yardımcıları tarafından bu tespit edilen durumlar ile ilgili rapor düzenlenir ve rapor değerlendirme komisyonunun görüşüyle keyfiyet Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir. Kamu davasının açılması için herhangi bir incelemenin bitirilip sonuçlanması şartı değildir.” (VUK md. 367)

“359 uncu maddede yazılı suçlara ilişkin yürütülmekte olan soruşturma veya kovuşturmalarda mütalaaya konu fiilin, başka bir kişi tarafından veya başka bir kişiyle birlikte gerçekleştirildiğinin ortaya çıkması durumunda, bu kişi bakımından kamu davası açılması için rapor düzenlenmesi ve mütalaa verilmesi şartı aranmaz.” (VUK md. 367)

“359 uncu maddede yazılı suçlardan dolayı cezaya hükmedilmesi, vergi ziyayı cezası veya usulsüzlük cezalarının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.” (VUK md. 367)

Türk Ceza Kanunu madde 50’de bir yıl ve bir yıldan daha az hapis cezalarının para cezasına veya diğer yaptırımlara çevrilebileceğini söylemektedir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere, vergi kaçaklığı ile ilgili verilecek cezalarda alt limitin 18 ay olmasından kaynaklı vergi kaçakçılığı cezaları ile ilgili para cezasına çevrilmesi söz konusu olmayacaktır. Ancak yine Türk Ceza Kanunu madde 51 uyarınca iki yıldan az hapis cezaları ile ilgili cezaların ertelenmesi mümkündür hükmü gereği vergi kaçakçılığı suçunda verilecek 18 aylık cezalar ertelenebilmektedir. (Pehlivan, 2013:95)

Vergi kaçakçılığı suçunun işlenmesi halinde ortaya vergi ziyayı çıkar ise kaçakçılık suçuna verilecek hapis cezasına ilave olarak vergi ziyayı cezası da uygulanacaktır. Vergi usul kanunu madde 344 uyarınca bu durumda uygulanacak vergi ziyayı cezası normal vergi ziyayı cezasının 3 katı olacaktır. Mükellef ceza mahkemelerinde kaçakçılık suçundan dolayı yargılanırken vergi idaresinin kesmiş olduğu vergi ziyayı cezasına itiraz edebilecektir. (Bilici, 2007:96)

1.4.2.2. Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu ve Cezası

Devletin vergi koymak anayasal bir hakkıdır ancak bu ilişkide mükellefinde bazı hakları vardır. Bunlardan en önemlisi de mükellefin vergi ilişkisi nedeniyle öğrenilmiş olan sırlarının ifşa edilmemesi ve zararlarına olacak şekilde kullanılmamasıdır. Bu açıdan vergi mahremiyeti devletin mükelleflere tanıdıkları bir güvence olmaktadır. Bu uygulama

ile devlet mükellef ile karşılıklı haklarının korunması ve kanuni ödevlerin yerine getirilmesinde mükelleflere güvence vermiş olmaktadır. Devlet vergi mahremiyetini korumak amacıyla bu kurala aykırı işlenen fiillerin suç kabul edilerek cezalandırılması yoluna gitmiştir. (Bayraklı, 1996:35)

Vergi usul kanunu madde 5'te belirtilen zorunlu olarak vergi mahremiyetine uyması gerekenler; vergi işlemleri ile uğraşan memurlar, vergi yargısında görevli olan kişiler, vergi kanunları uyarınca kurulan komisyonlara katılanlar ve vergi işlerinde görevlendirilen bilirkişilerdir. Kanunda sayılan bu kişiler görevleri münasebetiyle vakıf oldukları mükellef ve mükellefle ilgili kişilerin sırlarını açıklayamaz ve öğrendikleri sırları kendi yararına veya üçüncü kişilerin yararına kullanamazlar. (Bilici, 2007:97)

Vergi mahremiyetinin ihlali suçu görevlilerin görevinden doğan bir suçtur ve Vergi usul kanunu madde 362'ye göre "Bu kanunda yazılı vergi mahremiyetine uymaya mecbur olanlardan bu mahremiyeti ihlal edenlerden, Türk Ceza Kanun Madde 239 uyarınca cezalandırılır" Türk ceza kanunu madde 239'da işlenecek suç ile alakalı alt limit bir yıl üst limit üç yıl olacak şekilde hapis cezası ve beş bin güne kadar adli para cezası öngörülmektedir. (Pehlivan, 2013:103)

Bu suç fiili, devletin gizli kalmasını istediği bilgilerin ilgililer veya üçüncü kişilerce kullanılarak maddi veya manevi menfaat teminidir. Bu hususta sırrı kullanılan mükellefin bu sırrın kullanılmasından kaynaklı bir zarar görmesi şartı aranmamaktadır. Bu bilgilerin kullanılmış olması suçun oluşumu için yeterlidir. (Bayraklı, 1996:355)

Batı'nın belirttiği üzere Vergi usul kanunu madde 5 bazı durumlarda vergi mahremiyetinin ihlali suçu esnetilmiştir, bunlara değinecek olursak ;

Gelir ve Kurumlar Vergisi ile ilgili olarak beyanname verecek gerçek ve tüzel kişi mükelleflerin beyannamelerinde belirttiği matrahları üzerinden tarh edilen Gelir ve Kurumlar vergileri ad ve unvanları ile bağlı bulundukları vergi dairelerinin münasip yerlerine asılan cetveller ile beyannamenin verildiği yılda ilan edilmesi, Gelir vergisi mükellefleri ve sermaye şirketleri her sene mayıs ayı sonuna kadar tarh edilecek vergiye esas gelir tutarları ile bu tutara isabet vergi miktarlarını belirten levhayı almaları, mükelleflerin tarha esasa beyanları, kesinleşmiş vergi cezaları ve vadesi geçen ödenmemiş vergi ve ceza miktarları ilgili bakanlıkça açıklanabilir, vergi inceleme raporları ile sahte belge veya içeriği yanlış belge düzenlediği tespit edilenler kanunla kurulan meslek kuruluşlarına ve kanunla kurulan meslek odalarına bildirilmesi, kamu

kurum kuruluşlarının ilgili kanun uyarınca mükelleflerden kurum ve kuruluşlarının görevi ile doğrudan ilişkili olan görev ifaları için zorunluluk ve süreklilik arz eden bilginin bu kurum kuruluşlara verilmesi, vergi mahremiyetinin ihlal edildiği anlamına gelmemektedir. (Batı, 2023:384-385)

Vergi mahremiyetinin ihlali suçunu meydana getiren kişi veya kişilere bu hususta uygulanacak hapis cezaları ceza hukuku genel hükümlerine göre para cezasına çevrilebilmektedir. (Bilici, 2007:97)

1.4.2.3. Yükümlünün Özel İşlerini Yapma Suçu ve Cezası

Böyle bir suç kavramının getirilmesinin amacı, görevleri sebebiyle vergi ile alakalı kamu gücünü elinde bulunduran görevlilerin devlet ile vergi mükellefleri arasında çıkan çıkar ilişkisinde, mükellefin yanında yer alarak işi gereği tarafsız olması gerekirken bu tarafsızlık vasfını kaybetme endişesidir. (Bayraklı, 1996:365)

Vergi usul kanunun 6'ncı maddesine belirtildiği üzere, vergi işlem ve incelemesi yapan memurlar ile vergi yargısında görevli olanlar, mükelleflerin vergi kanunlarınca belirtilen hesap, yazı ve diğer özel işlerini karşılık almasalar dahi yapamazlar. Kanunda belirtilen bu yasağa uymayan, aykırı hareket edenler için Türk Ceza Kanunun 240. Maddesince görevini kötüye kullanma suçundan gerekli cezai işlem uygulanır. Türk ceza kânunun bu suça ilişkin cezanın 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası olduğunu belirtmektedir. (Bilici, 2007:97)

Mükellefin özel işlerini yapma suçu işleyenler, bu suçu işlerken bir de vergi ziyana sebep olması durumunda, mükellefin özel işlerini yapması sebebi ile verilecek cezadan ayrı olarak vergi ziyai cezası da kesilmektedir. (Pehlivan, 2013:104)

Vergi mahremiyetinin ihlalinde olduğu gibi ceza hukuku genel hükümlerine göre mükellefin özel işlerini yapanlara verilecek hapis cezaları da para cezasına çevrilebilmektedir. (Bilici, 2007:97)

2.BÖLÜM: ALGILAMA KAVRAMI, VERGİ SUÇ VE CEZALARININ ALGILANMASI VE VERGİ EĞİTİMİ

2.1. Duyum ve Algılama Kavramı

2.1.1. Duyum Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlükleri duyu kavramını şu şekilde açıklamaktadır “İnsanların ve hayvanların, dış dünyanın uyarılarını, görme, işitme, koklama, dokunma ve tatma organlarıyla algılama yeteneği” sözlük bunun yanı sıra duyum kavramı ile ilgili ise iki açıklaması varken birinci manasının “Doğruluğu kesin olarak bilinmeyen haber” olarak tanımlarken ikinci manasını ise “Kişinin duyu yoluyla elde ettiği izlenim; ihsas” olarak tanımlamaktadır. (<https://sozluk.gov.tr/>, E.T. 05/06/2024)

Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisinde ise duyum kavramı Arapça kökenli idrak kelimesinin karşılığı olduğunu ve anlamının ise “Bir öznenin kendinin veya dış dünyayla ilgili durum ve gerçeklerin farkına vararak onların bilgisini elde etmesine imkân veren duyum ve algılama faaliyeti” olarak tanımlamaktadır. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/arama/?q=duyum&p=m>, E.T. 05/06/ 2024)

Duyum; duyu organları olan göz, kulak, burun, deri ve dil tarafından gelen uyarıların sinir sistemi yoluyla beyne iletilmesidir. Duyu organlarında dış ve iç çevreden edinilen, bu duygusal alıcılar özelleşmiş sinirler sayesinde duyumun gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu uyarıcıların organizma tarafından fark edildiği noktaya duygusal eşik denilmektedir ve bu duygusal eşikte örneklendirilecek olursa insan sesinde oluşan titreşimlerin 20’den az ve 20.000’den fazla olması durumunda bu sesler duyulmaz, dolayısıyla sesin duyulması gereken asgari titreşim miktarı da mutlak eşik olarak nitelendirilmektedir.

Bir uyarının uzun bir süre aynı miktarda olması durumunda beyin daha işlevsel kullanmak için kendisini bu uyarıcıya karşı bir süre kapatarak bu uyarıyı görmezden gelmesine alışma denilmektedir. Duyu organlarının alıcılarının uyarana karşı vermesi gerekenden daha az tepki vermeye başlamasına ise duygusal uyum denilmektedir. Bu durumu örneklendirecek olursak kötü kokan bir ortamda ilk girdiğinde koku duyuları yüksek iken bu ortamda bir müddet kalındığında koku duyuları ortamdaki bu kötü kokuya alışacak ve ilk girdiği andaki verdiği tepkileri vermemeye başlayacaktır. (Uzer Yıldız, 2022:343)

Duyular, izlenim ve algı arasında oluşan bilinç olgusudur. İzlenim duyumdan önce gerçekleşirken algı duyumdan sonra gerçekleşmektedir. Duyu terimi ile duygu terimi

birbirinden farklı terimlerdir, duygu bir tasarımken duyum bir etkinin sonucudur. Duyum ise duyu organlarınca uyarılması ve sinir akımı ile beyne ulaşmasıdır. Duyu organlarındaki alıcı hücreler belirli bir fiziksel enerjiye tepki vermek üzere düzenlenmiştir. Yeterli bir uyaran olduğunda alıcı hücre bu uyarıyı alarak belirli bir enerjiye dönüştürür ve beyne elektrokimyasal sinyali göndererek beynin tepki vermesini sağlar. (Tutar, 2018:183)

2.1.2. Algı ve Algılama Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlükleri algı kavramını “bir şeye dikkati yöneltmek o şeyin bilincine varma, idrak” olarak tanımlarken algılama kavramını ise idrak etme işi olarak tanımlamıştır. (<https://sozluk.gov.tr/>, E.T. 05/06/2024)

Duyular ile alınan bilginin beyin tarafından işlenmesi, yorumlanması ve anlamlandırılması algı kavramını oluşturmaktadır. (Uzer Yıldız, 2022:36)

Algı kavramı, duysal olarak elde edinilen bilginin anlaşılması ve kavramlaştırılmasıdır. Algı dikkati bir şeye yöneltmek bunun duysal yollar ile bilincine varmaktır. Daha açıklayıcı bir ifade ile algı duyu organlarının uyarıcılar sonucu sinirler ile beyne ulaştırdıkları sinyallerin beyinde örgütlenmesi ve yorumlanması sonucu ortaya çıkan anlamlardır. (Tutar, 2023:21)

Dış dünyadaki soyut ve somut nesnelerden duyularımız vasıtası ile aldığımız bilgi algılama olarak tanımlanabilir. Bu şekilde tanımladığımız bir algılama ile duyma, tatma, görme, koklama, dokunma duyularının ve bunlara ek hissetme duyusuyla dış dünyadan tecrübe ve bilgi edinimi süreci olduğu söylenebilir. (İnceoğlu, 2011:86)

Genel anlamıyla algı kavramı duyu organları tarafından alınan uyarıların anlamlı bir bütünlük ile bilincine varılmasıdır. Duyu uyarıcılarının duyu alıcılarına ulaşması ile başlayan algı süreci duyunun farkına varılmasından kavranarak tanımlanmasına kadar devam eden fiziksel, nörolojik ve bilişsel süreçlerinin tamamında oluşmaktadır. (Tutar, 2018:193)

Duyusal hücrelerin iç ve dış çevreden maruz kaldığı fizyolojik etkiler ile elde ettikleri enerjiyi beyne ulaştırmak için sinirsel enerjiye dönüştürmesi işlemine algı denilmektedir. Beyne ulaşan bu sinirsel enerjiyi beyin işleyerek algısal ürünü ortaya çıkarmaktadır. Beynin yapmış olduğu bu işlemin adı da algılamadır. Bireyin zihinsel faaliyetleri veriyi alma, alınan bu veriyi işleyerek bir ürün çıktısı sunma sürecidir. Zihinsel faaliyet algı ile

başlamaktadır. Duyum olgusu fiziksel ve fizyolojik iken, algı olgusu psikolojik bir olgudur. Duyu organları ile elde edilen sesler, ışıklar ve kokular fiziksel etkilerine göre değil psikolojik etkilerine göre algılanmaktadır. (Anık, 2022:37)

Kişiler dünyayı yerleşmiş olgulara göre değil kendi kişisel algılarına göre yorumlar ve anlamlandırır. Bundan sebeple algı kişinin dünyaya yönelik düşünce ve duygularını etkilemektedir. (Tutar, 2023:21)

Algı fizyolojik özellikleri ve psikolojik özellikleri içerisinde barındırması sebebiyle kişinin kendisine özgü ve yine kişinin her anında görülen bir olgudur. Aynı zamanda algı geçmişten günümüze akıl erdirmeye, anlamlandırma, anlama yeteneği, kavrayış ve benzeri ile eş anlamlı kullanılan bir olgu olagelmıştır. Algının bu özelliklerinden yola çıkarak bir üniversitede ilk eğitimine giren bir öğretim görevlisi dersine oldukça spor giyimli geldiğinde derse gelen öğrencilerin bu öğretim görevlisi ile ilgili her birinin farklı yorumunun olması bu öğrencilerin algılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır, işte algı kavramı kişinin kendisine bu denli bağlı bir kavramdır. (Erarslan, 2020:47)

Algı sürecini üç faktör etkilemektedir. Bunlardan ilki şema yani geçmişten gelen bilgi ve deneyim ile yorumlama, ikincisi motivasyonel durum yani algı anında algılayan kişinin o anki değerleri arzuları ve ihtiyaçları ve üçüncü yani son faktör ise ruh hali yani algı anında algılayanın duygularıdır. (Tutar, 2023:22)

2.1.2.1. Algı Türleri

Genel bir ayrım ile algılar kendi içerisinde iç algılar ve dış algılar halinde iki kısma ayrılabilir bu ayrımın belirleyicisi ise dış algı için bir dışarıdan uyarana ihtiyaç duyulurken, iç algıda bir uyarının olması gerekmez, iç algının kaynağı bizzat kişinin sezgi gücü ve öngörüsüdür. İnsan aklında nesnelerin görüntüleri ve şekilleri vardır, işte insan aklında nesnelerin karşılığında bulunan görüntü ve şekillere dış algı denilmektedir. Bu tür algılara gerçeğin kendisi ve gerçeğin bir görüntüsüdür. Dış algı ile iç algı arasında bir sentez kuran algı türü de öz algı olarak ortaya çıkmaktadır. (Tutar, 2018:194,195)

Kısaca algı türlerine değinilecek olursa;

Duyum algısı; Bireyin duyu organları ile bir nesnenin özelliklerine vakıf olmasıdır. Duyu organları nesnelerin ses, koku ve tatlarını algılar ve bunları beyne iletir bunun sonucunda beyin iletilen bilgileri işler ve anlamlandırır. (Tutar, 2023:25) Duyusal algı dış dünyadaki

nesnelerin duyu organları ile algılanarak beyin tarafından zihinsel süreç ile anlaşılması ve yorumlanması ile gerçekleşmektedir. (Tutar, 2023:26)

Hayal algısı; Nesnenin duyu algısındaki özellikleri ile ancak nesne ortada yok iken hayalde kalan hatırlanışı ile algılanmasıdır. Hayal algısı gerçekte olmayan beynin ürettiği tasarılar sonucu gerçek olmayan görüntülerdir. Beyin hayal algısı ile bu gerçek olmayan görüntüleri yaratırken duyu algılarını da kullanmaktadır. Hayal algısı beraberinde insanın düşünme yeteneğini geliştirir ve bireyin gelecekte olmak istediği yeri hayal etmesine yardımcı olur. (Tutar, 2023:27)

Vehim algısı; gerçek dünyadaki olaylardaki gerçekliğin yanlış algılanmasıdır. Bu algı sonucu bireyin gerçek dünyayı anlamaya çalıştığı esnada duyular sonucu elde edilen verilere dayanmayıp yanlış, doğru olmayan algılar sonucunu doğurabilir. Vehim algısı genellikle bireyin kişilik ve psikolojik rahatsızlıkları ile ilgilidir. Vehim algısı daha çok bireyin dünyaya yönelik düşüncelerini olumsuz etkileyen bir algıdır. (Tutar, 2023:27)

Tikel algı; Bireyin diğer tüm bilgileri yok sayarak sadece bir konuda yoğunlaştığı tikelin bilgisine dayalı bir algılamadır. Bireyin bilgi yelpazesinin geniş olması ve bu bilgileri doğrulama çabaları birey üzerinde oluşacak tikel algıyı engelleyecektir. Tikel algı kişinin diğer bilgileri yok sayması sebebi ile kişinin nesneleri nasıl yorumladığını ve değerlendirdiğini etkileyen bir algı türüdür. (Tutar, 2023:28)

Akıl algısı; Kişinin dünyayı anlama çabalarında düşünme ve anlama ile vardığı sonuçlar ile ilgili algı türüdür. Akıl algısında insanlar dünyayı anlamaya çalışırken kullandıkları duyu verilerine dayanarak bu verileri işler ve anlamlandırır. Bu algı kişinin gerçekliği nasıl algıladığını gösterirken, kişinin psikolojik, sosyal ve kültürel durumlarına göre şekillenen algı türüdür. (Tutar, 2023:29)

Derin algı; Kişinin gerçek dünyada elde edilen duyu verilerini olduğundan derin bir seviyede anlamlandırmasıdır. Derin algı, göz önünde olandan başka arka planda derinlerdeki anlamı aramaktır ve bu şekilde gerçeği daha doğru anlamayı sağlayabilmektedir. Bu algıda kişinin yaşam tecrübesi, eğitim seviyesi ve kişiliği mühim bir yer tutmaktadır. (Tutar, 2023:29)

Görsel algı; Görme yetisi yeterli olan her bireyin görsel algı becerisine sahip olduğu söylenebilir. Dış dünyamız milyonlarca uyaranlar ve görsel algılar ile doludur. İşte görme yetimiz ile aldığımız uyaranları anlamlandırma ve yorumlama görsel algıdır. Bu algı türünde görme işlemi sonucu görüntülerin beyin tarafından alınması ve anlamlandırılması

en önemli konudur. (Erarslan, 2020:61) Görsel algı görme duyusu sonucu ortaya çıkan algı biçimidir. Göz organının görme duyusu sonucu nesneden aldığı elektromanyetik enerjiyi sinirler vasıtası ile beyne ulaştırması ve beynin dış dünyadaki bu nesnenin gerçek görüntüsünü algılamasıdır. (Tutar, 2023:31) Görsel algılama sürecinde temel koşul olan biyolojik olarak görmek ön koşul olsa da bu görsel algı için yetersizdir, gerçek manada bir görsel algılamanın oluşması için kişinin psikolojik olarak ve duygusal olarak, biyolojik görme eylemine hazır olması gerekmektedir. (İnceoğlu, 2011:99)

İşitsel algı; Dış dünyadaki seslerin kulak duyu organı tarafından duyulması ve sinirler ile beyne iletilmesi sonucu beynin bu sesleri işitmesi ve anlamlandırması algısı işitsel algıdır. Bu algı bireyin kişisel, sosyal ve kültürel durumuna göre değişebilir, örneğin kişi bazı sesleri duyduğunda rahatsız olup beğenmez iken bazı sesleri duyduğunda keyif alabilmektedir. (Tutar, 2023:32)

Simgesel algı; Nesnelerin veya olayların sembolik olarak beyin tarafından algılanması veya anlamlandırılması süreci simgesel algıdır. Bu algı türü yazı, görsel ve işitsel semboller ile olmaktadır. Bu algı türünde bireyin kişisel, sosyal ve eğitim durumları etkileyicidir, misal kişinin okuma yazma bilmemesi simgesel algısının zayıf olmasına sebep olmaktadır. Simgesel algı ile insanlar arasında dil vasıtası ile oluşan diyalogların anlamlandırılması sağlanmaktadır. (Tutar, 2023:32,33) Duyusal olarak algılayamadığımız duygu ve düşüncelerin yerini simgeler tutmaktadır. Algı yönetiminde çok fazlaca kullanılan simgesel algı, anlam yüklenen somut nesnelerin kişiler üzerinde bıraktığı etki olarak tanımlanabilir. (Erarslan, 2020:55)

Seçici algı; Seçici algı beynin nesne veya olaylar ile ilgili bilgi veya duyuları seçimi ve odaklanması sürecidir. Yani bir nesne veya olayla ilgili olarak beynin bulunan birçok duyu veya faktörden birkaçını seçip algılama sürecinde bunlara odaklanmasını ifade etmektedir. Gündelik yaşamda birey birçok uyarıcı tarafından uyarılmaktadır ancak sadece algılamak istediklerini seçici olarak algılamaktadır. (Tutar, 2023:34) Kişi nesneleri ve olayları doğup büyüdüğü toplumun, yer aldığı ilişkiler, içine girdiği ortamların etkileşimleri kendi bireysel gereksinim ve beklentileri ile kendi bireysel değer yargılarına göre algılaması algıda seçiciliktir. (İnceoğlu, 2011:101) Algıda seçiciliği örneklendirecek olursak bir polisin suçu araştırırken dikkat ettiği noktalara bu meslek içerisinde olmayan bir vatandaşın dikkat etmemesi olarak örneklendirilebilir. Meslek

içinde olmayan kişi için önemli olmayan bir görüntüden polis olan bir kişi algıda seçicilik ile birçok şey tespit edebilecektir.

2.1.2.2. Algı ve Önyargı

Önyargı bireyin, bir topluluğun üyelerine karşı olumlu düşünce, olumsuz düşünce veya duyguya dayalı olarak topluluk hakkında genel bir yorumda bulunmasıdır. Önyargı durumları genelde eksik bilgi, yanıltıcı bilgi veya sosyal kanılar sonucunda oluşmaktadır. Gerçek bir deneyimleme olmadan olumlu veya olumsuz algı biçimi önyargıdır. (Tutar, 2023:68)

2.1.2.3. Algı Yanılgıları

Algılamayı etkileyen fiziksel ve kişisel faktörlerden kaynaklı olarak gerçekliğin olduğu halinden farklı kavranmasına algı yanılgıları denilmektedir. Kişinin ihtiyaçları, kültürel ortam, önceden gelen koşullar ve beklentiler gibi sebepler ile gelen duyumlara uygun algılamaya dolayısıyla algının yanılgılarına sebep olmaktadır. (Tutar, 2023:94)

Tutar'a göre algı yanılgılarını etkileyen birçok faktör varken bunlardan en baskın olanları şu şekildedir;

İhtiyaçlar ve arzular yani bazı durumlarda kişinin ihtiyaç ve arzuları çevreden gelen uyaranların algılanmasını etkilemektedir.

Bağlam ve kültürel özellikler yani duyumsanan uyaranlar içinde bulunduğu kültürel ortam ve diğer bağlamların özelliklerine uygun algılanmasıdır. (Tutar, 2023:94)

Algı yanılgıları uyaranlar sonrası duyuşsal algılamalarımızın yanlış yorumlanmasına neden olmaktadır. Bu gibi durumlar algılarımızın hata yapmaya açık olduğunu ve kusursuz bir algının olmadığını göstermektedir. (Tutar, 2023:95)

2.1.2.4. Algı Yönetimi

Algı yönetimi kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri savunma bakanlığınca ortaya çıkarılmış bir kavramdır. Algı yönetimi uyaranlardan beyne ulaşan sinyallerin yönetilmesidir. İnsan neye inanmak isterse istesin, gerçek ne olursa olsun algı yönetimindeki temel amaç zihnin manipüle edilmesidir. Genel olarak algı yönetimi insanların duygu ve düşüncelerini yönlendirmeyi ve yönetmeyi hedeflemektedir. Algı yönetimi ile insanların düşüncelerini etkilemek amaçlandığından genellikle olumsuz

eleştiriler almaktadır. Ancak bazı durumlarda algı yönetimi ile insanların düşüncelerinin doğru yönlendirilmesi gibi pozitif amaçları da olmaktadır. (Tutar, 2023:272)

Eski Mezopotamya tarihi boyunca yönetici olan Krallar bazı olaylar ile alakalı mesajlar vermek için yazıtlar yazdırmış ve bu yazıtlarda kullanılan dil övüngeç ideolojik olmuştur. Bu yazıtlarda genelde Kralın gücüne, haklılığına ve meşruiyetine oldukça yer verilmesinin amacı algı yönetimi ve propagandadır. (Erarslan, 2020:75)

Erarslan'a göre algı yönetimi özellikleri şu şekildedir;

1-Algı yönetimi tesadüfi veya geliş güzel bir süreç olmadığı gibi belirlenen hedef doğrultusunda gerçekleşmektedir.

2-Algı yönetimi belirli bir aşamalardan oluşan bir süreçtir.

3-Algı yönetimi ile temel amaçlardan biri kişiyi, topluluğu veya bir yapıyı gerçeklikten uzaklaştırmak ve farklı alanlara yönlendirmektir.

4-Algı yönetimi uygulamalarında bilimsel olan veya olmayan pek çok farklı teknik bulunmaktadır.

5-Algı yönetimi politik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik birçok alanın etkisiyle oluşmaktadır ve bilimsel sonuçlardan yararlanabilmektedir.

6-Algı yönetimi süreci hedef kitlenin seçilmesi, uygun mesajların hazırlanması hedefin belirlenmesi gibi birçok aşamadan oluşmaktadır.

7-Algı yönetiminin tanımı basit gibi görünse bile uygulama sürecinde bütünlük ve karmaşık yapıdadır.

8-Algı yönetiminde iletişim çok önemlidir neredeyse bir iletişim süreci de denilebilir.

9-Algı yönetimi süreci süreklilik arz eden bir kodlama işlemidir hayatımızın her anında bir mesaj veren kodlama bulunmaktadır.

10-Algı yönetiminde mesaj sürecini yönlendirmek, mesajları önem sırasına göre aktarmak önemlidir.

11-Algı yönetimi kullanıldığı alanın geniş olması sebebi ile propaganda, ikna, zihinsel kontrol gibi birçok kavramla ilişkilidir.

12-Algı yönetiminin en önemli aşamalarından biri hedef kitlelerin seçimidir seçilecek olan kitlenin en ince ayrıntısına kadar araştırılması önemlidir.

13-Hedef kitlenin değerlerine uygun yürütülecek bir algı yönetimi başarı oranı daha yüksek olacaktır.

- 14-Algı yönetiminde ikna ve inandırma amacıyla çok farklı araçlar kullanılır ve ihtiyaca göre yeni araçlar geliştirilir.
- 15-Algı yönetiminde iletişim araçlarının hedef kitlenin kabul edeceği iletişim araçlarından olması önemlidir.
- 16-Algı yönetiminin süreci aslında olumsuz bir algı yaratmaktır.
- 17-Algı yönetimi çok farklı alanlar için kullanılmaktadır ve her alan için farklı araç kullanılır ve geliştirilebilir.
- 18-Algı yönetimi profesyonellik gerektirebileceği gibi herhangi bir profesyonellik olmadan da uygulanabilir.
- 19-Algı yönetimi devletlerin kendi halklarına uygulayacağı gibi diğer halklara da uygulayabileceği bir şeydir.
- 20-Algı yönetimi merkezi bir yapıdan da uygulanabileceği gibi birbirinden bağımsız yapılarca da uygulanabilmektedir.
- 21-Algı yönetiminde algıyı yöneten ile yönetilen arasındaki süreç proaktif bir süreçtir.
- 22-Algı yönetiminde herhangi bir etik kaygısı bulunmamaktadır.
- 23-Algı yönetiminin uygulama süresi ve sınırı hedef kitlenin yapısına göre değişiklik göstermektedir.
- 24-Algı yönetimi algıları kurulama süreci odluğundan bir tür illüzyon süreci de denebilir.
- 25-Kişinin algı yönetimi sürecinde hem algı yöneten hem de algıya maruz kalan olabilmektedir.
- 26-Bilinçli her birey hem algıya maruz kalabilir hem de algı yönetimi yapabilir.
- 27-Algı yönetimi sürecinde semboller ve bunların kullanımları süreç içerisinde mühim bir yere sahiptir.
- 28-Bazı hukuk sistemleri algı yönetimini kısıtlayıcı kurallar koymaktadır ancak genellikle bunlar ticaret ve tüketiciyi korumaya yönelik olmaktadır.
- 29-Sistemetik ve profesyonel bir ilerleme ile yönetilen algı yönetiminin fark edilmesi ya uzun vakit almakta ya da hiç fark edilmemektedir.
- 30-Algı yönetimi ile nihai hedef somut sonuçlar ve bir fayda elde etmektir.
- 31-Algı yönetimine karşı savunmada, algı yönetimi kadar üzerinde durulan bir konudur. (Erarslan, 2020:103,104,105)

2.2. Vergi ve Algılama İlişkisi Üzerine Kavramlar

Algı kavramı önceki bölümlerde de değinildiği üzere hayatın her anında olan bir kavramdır. Bundan sebeple ülkemizde vergi, vergi suçu ve vergi cezası gibi vergiye yönelik kavramların nasıl algılandığını incelemeden önce vergi algısı üzerine birtakım kavramların neler olduğuna ve ne anlama geldikleri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Vergi Bilinci

Bilinç, insanın kendisini ve çevresinin öznel olarak tanıyabilme yeteneğidir. Kişi bu sayedeki çevresinde olup biteni algılar ve bunlara karşı öznel olarak algıladığı şekilde ortaya koyacağı tavır ve tutumları belirler.

Vergi bilinci, kişilerin elde ettiği gelirlerden ve servetlerinden kanunda gösterildiği koşullarda katkıda bulunması gerekliliğinin farkındalığına sahip olmasıdır. Ancak bu kavram yalnızca verginin ödenmesi yani vergi ödeme farkındalığı olarak anlaşılmamalıdır. Vergi bilinci ile kişinin ödediği verginin nereye veya ne tür yerlere harcandığını sorgulamasını da ifade eden bir kavramdır. (Ömürbek vd. 2007:104)

Literatürde vergi bilincine yönelik olarak farklı tanımlamalar yer almakta iken User'e göre vergi bilinci "Bir verginin farkında olmaktır" şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka tanımı ise kişinin vergi ile alakalı olarak farkındalık seviyesidir. (Serinkan ve Erdoğan, 2017:515)

Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde verginin ne denli önemi olduğunu bilen toplumu oluşturan bireylerin bu bakımdan vergi ödevlerini yerine getirirken duydukları isteklilik düzeyine vergi bilinci denilmektedir. Devletin kamusal hizmet sunumundaki verginin taşıdığı rolü ve önemini bilen ve bu ödevlerinin bilincinde olan bireylerin bu ödevleri usulüne uygun olarak yerine getirme davranışlarını sergilemesi vergi bilincinin temelini oluşturmaktadır. (Akdoğan, 2020:192)

Vergi bilinci üzerine dikkat edilen hususlar içerisinden iki husus göze çarpmaktadır. Bu hususların ilki mükellefin vergi farkındalığıdır, daha geniş açıdan ele alacak olursak sadece vergi ödeme bilincinde olması değil vergi ile ilgili vergi mevzuatı ve vergi uygulamalarının neler olduğu ile ilgili bilgisinin olması yani mali bilgisinin olmasıdır diyebiliriz. Hususların ikincisi ise vergi bilincinin Türkiye'deki tanımı üzere mükelleflerin verginin niçin alındığını bilmesidir. (Türkay, 2019:167)

2.2.2. Vergi Ahlakı

Vergi mükelleflerinin vergi kanunlarından doğan yükümlölüklerini kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun şekilde yerine getirme konusundaki tutum ve davranış düzeylerine vergi ahlakı denilmektedir. (Akdoğan, 2020:134)

Yakalanma riski olmasa dahi mükelleflerin kendi istekleri ile gönüllü istekli olarak vergilerini ödemelerini başka bir deyişle vergiye gönüllü uyum sağlamalarını açıklayan en önemli konu, vergiye karşı kişinin oluşturduğu içsel motivasyon başka bir ifade ile vergi ahlakıdır. (Tosuner ve Demir, 2007:9)

Vergi mükelleflerinin vergi kaçakçılığı ve vergi cezaları ile ilgili takındığı tavır en genel tanımı ile vergi ahlakıdır. Tanımdan anlaşılacağı üzere vergi ahlakı, felsefi bir kavram olarak değil, toplum tarafından benimsenmiş erdemli davranışın sergilenmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın haricinde literatürde vergi ahlakını mükellefin içsel olarak vergi ödeme motivasyonu olarak tanımlayanlar olurken, dar anlamıyla vergi ahlakı “vergi kaçakçılığı ve vergi cezaları karşısında alınan vaziyet” olarak tanımlanmaktadır. (Türkay, 2019:167)

Vergi ahlakı, vergi ödeme konusundaki mükelleflerin tutum, davranış ve inanç yargıları gibi birçok değişkenden etkilenen bir kavram olduğundan, vergi ahlakı farklı zaman ve farklı ülkelerde değişkenlik gösteren bir kavramdır. (Saruç, 2015:17) Vergiyi koyan yani devlet ile vergiyi ödeyen yani mükellef arasında oluşturulacak güvene dayalı bir ilişkinin tesisi vergi ahlakını güçlendirecektir. 1969 yılında Almanya ile İngiltere arasında yapılan bir çalışmada bu iki ülke arasında vergi ahlakının anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. İki ülkeden Almanya’nın vergi sistemi yapısına bakıldığında daha katı ve yaptırımcı bir yapıda iken, İngiltere’nin vergi sisteminin yapısının daha katılımcı bir politika izlediği görülmektedir. Bu çalışmanın çıktılarından anlaşılacağı üzere vergi ahlakı ile mükelleflerin yaygın ve katılımcı olduğu bir politika arasında daha doğru orantılı bir ilişki olduğu görülmektedir. (Türkay, 2019:168)

Vergi ahlakı çeşitli faktörlere bağlı bir olgudur ve bir verginin gerekliliği ile alakalı toplumun bilgilendirilmesi ve vergi alanında yapılacak herhangi bir düzenlemenin vergi ilkelerine uygunluğu toplumda oluşacak vergi ahlakı ile ilgili mühim bir yere sahiptir. (Akdoğan, 2020:193)

Vergi ahlakı, mükellefin vergi ödemenin kendisinin ahlaki bir sorumluluğu olduğu düşüncesini temsil etmektedir. Bu kavram verginin gönüllü uyumu ile doğru orantılı

olduğu kadar kayıt dışı ekonomi ile zıt yönlü ilişkisi vardır. (Türkay, 2019:169) Başarılı bir vergi sisteminin sağlanabilmesi için gönüllü olarak vergisini ödeyen mükelleflerin arttırılması çok önemlidir ve bu sayının arttırılmasında vergi sisteminde ahlaklı bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede bu bireyler vergi sistemi içerisinde bir otokontrol aracı olabileceği için mühimdir. (Tosuner ve Demir, 2007:17)

2.2.3. Vergi Algısı

Kişilerin vergiyi duyu organları ile anlamlandırmasına vergi algılaması denilmektedir. (Saruç, 2015:20) Bir başka tanıma göre vergi algısı ya da vergi algılaması kişinin iç ve dış uyaranların etkisi ile vergiyle alakalı olarak zihninde anlamlandığı düşünce olarak tanımlanabilir. (Sağlam, 2013:319)

Toplumda vergi algısı daha çok para, devlet, ceza ve borç gibi kavramlar ile öncelikli anılmakta iken verginin vatandaşlık görevi olması sorumluluk olması şeklinde algılandığı tanımlar sonradan gelmektedir. Tüm bunların yanı sıra toplumda verginin haraç veya soygun gibi tanımlarla da ifade edildiği görülmektedir. (Şahpaz vd, 2014:62)

Bireyleri vergiyi ödemeye veya ödememeye yönelten temel etken vergileme ile algılama arasındaki ilişkidir, bu ilişkiden yola çıkarak birey vergi ile alakalı birçok konudaki tutum ve davranışlarını belirlemektedir. Vergi algısı ile vergilerin teori ve uygulamada adil olup olmadığını belirleyip mükelleflerin vergi ödeme konusundaki istek ve isteksizliğinde belirleyici olacaktır. (Uyanık, 2019:358)

2.2.4. Vergi Psikolojisi

Devletin kamu ihtiyaçlarını karşılamada mali araçları içerisinde en önemli olanlarından biri vergilerdir. Ancak verginin diğer mali araçlardan farkı kişilerin üzerinde doğrudan etkisini gösteren bir araçtır. Bu sebeple vergi mükelleflerinin vergiye uyumunun daha iyi değerlendirilmesi ve mükelleflerin vergiye karşı tepkilerinin kontrol altına alınabilmesi için verginin psikolojik ve sosyo psikolojik yönünün değerlendirilmesi önemlidir. (Aydoğan Demirtaş, 2017:15)

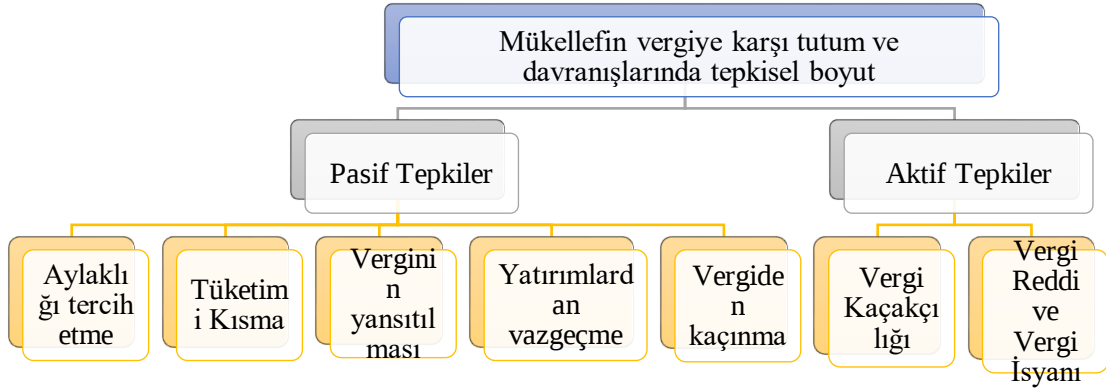
Kamu maliyesi çalışmalarında literatürde diğer konulara nazaran en az değinilen ve çalışılan alanın davranışsal kamu maliyesi olduğu daha dar anlamda ise vergi psikolojisinin olduğu göze çarpmaktadır. Davranışsal kamu maliyesi geniş anlamıyla insanların mali olaylara karşı tutum ve davranış biçimlerini incelerken davranışsal kamu

maliyesine göre daha dar anlamıyla vergi psikolojisi ise mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarını incelemektedir. (Aktan, 2020:47)

Ekonomik ve mali olayların incelenmesinde ekonomik, siyasal ve hukuksal açıdan ele alınıp değerlendirilmesi yeterli olmayacak bu olaylarında psikolojik açıdan da değerlendirilmesinin bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Bundan sebeple kişinin iç ve dış etkenler karşısında sergilediği tutum ve davranışları inceleyen psikoloji bilimi, vergilendirmeye karşı mükelleflerin tutum ve davranışlarını psikolojik açıdan değerlendirilmesi önemlidir. (Şenyüz, 1995:3)

Mükelleflerin vergiye karşı psikolojik tutumlarının incelenmesi, bireyin tutumlarının davranışlara dönüştüğünden öncelikle incelenmesi gereken konudur. Ancak bu konuda bireylerin vergiye karşı tutumlarının kişiden kişiye değişkenlik göstereceğinden incelenmesi güç ve zordur. Bu değişkenlikten kaynaklı yapılacak değerlendirmelerde bir genelleme yapmak gerekecektir ve bu genellemede mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını belirlemesinde en önemli belirleyici mükelleflerin üzerlerinde hissettikleri vergi yükü olacaktır. Vergi yükünün temel belirleyenlerinden biri de vergi oranlarıdır. Bundan sebeple bu konuda vergi oranları çok önemli bir belirleyen olacaktır. Vergi yükü ile mükelleflerin vergiye karşı tutumlarında karşısında ters yönlü bir ilişki mevcuttur. Yani vergi oranlarının artması mükellefin vergiye karşı tutum ve davranışlarını negatif etkileyecektir. Vergi oranlarında yapılacak artış bireyin vergi yükünü arttıracak ve bu durumda vergi mükellefinin daha az tasarruf ve tüketim eğilimine sebep olacaktır, bu da bireyin azalan gelir seviyesini yükseltmesi için daha fazla çalışması gerekliliğini doğuracaktır. Bireyin daha fazla çalışmasını gerektirecek bu durum psikolojik olarak olumsuz düşünmesine sebep olacaktır. (Aktan, 2020:63)

Mükellefin vergiye karşı tutum ve davranışlarını belirlemesindeki tepkisel boyutu incelendiğinde öncelikle pasif tepkiler olan; aylaklığı tercih etme, tüketimi kısıma, yatırımdan vazgeçme, verginin yansıtılması ve vergiden kaçınma yollarını tercih edecektir, ancak ileri safhada ise aktif tepkiler olan vergi kaçakçılığı ile vergi isyanı ve vergi reddi davranışlarını sergileyecektir. Bireyin bu tepkileri tercih etmesinden en önemli konu yine vergi oranları olacaktır. Vergi yükünün yüksek olmadığı bir vergi oranında birey vergiye gönüllü uyumu tercih ederken arttırılacak vergi oranları öncelikle bireyin pasif tepkiler vermesine katlanılmaz hale gelecek vergi oranlarında ise aktif tepkileri sergilemesine sebep olacaktır. (Aktan, 2020:68-73)

Şekil 2: Mükellefin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarının Tepkisel Boyutu

Kaynak: (Aktan, 2020:69)

2.2.5. Mali Psikoloji

Psikolojinin diğer dallarında olduğu gibi mali psikoloji de pragmatik bir disiplin dalıdır. Bundan sebeple mali psikolojide de davranışların gözlemlenebilmesi için uzun yıllar süren çalışmalar yapılması ve bu çalışmaların çıktılarından elde edilen bilgi birikimlerin sistematik olarak toplanıp, düzenlenip, değerlendirilmesi gerekmektedir. (Schmölders,1968 aktaran; Çiçek, 2006:29)

Mali psikoloji, maliye biliminin hukuki, siyasi ve ekonomik yaklaşımların haricinde alanını genişleterek psikolojik olarak incelenmesini de gerekli kılmıştır. Bu alanda maliye bilimine ancak bu şekilde yapılacak bir değerlendirme bu alanda katkıda bulunacaktır. (Şenyüz, 1995:3) Mali olayların bireyler üzerindeki etkisini ve kişilerin bu olay ve araçlar karşısında belirleyecekleri davranış ve tutumlarını inceleyen bilim dalı mali psikoloji olarak tanımlanabilir. (Taytak, 2010:498)

Mali psikoloji, bütün olarak mali olay ve araçları içine alan bu sebeple vergi psikolojisini de içinde barındıran bir alan iken, vergi psikolojisi sadece vergi üzerine mükelleflerin vergiye karşı davranış ve tutumlarını incelen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. (Demirtaş, 2017:16)

2.2.6. Vergi Kültürü

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütünün Dünya Kültür Konferansı sonuç Bildirgesinde kültürün tanımı “en geniş anlamıyla kültür, bir toplumu ya da toplumsal bir

grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu” şeklinde yapılmıştır. (Oğuz, 2011:128) Kültür tanımından anlaşılacağı üzere yaşamın her kısmını ilgilendiren bileşenlerin oluşturduğu bir kavramdır. Vergi kavramı da dünyanın her yerinde farklı sistem ve şekillerde uygulanmaktadır ve bu uygulamalar içerisinde bulunduğu toplum ve kültüre göre değişkenlik göstermektedir bundan sebeple vergi kültürü her toplumda aynı olmayan toplumdaki topluma değişiklik gösteren bir kavramdır.

Her toplumda verginin aynı şekilde algılanması mümkün değildir ve yapılan araştırmalarda bu yönde her toplumun vergiyi algılayış biçimlerinin farklı olduğunu ve toplumlarının her birinin kendine özgü vergi kültürünün olduğunu göstermektedir. Din, dil, ırk, iktisadi anlayış gibi birçok değişkenden oluşan toplumsal kültürün o toplumun vergi anlayışının da alt yapısını oluşturduğu görülmektedir. Sayılan bu değişkenlerin her toplum için aynı olmasının beklenemeyeceği gibi her toplumun vergi kültürünün de aynı olması pek tabii olarak beklenemez. (Tosuner ve Demir, 2009:10)

Schumpeter tarafından ilk kez değinilen vergi kültürü kavramını “herhangi bir sosyal kurum gibi alınan her vergi, kendisinin ekonomik ve psikolojik açıdan uygunluğunu ve geçerliliğini yansıtmaktadır ancak diğer sosyal kurumların aksine vergi ve vergi sistemi sonsuz yaşamaz” şeklinde tanımlamıştır. Schumpeter ve ekolünün takipçileri vergi kültürü ile ilgili vergi sistemini bir sanat olarak ele alıp sanatçıları ise vergi ekonomistleri, vergi bürokratları ve diğer aktörler üzerine kurmaktadır. (Schumpeter, 1929, aktaran; Gencel ve Kuru, :2012:31)

Nerre vergi kültürünü bir ülkedeki resmi, gayri resmi tüm kurumları ve vergi sistemleri ile uygulamalarını içine alan bütün olarak ülkenin kültürel yapısını oluşturan diğer etkenler ile etkileşim halinde olan bir kavram olarak tanımlamaktadır. (Nerre, 2008, aktaran; Gencel ve Kuru, :2012:31)

Dinamik bir yapıya sahip olan vergi kültürü toplumun genel yapısı içerisinde bulunan adalet, görev ve dürüstlük duyguları gibi değer yargıları vergi kültürünün oluşumunda önemli yer tutmaktadır. (Nerre, 2008, aktaran; Kitapçı, 2021:216)

Vergi ülkelerin ekonomik sistemleri içerisinde büyük bir yer oluşturmaktadır. Vergi veren mükellefler ekonomik sistem içerisinde vergi verme eğilimi ile tutum ve

davranışlarını üzerinde toplayan vergi ödeme kültürü içerisinde aktif belirleyicilerdir. Vergileme kültürü ise süregelen devlet politikalarını ifade etmektedir. (Gencel ve Kuru, 2012:31)

2.2.7. Vergi Uyum ve Uyumsuzluğu

Vergi ödemek isteği anlamına gelen “tax compliance” dilimize kelime manası olarak vergi uyumu şeklinde geçmiş aynı şekilde vergiyi ödememe isteği anlamına “tax non-compliance” ise vergi uyumsuzluğu olarak dilimize geçmiştir. (Güner, 2006 aktaran Saruç, 2015:23)

En kısa tanımıyla vergi uyumu vergi yasalarında belirtildiği şekilde vergi ödevlerini doğru ve zamanında yerine getirilmesini ifade ederken geniş anlamıyla vergi uyumu ise beyannamenin verildiği zamanda yürürlükte bulunan vergi yasa, yönetmelik ve yargı kararlarına uygun olarak beyannamenin doğru ve tam olarak zamanında verilmesini ifade etmektedir. (Kitapçı, 2021:29)

Vergi uyumsuzluğu ise vergi ile alakalı kanunda belirtilen yükümlülüklerin yanıltıcı şekilde olduğunda fazla veya eksik gösterilmesidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere mükellefin cezai yaptırım gerektirecek şekilde vergi yükümlülüklerini eksik veya fazla göstermesini kapsamaktadır bundan sebeple bilerek yapılabileceği gibi yanlış bilgilendirme, dikkatsizlik ve benzeri sebeplerde vergi uyumsuzluğuna yol açabilmektedir. (Saruç, 2015:23)

Rasyonel tercih modelinde gönüllü vergi uyumunu etkileyen başlıca etkenlerin korku, cezalandırma ve yakalanma riski gibi etkenler olduğunu göstermektedir. Yani mükellefin vergiye gönüllü uyumu caydırıcı cezalar etkin bir vergi denetimi gibi önlemler ile sağlanabilir. (Aktan, 2020:49) Klasik ekonomik teorisi ise vergi kaçırma riskli bir hisse senedine benzetmektedir. Vergi kaçırmadan önce kişi vergi kaçırdığı zaman alacağı cezayı, yakalanma olasılığını, ödemek zorunda olduğu vergi oranı, kişisel geliri ve benzeri tüm etmenleri değerlendirerek, kendi faydasını maksimize edecek şekilde bir karar almasını ön görür. Bu modelde kişinin göz önüne aldığı tüm etmenler hakkında eksiksiz bilgisi olduğu varsayılmaktadır. Öğretide beklenen fayda teorisi olarak da bilinen bu teoriye ilk Allingham&Sandmo değinmiş, bu sebeple Allingham&Sandmo modeli de denilmektedir. Bu teoride kişi göz önünde bulundurduğu etmenlerde yola çıkarak kişisel

faidasına göre vergi kaçırma yani vergi uyumsuzluğunu veya vergi ödemeyi yani vergi uyumunu tercih edecektir. (Saruç, 2015:36)

İhtimal teorisi ise Allingham&Sandmo modelini eleştirmektedir. Allingham&Sandmo modeline göre artan cezalar ve artan denetimler vergi gelirlerini arttırmaktadır. Ancak vergi oranlarının artması vergi kaçığına etkisi nasıl olacağı konusunda bu model cevapsız kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ihtimal teorisi başka bir olasılık üzerinde durarak artan vergi oranlarının mükellefler üzerinde vergi kaçırma davranışı yerine vergi kaçırma davranışı sergilemesi şeklinde tersine bir etki gösterebileceği üzerinde durmaktadır. (Aktan, 2020:50)

Vergi uyumu ile alakalı günümüzde “insanlar niçin vergi kaçırır?” sorusu yerini “insanlar niçin vergi öder?” sorusu almaya başladığı görölmektedir. Anlaşılabacağı üzere vergi ödeme konusunda cezaların ve denetimlerin arttırılması yerine vergi uyumunu sağlayabilmek için sosyal ve psikolojik yaklaşımlarında kullanılması gerekliliği doğmuştur. Günümüzde kişi ile idare arasındaki vergi ilişkisi karşılıklılık teorisine göre düzenlenen psikolojik bir sözleşme olduğu söylenebilir. (Kitapçı, 2021:29)

Bu bağlamda Aktan’a göre ekonomik ve mali faktörlerin dışında, vergi uyum ve uyumsuzluğunu belirleyen faktörleri şu şekilde göstermektedir; ahlaki faktörler, dinsel faktörler, psikolojik faktörler, idari faktörler, siyasal faktörler, kültürel faktörler, kurumsal faktörler ve hukuki faktörlerdir. (Aktan, 2020:53)

Vergi uyumu ile alakalı mükellefler çeşitli faktörlerden etkilenmekte iken bunlar içerisinde özellikle mükelleflerin vergi bilincine sahip olmaları, vergi uyumunu olumlu etkilemekte iken, para cezaları ve denetimler ile ilgili yapılan çalışmalarda mükelleflerin değişik davranışlar sergilese bile bu konuda genel anlamıyla mükelleflerin vergi uyumu ile alakalı tercihlerinde bireysel faydaları ile alakalı yaptıkları değerlendirme ile davranışlarına karar verdikleri görölmektedir. Ayrıca vergi ahlakına sahip bireylerin vergi toplanırken devletin adil yapıda olduğu düşüncesi de yine vergi uyumunu kolaylaştıran etkiler sayılmaktadır. Tüm bunların yanı sıra geçmişten günümüze bir birikim ile oluşan vergi kültürü de bireylerin vergi uyum ve uyumsuzluğuna etki ettiği görölmektedir. (Yurdaoğlu vd, 2016:813)

2.2.8. Vergi Yüğü

Verginin devlet tarafında alınan karşılıksız bir ödeme olması vergiye karşı yük olarak algılanması düşüncesini beraberinde getirmektedir. (Pehlivan, 2013:160) Vergilere ek olarak devletin vatandaşlarının üzerine yüklediğı ilave mali nitelikli yüklere ise mali yük denilmektedir. Mali Yük aslında vergi yükünü de kapsayan daha geniş bir kavramdır. (Sağbaşı, 2013:60)

Vergi yükünden kasıt kişinin ödediğı vergi yükü değildir. Tam anlamıyla ödenen vergi miktarı ile ödeme gücü arasındaki ilişkiden doğan bir çıktıdır. Bu ilişkiden anlaşılacağı üzere vergi yükünün objektif ve subjektif unsurları barındırdığı görülmektedir. Rakamsal olarak aynı gelir düzeyine sahip iki kişinin ödediğı aynı miktarda vergiden kaynaklı uğradıkları fayda kaybının eşit olabilmesi için bu iki kişinin bütün subjektif özelliklerinin aynı olması gerekmektedir. (Demir, 2013:19)

Kişinin ödediğı verginin elde ettiği toplam gelire oranına vergi yükü denilmektedir, bu orana aynı zamanda öğretide objektif vergi yükü denilmektedir. Objektif vergi yükünde kişinin vergiye tabi geliri haricinde geliri olmadığı varsayılmaktadır ve ortalama vergi oranı ile efektif vergi oranın gösterge olarak kullanılmaktadır. Bu açıdan objektif vergi yükü hesaplanabilen bir vergi yüküdür. Subjektif vergi yükü ise kişinin ödediğı vergi dolayısıyla hissettiğı negatif hislerdir ve bu vergi yükü kişiseldir ölçülmesi mümkün değildir. (Sağbaşı, 2013:60)

Kişisel olarak vergiyi ödemekle yükümlü olanın sadece bireysel olarak bir yüke maruz kaldığını söylemek mümkün değildir, çünkü devlet her yıl gayri safi milli hasıladan belirli bir miktarı vergiler vesilesi ile özel kesimden kamu kesimine aktarmaktadır ki bu da toplum üzerinde bir yük oluşturur, bu yüke de toplam vergi yükü denilir. Tüm bunların yanı sıra kişisel vergi yükünde, kişi ödediğı vergiden yararlandığı kamu hizmetlerinin bedelinin düşüldükten sonra gelirine oranına ise kişisel net vergi yükü denilmektedir. Kişinin ödediğı vergiye kendisine yansıtılan vergi eklenip yansıttığı ve yararlandığı kamu hizmetlerinin bedeli düşündükten sonra gelirine oranına ise kişisel gerçek vergi yükü denilmektedir. (Pehlivan, 2013:161)

Bu vergi yüklerinin matematiksel gösterimleri de şu şekildedir;

Kişisel vergi yükü= Kişinin ödediğı veriler / Kişinin toplam geliri

Toplam vergi yükü= Devletin vergi gelirleri / Gayri safi milli hasıla

Kişisel net vergi yükü= (Kişinin ödediği vergiler-Kişinin yararlandığı kamu hizmetleri)/Kişinin Toplam Geliri

Kişisel gerçek vergi yükü= ((Kişinin ödediği vergi+ Kendisine yansıtılan vergi)- (Kişinin yararlandığı kamu hizmeti bedeli+ Kişinin yansıttığı vergi))/ Kişinin Toplam Geliri

Vergi yansımaları; vergi yükünün iktisadi yollarla üzerinde bulunan verginin bir kısmını veya tamamını başkasına devredilmesidir. Devredilen bu vergi yükünün yasal yükümlüsünden başka biri tarafından yüklenilmesi doğmaktadır. Verginin kanuni mükellefi kim olursa olsun piyasadaki fiyat değişimlerine tepki veremeyen yani esnekliği düşük olanın vergi yükü üzerinde kalacaktır. (Savaşan, 2014:348, 353)

2.2.9. Vergi Baskısı (Tazyiki)

Zorunlu ve karşılıksız olması kişinin vergiyi ödenmesini gönüllü olarak istekle yapılmasını engeller. Bu sebepler istemeden de olsa ödemek zorunda olunan bir verginin kişiler üzerinde oluşturduğu psikolojik etkiye vergi tazyiki (baskısı) denilmektedir. Tanımından da anlaşılacağı üzere vergi baskısı subjektif özelliktedir, kişiden kişiye değişmektedir ve ölçülmesi mümkün değildir. Vergi baskısı, kişilerin vergiden kaçınma, vergi kaçırma ve vergi telafisi gibi tepkiler vermesine sebep olmaktadır. (Pehlivan, 2013.162)

Bireyleri vergi konusunda kaçış yolları aramaya sevk edecek olan vergi baskısı kavramı ile ilgili de bireylerin vergiden kaynaklı üzerlerinde hissettikleri veya hissedecekleri baskıyı azaltmak için yapılacak çalışmalar ile vergi baskısının vergilendirme sürecine olan olumsuz etkisinin önüne geçilebilecektir. Tam aksi olarak da bu konuda duyarsız davranılması durumunda bireyin artan vergi baskısı ile vergiden kaçış yollarını tercih ederek vergilendirme sürecinde olumsuz sonuçlar oluşmasına sebep olacaktır.

2.2.9.1. Vergiden Kaçınma

Vergiden kaçınma yasal yollardan veya yasadışı yollara başvurmadan kişinin ödeyeceği vergiden kurtulmasıdır. Vergiden kaçınma mükellefin üzerine vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinden önce de sonra da olabilmektedir. Üzerine vergi borcu doğuracak olayı öğrenen veya tahmin eden mükellefin bunun gerçekleşmesinden önce bir takım yasal tedbirler ile üzerine bu vergi borcunun doğmasının önüne geçmesi ile vergiden kaçınmış

olur. Bu şekilde de kanun karşısında herhangi bir suç işlemiş olmayacak ve ceza verilmesini gerektirecek bir durum ile karşılaşmayacaktır. (Demir, 2013:85)

Kanuni boşluklardan yararlanarak kişilerin veriden muaf olacağı veya daha az vergi vereceği ekonomik alanlara geçerek hiç vergi vermemesine ya da olması gerekenden az vergi ödemesine vergiden kaçınma denilmektedir. Vergiden kaçınma kanuna aykırı olmayan ve herhangi bir risk barındırmayan bir davranıştır. Vergiden kaçınma da vergisi olan bir malı satın almama, zaman ile değişecek vergi nedeniyle malın stok yapılması ve daha düşük vergi uygulamaları olan bölgelerde yaşamak ve bu bölgelerde ticari faaliyette bulunma gibi yöntemler kullanılmaktadır. (Sağbaş, 2013:38)

Vergiden kaçınma tamamen kanuni ve risksiz bir davranıştır. Bireyler kanuni boşluklardan yararlanarak daha az veya muaf olan ekonomik alanlara yönelerek vergiden kaçınmaktadırlar. Hükümetlerin sosyal ve ekonomik olarak faydalı bularak vergiden kaçınmayı destekleyeceği gibi tam tersi tavır göstermesi de mümkündür. Vergiden kaçınma ile vergi kaçırma birbirinin ikamesi ve tamamlayıcısı olabilmektedir. Artan maliyetler sebebi ile vergiden kaçınan bir mükellef vergi kaçırmayı seçerek ikame edebileceği gibi, indirilecek gider kaleminin yüksek gösterilerek kaçınılan vergiyi tamamlayıcı olarak vergi kaçırma eylemini de ekleyebilmektedir. Bazı durumlarda kanun yorumlanmasından kaynaklı vergi kaçırma ile vergiden kaçınma arasındaki sınırlar belirgin olmamaktadır, mükellef ile vergi idaresinin farklı yorumlarından kaynaklanan bu gibi anlaşmazlıkların çözümü mahkeme tarafından yapılacaktır. (Saruç, 2015:22)

2.2.9.2. Vergi Kaçırma

Mükellefin kanunlara uygun olamayan şekilde vergi ödememe veya vergi sebebi ile üzerinde oluşan vergi yükünü azaltma davranışlarının tümü vergi kaçırma değildir. Vergi kaçırma bile isteye yapılacağı gibi bilmeden yapılan hatalar vergi yasalarında uyulması gereken kurallara vergi yükünü azaltmak için uyulmamasıdır. (Sağbaş, 2013:40)

Vergi kaçırma, vergiden kaçınmanın aksine yasadışı ve riskli bir davranıştır ve bunu neticesinde cezai müeyyideye tabi bir davranıştır. Vergi kaçırma kavramı ekonomik literatürde bile isteğe hileli davranışı kapsadığı gibi, vergi mevzuatını yanlış yorumlama yahut mevzuata dair bilgisiz olma, istemsiz olarak beyannamede bir hata yapma ve ihmal sebebi ile vergi matrahının olması gerekenden düşük gösterilmesi de vergi kaçırmanın kapsamına girmektedir. (Saruç, 2015:22)

Vergi kaçakçılığı mevcut yasalara aykırı bir fiil olması sebebi ile etkin bir vergi yönetimi, kamu düzenini koruma ve verimli vergi sisteminin oluşumu için üzerinde durulması gereken mühim bir meseledir. Bu açıdan tüm ülkelerin vergi kaçırmanın önüne geçmek için özenle bir vergi mevzuatı hazırlaması gereklidir. Fakat tek başına bu yasal düzenleme yeterli olamayacağı için bu konu ile alakalı vergi bilincini ve vergi ahlakını yükseltmek için de çalışmalar yapılması gerekmektedir. Çünkü ceza veya sürekli denetim tek başına bir çözüm olmayacaktır. (Demir, 2013:92, 94)

2.2.9.3. Verginin Telifisi

Vergiye yüklenmek durumunda kalan kişilerin üzerlerine düşen bu yükün etkisini gidermek için yollar araması en doğal sonucudur. Bu sebeple ödemek zorunda kaldığı verginin üzerinde meydana getirdiği etkilerini ortadan kaldırmak için çeşitli yollara başvurmasına verginin telifisi denilmektedir. Bu bağlamda kişiler vergi yükünden kaynaklı olarak tüketim, tasarruf ve yatırım gibi kararlarında değişiklikler yapmaya karar verebilirler, bu duruma verginin beyan etkisi de denilmektedir ve iki şekilde ortaya çıkmaktadır. (Pehlivan, 2013:163)

Birincisi verginin gelir etkisidir; kişinin ödediği vergi sonucu gelirinde oluşan azalma ile alakalı tekrar aynı gelir düzeyine çıkmak için daha fazla çalışma veya daha rasyonel tercihler yapma davranışına gelir etkisi denilmektedir. İkincisi ise ikame etkisidir; kişinin ödediği vergi sonrası azalan geliri ile alakalı daha fazla çalışmak yerine vergi sonucu hissettiği negatif etkiler ile dinlenmeyi seçmesine ikame etkisi denilmektedir. (Sağbaş, 2013:36)

Gelir ve ikame etkisi ile alakalı olarak literatürdeki açıklamalarda Laffer eğrisi referans olarak kullanılmaktadır. Laffer eğrisinde belirtilen optimal vergileme noktasında önceki bölümde yapılacak vergi artışlarında gelir etkisi daha baskın olacak ve kişiler daha fazla çalışarak aynı gelir seviyesine çıkamaya çalışacaktır ancak optimal vergi noktasından sonra arttırılacak vergi oranlarında kişilerde oluşan negatif düşünceler kişiyi daha fazla çalışmak yerine daha fazla dinlenme tercihinə yönlendirecektir ve ikame etkisi bu durumda gelir etkisinde büyük olacaktır.

2.3. Suç Algısı ve Ceza Algısı

Psikoloji kavramı ile hukuk kavramı arasındaki ilişkisinden suç algılaması ve ceza algılaması kavramları doğmaktadır. Hukuk içerisinde işlenen suçlar ve bunların karşılığı verilecek cezalar kanunlar ile belirtilmektedir. Ancak suç ve ceza kavramlarını yalnızca bu kanunda belirtildiği üzere değerlendirmek mümkün olmayacaktır. Her bir bireyin kanun tarafından koyulan bu suç ve cezalar ile ilgili neler hissettikleri de hukuk ile amaçlanan adaleti sağlama ve suçu engelleme açısından önemlidir, bundan sebeple hukuk ile psikoloji kavramının çok yakın ilişkisi bulunmaktadır.

Her suç türünde olduğu gibi vergi suçunda da bireylerin psikolojik durumları vergi suçunu algılamalarında önemli yer tutmaktadır. Mükellefin vergi suçu oluşturan bir davranışı zihninde nasıl canlandığı bilmek vergi suçunun çözümüne yönelik daha doğru adımlar atılmasını sağlayabilir. (Hatipoğlu, 2007:32)

İlave konulan bir vergiyi vermemek için hile yapmak doğru bir davranış olmasa da mükellef tarafından bir mana üzere yapılmış davranış olduğu kesindir. Yapılan bu davranışın normal veya anormal oluşu işlenen suçtan değil kişinin kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu durumun cevabı da suçluya psikolojinin soracağı üç soru olan ne, neden ve nasıl sorusunda bulunmaktadır. (Hatipoğlu, 2007:33)

Bireylerin cezayı algılamasındaki sorunlar suçun oluşumunun önlenmesinde son derece önemlidir. Kimilerine göre ceza korkunç, ürkütücü ve küçük düşürücü algılanırken, kimileri cezayı normal bir ıslah edici metot olarak algılamaktadır. Bunların yanında bir kesim ise cezaya karşı nötr bakış açısı ile hiçbir karşılığı olmayan uygulama olarak algılamaktadır. (Hatipoğlu, 2007:33)

2.3.1. Vergi Suç ve Cezalarının Algılanması ve Algılanmasını Etkileyen Faktörler

Mükellefler, mevzuat ile vergi suçu ve vergi cezaları ile ilgili bilgileri öğrendikten sonra bunlara zihinlerinde birtakım anlamlar verecektir, işte bu süreç mükellefin vergi suç ve cezayı algılamasıdır. Gelirini maksimize etmek isteyen devletin vergi suç yaptırımları ile mükellefin vergi suç ve ceza algısı arasında kuvvetli bir ilişki söz konusudur. Devletin mükellefi korkutmayan ve ıslah etmeyen bir ceza uygulamasında vergi suçunun önüne geçmek ve vergi uyumunu arttırmak pek mümkün olmayacaktır. (Hatipoğlu, 2007:34)

Vergi cezaları iki şekilde olmaktadır. Bunlar ya bağımsız mahkemelerce hürriyeti bağlayıcı cezalar ya da idare tarafından verilen para cezalarıdır. Mükelleflerin vergi

suçunu ve bu suça karşılık olan vergi cezalarını nasıl algıladıklarını öğrenebilmek için birtakım faktörleri incelemek gerekmektedir, bu faktörler aynı zamanda mükelleflerin vergiye karşı davranış modellerini ve algılamayı etkilediğinden bu faktörleri incelemek önemlidir. (Hatipoğlu, 2007:34)

Psikolojik bir olgu olan algılama kavramı bireyin kişisel özellikleri, sosyal çevresi, ekonomik durumu, beklentileri gibi birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Vergi suç ve cezaları algılanması konusunda da mükelleflerin vergi suç ve cezalarını algılaması önemlidir. Bununla alakalı birçok faktör bulunmaktadır. Ancak literatürde ağırlıklı olarak değinildiği üzere çalışmamızda vergi suç ve ceza algısını etkileyen faktörleri kişisel faktörler, sosyal faktörler ve hukuki faktörler olmak üzere üç başlık altında ele almak mümkündür.

2.3.1.1. Kişisel Faktörler

Algılama, uyarıcıların uyarıcı ile buluşması ve ikisi arasındaki etkileşimden ortaya çıkmaktadır. Algılamayı etkileyen faktörlerden kişisel faktörler başlığı altında bireyin mevzuat hakkındaki bilgi düzeyi, ruhsal durumu ve vergi zihniyeti kavramlarına değinilecek olursa;

Bireylerin mevzuat hakkındaki bilgi düzeyi;

Öğrenme bir tür farkındalığımızın artmasıdır ve her yeni öğrenme aynı zamanda yeni algılamayı da beraberinde getirmektedir. Bundan sebeple her yeni öğrenme ile aslında yeni bir algı oluşturmaktadır. Öğrenme ile var olan algılamalarımızın etkilendiği gibi bunlar ile ilgili yeni anlamlar yüklememizi de sağlamaktadır. (Tutar, 2018:214)

Mevzuatta belirtilen vergi suçunun ne ifade ettiğini ve bu suçun karşılığı olan vergi cezasının kendisi üzerinde ne tür ve boyutta bir zarara sebebiyet vereceğini algılayabilen bir mükellefin davranışlarını ona göre yönlendirmesi mümkündür. Bu açıdan bakıldığında öğrenme ve bilgi algılamanın temel unsurlarından biridir. Bilgi sahibi olmadan konuya dair yapılacak bir davranışın yanlış algılamaya sebebiyet vereceği muhakkaktır, ancak bilgi düzeyi arttıkça daha doğru bir algılama oluşacaktır. (Hatipoğlu, 2007:35)

Her ne kadar kanun karşısında vatandaşların bilmiyorum deme bahanesi olmaması, herkesin karşı karşıya kaldığı yasal yükümlülüklerini bilmesi gerektiği bilinse de var olan tüm kanunlara vatandaşların hâkim olması pek mümkün değildir. Vergi konusunda da

mükelleflerin tamimiyle vergi kanunlarını bilmesi olası değildir. Ancak bununla ilgili olarak devletin yapacağı ve günümüzde yapmış olduğu uygulamalar ile mükelleflerin vergi mevzuatına yönelik bilgi düzeylerinin arttırılması ile vergi uyumu olumlu etkilenecektir. Bu şekilde mükellefler vergi suç ve cezalarını doğru algılayacak ve bunun ile ilgili davranış kararlarını daha rasyonel verebilecektir.

Bireylerin ruhsal durumu;

Kişinin içinde bulunduğu hissiyatlar onun algılarını etkilemektedir. O ki kişi başka bir olaydan kaynaklı devletin yaptığı eylemlere kızmış ise bir sonraki süreçte faydalı da olsa devletin koyacağı bir kuralı doğru bulmayıp bunun yanlış olduğunu algılayarak bu kurala aykırı davranış sergilemesine sebep olabilecektir.

Aynı şekilde vergi açısından da mükelleflerin ekonomik olarak ticari faaliyetlerinin zayıf olduğu dönemde vergi suçunu işleme olasılığı arttığı gibi, bu vergi suçunun toplumsal olarak yanlış davranış olduğu yönünde kınanan bir davranış olduğunu düşünme eğilimi azalacaktır. Bunun gibi birçok faktör kişinin ruhsal durumunu etkileyebilmektedir, şöyle ki, ticari faaliyet yapanlardan zengin olma isteği zengin görünme arzusu, daha fazla kazanma isteği ve kıskançlık hissi gibi dürtüler yine mükellefin ruhsal durumunu etkilenmesine ve vergi suçu işleme eğiliminin artmasına sebep olacaktır. (Hatipoğlu, 2007:38)

Vergi zihniyeti;

Schmölders vergi zihniyeti kavramını “vatandaşların bizzat vergileme ve vergileme ile kendisine yüklenilen özel mükellefiyetler karşısında takındıkları tavır” olarak tanımlamıştır. Bahsedilen bu tavır içinde bulunulan topluma, zamana ve bölgeye göre birtakım farklılıklar gösterebilen bir olgudur. (Schmölders,1976 aktaran; Saruç 2015:17) Zihniyet kişinin içinde var olduğu aile, sosyal çevre, toplum, yaşadığı dönem gibi birçok faktörden etkilenecek bireyin kendi benliğinde oluşmaktadır. Bu oluşum ile kişi, olaylar karşısında sergileyeceği davranışı belirlemektedir. Vergi zihniyeti de içinde bulunduğu vergi sisteminin kendisinde geçmişten günümüze nasıl etki bıraktığı ve bu etkiler sonucu kendisinin vergi karşısındaki tavır ve davranışlarını gösterir.

2.3.1.2. Sosyal Faktörler

Vergi olgusunun temelinde bir idare ve karşısında tüzel veya gerçek olacak şekilde kişi bulunmaktadır. Tüzel kişilikte dahi vergi idaresinin karşısında muhatap olduğu bir insan

olacaktır, yani verginin asıl muhatabı vergi mükellefi aslında her zaman bir insan olmaktadır. İnsan doğasında ise sosyal bir varlık olmasından ötürü birbirinden etkilenmesi kaçınılmaz bir olaydır. Hayatın her alanında olduğu gibi vergi suç ve cezalarında da birbiri ile etkileşim halinde olan insanlar birbirini fikirleri ve davranışları ile etkilemektedir ve bundan sebeple vergi mükellefi bireyin vergi suç ve cezalarını algılayış biçimleri ve bu algı sonucu davranışları da etkilenmektedir.

Vergi mükelleflerinin davranışlarını etkileyen birçok faktörden biri de sosyal normlardır. Sosyal normlar sebebi ile olumlu veya olumsuz etkilenen davranış biçimleri meydana gelebilir, yanlış algılayıp vergi suçu işleyen mükellefler etkileşim halinde oldukları bir başka mükellefinde davranış ve inançlarını etkileyebilmektedir. (Wenzel, 2001, aktaran; Hatipoğlu, 2007:39)

Sosyal faktörler içerisinde bulunan birçok faktörden en önemlileri olan sosyal çevre, toplumdaki vergi suç ve cezaya bakış, hukuki faktörler, af müessesesi ve vergi cezalarının yeterliliği kavramlarına değinecek olursak;

Bireylerin sosyal çevre ile ilişkileri;

Vergi mükellefinin sosyal çevresinde vergi suçlarının işleyenlerin var olması, aynı zamanda toplum genelinde vergi suçunu işleyen kişilerin saygı duyulan kişiler olmaları, mükellefin bu davranışlara karşı algılarının normal bir davranış olarak algılamasını kolaylaştırıp, bu halin bulaşıcı bir hastalık gibi diğer mükelleflere de yayılarak genele yayılması sonucu oluşarak kamu gücünün zedelendiği bir ortam oluşmasına sebep olacaktır. (Spicer ve Lundstedt, 1976, aktaran; Üyümez, 2004:23)

Vergi mükellefleri işleri gereği ticari veya sosyal birtakım arkadaşlıklar edinmektedir. Bu arkadaş ortamında kendileri dürüst mükellef olarak vergisini verdiği dönemde çevresi ve arkadaşları vergi kaçırıyor ise ve bu vergi suçu sosyal çevresinin geneline yayılmış ise kendisi de vergi suçu işleme eğilimine girecektir. Böyle bir ortamda vergi mükellefleri, vergi suçunu normal bir davranış haline getirildiği arkadaş ve iş çevresini değerlendirerek kendisinin vergi verme konusunda dürüst davranmasını adaletsiz bir davranış olarak algılamaya başlayacaktır. (Hatipoğlu, 2007:40)

Vergi suç ve cezalarına toplumun bakış açısı;

Toplumun tümünü ilgilendiren ve toplumsal düzeni sağlamayı amaçlayan hukuk kurallarıdır. Bu kurallara uyulmaması durumunda toplumun tepki göstermesi ve bunun sonucu olarak bir cezai yaptırım uygulanmalıdır. Bu cezai yaptırımları devlet belirler iken

bunlara toplumun genelinden bir destek olmaz ise bu yaptırımların caydırıcılık özelliği ortadan kalkacaktır. Bu duruma göre gerçek ve etkili bir hukuk düzeni için toplumsal gerçeklere uygun bir kurallar bütünü gereklidir. Toplumsal gerçeklere aykırı bir hukuk düzeni amacı olan kamu düzenini sağlamak yerine kamu düzensizliğine sebep olacaktır. (Yüce, 2004:5)

Ekonomik hayatta vergi veya ekonomik herhangi bir suçu işleyen, bu suçu işlemeyenin her zaman önünde kalacaktır. Özellikle de vergi konusunda vergisini ödeyen dürüst mükellef vergisini ödemeyen mükellef ile arasındaki rekabette başarılı olması pek mümkün olamayacaktır. Böyle bir rekabet ortamında da dürüst olan mükellef aynı vergi suçunu işleme eğilimi altına girecektir. Vergi kaçırmanın genele yayıldığı bir ortamda dürüst bir vergi mükellefi olarak vergi ödemek güç olmaya başlayacaktır. Bununla birlikte ekonomik suçların bir zincir etkisi ile kamu düzeninin bozulmasına, kamu görevlilerinin rüşvet alışkanlığı edinmesine ve vatandaşın kamu gücüne saygısının azalması gibi köklü deformasyonlara sebebiyet verebilmektedir. (Dönmezler, 1985:20)

Bir ülkenin ekonomik ahlakını da zedeleyen içinde vergi suçlarının da bulunduğu ekonomik suçlar günümüzde ön plana çıkmaya başlamıştır. Vergi suçları da diğer tüm suçlar gibi yasalara aykırı hareket etme, kamu gücünü göz ardı etme eylemlerine sebebiyet verdiğinden, vergi suçu işleyen bir mükellef diğer mükelleflerinde örnek almasına sebep olmaktadır. Çünkü vergisini ödeyen ödemeyeni görünce adaletsizlik hissine kapılıp vergi suçunun tehlikesiz olduğunu düşünmeye başlamaktadır. (Üyümez, 2004:23)

Tüm suçlarda olduğu gibi vergi suçunda da işlenecek suça en etkin ve büyük ceza toplum tarafından verilecek bir cezanın kendisi olur. Aslında suça karşılık verilecek bir cezaya içerisinde bulunan toplumun yüklediği anlam son derece önemlidir. Vergi suçu açısından bakıldığında bu suç toplum geneline yayılmış bir halde ise ve bu suçu işleyen mükellefler toplum tarafından yadırganmıyor, aynı zamanda suça karşılık cezalandırılan mükellefler de yine toplum tarafından sahip çıkılan konumda ise konulacak ceza ile ilgili bir toplum baskısının ve etkinliğin sağlanması pek mümkün olmayacaktır. Ancak vergi suçu işleyen mükellefin yakın çevresi ve toplum genelinde bu suçu işlediği için yadırganması ve ayıplanması durumunda, vergi suçunu işleyen üzerinde vergisini dürüstçe ödeme ve suç teşkil eden davranıştan kaçınma yönünde eğilimi olacaktır. Toplum açısından algılamayı

asında suçu işlemesi sonucunda yadırganma ve ayıplanma korkusu olmaktadır. (Hatipoğlu, 2007:41-42)

Hukuki faktörlerin etkisi;

Hukuka aykırı davranışlar sonucunda işlenen eylem suçu, buna karşılık verilen yaptırımında cezayı oluşturmaktadır, bundan sebeple vergi suç ve cezaları hukukun birer parçasıdır. Hukuki birtakım araçların yanlış kullanımı suç işlemeye ve ardından cezaya sebebiyet vermektedir. Açacak olursak cezayı ortadan kaldıran af müessesesi veya ıslah etme fonksiyonundan yoksun cezalar mükellefin suç ve ceza algılarında etkin bir rol almaktadır. (Hatipoğlu, 2007:42)

Af müessesinin faktörünün etkisi;

Hukuk sisteminde işlenen bir ceza sonucu kişiye kesilen ceza ile ilgili olarak af yolunun açık olduğu durumlarda, kişi suçu işlediğinde her halükârda af müessesinin varlığından ötürü suçu işlemekten çekinme veya korkma hissi kendisinde oluşmayacak, aksinde suç ile ilgili algısı nasıl olsa af gelir düşüncesi ile suç işlemekten çekinmemeye dönüşecektir. Aynı zamanda vergi affının önceden bilinmemesi veya tahmin edilmemesi gerekir çünkü tahmin edilen veya bilinen bir vergi affı mükellefleri vergi suçu işleme algısını pozitif yönde etkileyecektir.

Literatürde ise vergi aflarının uzun süreçte mükelleflerin vergi uyumu üzerindeki iki etkisinden söz edilmektedir. İlk görüşe göre, bir defa olmak üzere etkili cezalar ile birlikte uygulanacak bir vergi affı uygulanması durumunda, mükelleflerin gönüllü uyumunu arttıracak gibi, kayıt dışı ekonomideki mükelleflerinde vergi sistemi içerisine alınmasına olumlu katkıda bulunacaktır. Bu görüşe eleştirel yaklaşan ikinci görüşte ise vergi yükümlülüklerini dürüst şekilde yerine getiren vergi mükelleflerinin, vergi suçu işleyen mükelleflere yapılan bir nevi vergi indirimi olan af uygulamasından sonra, kendilerine haksızlık yapıldığı düşüncesine kapılarak vergiye olan gönüllü uyumları azalacaktır. Bunun yanı sıra vergi aflarının tek seferlik olmaması ve süreklilik arz edeceği düşüncesi de yine vergiye olan gönüllü uyumu azalmasına sebep olacaktır. (Çelikkaya, 2002:6)

Vergi hukukunda af konusunu savunan görüşler olduğu gibi af konusuna karşı olan görüşler de vardır. Savunan görüşlerin vergi afları ile vergi tahsilatının arttığını ve idare ile yargının iş yükünün hafiflediği düşüncesi varken, karşı olan görüşlerin af yetkisinin kötüye kullanılacağı ve affın vergi adaleti ile bağdaşmadığı düşüncesi bulunmaktadır. (Dönmez, 1990:40)

Vergi afları vergi yasalarına olan itaat eğilimini azaltır ve genel anlamıyla beyan usulüne dayalı olan vergi sistemlerinde affın söz konusu olması, yükümlülerin vergi ödevlerini yerine getirmede gevşeklik göstermesine yol açacaktır. Af aynı zamanda yasalara olan güveni azaltacaktır. Dürüst mükellefler, vergi suçu işleyenlerin af ile cezadan kurtulduğunu gördüklerinde kendileri de kanunlara aykırı davranış tavırları içine girebilecektir. (Dönmez, 1990:61)

Vergi cezalarının yeterliliği düşüncelerinin etkileri;

Uyarıcının şiddeti algılama konusunda çok mühim bir meseledir. Uyarıcının şiddeti ne kadar çok olursa uyarılanın konu üzerinde algı düzeyi de o kadar yükselecektir. Bu algılama konusuna vergi çerçevesinden bakarsak vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluk ve yükümlülüklerini yerine getirmediği durumda mükellefe verilecek cezanın büyüklüğü mükellefin bu davranışına karşı algısının yükselmesini sağlayacaktır. (Hatipoğlu, 2007:45) Konuyu örnekler ile açıklayacak olursak, yaramazlık yapan bir çocuğa yaptığı davranışa karşılık yapma demek ile yetinirsek çocuk bunu yeterli bulmayıp yaramazlık davranışına devam edecektir, ancak çocuğu bu davranışı sebebi ile şiddet olmayacak şekilde istediği bir şeyden yoksun bıraktığımızda, yaramazlık davranışına karşı algısı artacak ve bu davranışı tekrar etmemeye çalışacaktır, aynı şekilde hırsızlık yapan biri için yaptığı davranışın yanlış olduğunu söylemek o kişinin hırsızlık ile alakalı algısını etkisi düşük olacak iken, yaptığından ötürü verdiği zararı karşılamasını sağlayacak ve bununla birlikte işlediği bu suç sebebi ile alacağı bir hürriyetten yoksun bırakma cezası bir daha bu davranışı yapmama konusunda algısını yükseltecektir. Tüm bu örneklerde olduğu gibi vergi konusunda da vergisel yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişiyi sadece uyarmak veya onu bu davranışından vazgeçirmeyecek önlemler almak yetersiz kalacağından, bir daha vergi suçu işlememesi için hem ödemesi gereken verginin tahsil edilmesi hem de devleti uğrattığı zarar sebebi ile ceza verilmesi algı düzeyini arttıracaktır. Uygulanacak ceza işleyeceği suç karşılığı maddi veya hürriyetten yoksun bırakma cezalarına başvurulması şeklinde olmalıdır.

Vergisel yükümlülüklerini yerine getirmeyen mükelleflere işledikleri vergi suçlarının karşılığı olarak öngörülecek ceza, mükellefleri bu vergi suçlarını işlemekten alıkoyacak düzeyde değil ise, aynı zamanda benzer mükelleflerin ibret alacağı bir sonuç ortaya çıkarmıyorsa, bu şekilde düzenlenmiş vergi hukuku sisteminin olduğu ülkede vergi suçu işlenmeye devam edecektir. (Bayraklı, 1976:74) Suç ve cezanın her aşamasında olduğu

gibi vergi alanında da işlenen suça karşılık verilecek cezanın suçu işleyenin menfaatini etkileyen, ıslah edici ve ibret verici bir cezaya çarptırılmadığı sürece vergi suçu işlenecektir.

Allingham ve Sandmo'nun basit matematiksel modelindeki risk nötr ile risk sevmez mükellefler, işlenecek vergi suçunda mükellefin bundan dolayı beklenen faydası negatif olduğu müddetçe mükellef suçu işlemeyi tercih etmeyecektir. Bu modelden hareketle devletin belirleyeceği vergi ceza oranının mükellefin suç işlediğindeki beklenen faydasını negatif yapacak şekilde belirlediğinde mükelleflerin vergi suçuna teşviki azalacaktır. (Moğol ve Üyümez, 2004, aktaran; Hatipoğlu, 2007:46)

3.BÖLÜM: MUHASEBE VE FİNANS EĞİTİMİ GÖREN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ SUÇ VE CEZALASINI ALGILAMASI ÜZERİNE ANKET UYGULAMASI

3.1. Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Muhasebe ve Finans Eğitimi Veren Kurumların Müfredatında Vergi Eğitimi

Millî Eğitim Bakanlığının Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 2024 yılından yayınlanan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı Muhasebe ve Finansman Alanı Çerçeve Öğretim Programı incelendiğinde;

Muhasebe ve finans programında, muhasebe ve dış ticaret olmak üzere iki dal olarak eğitim süreci olduğu, bu eğitim programlarında hedeflenen kazanımların ortak kazanımlar ve alan kazanımları olarak ayrı dille getirildiği görülmüş, bu hedeflenen kazanımlar içerisindeki vergi ile ilgili olanlar bakılacak olursa ortak kazanımlarda;

- Temel Hukuk bilgi ve becerisi kazandırma,
- Meslek etiği kazandırma,
- İş ve işleyişleri mevzuata uygun yapma kazanımları göze çarpmaktadır.

Muhasebe alanı için hedeflenen kazanımlarda vergi ile ilgili olanlara bakılacak olursa;

- Vergi ve beyannameler ile ilgili kavramları öğrenme uygulama ve işlemleri yapma,
- Şirketler muhasebesi işlemlerini mevzuata uygun olarak yapmak
- Ürün ve maliyet kayıtlarını mevzuata uygun yapma kazanımları dikkat çekmektedir.

Dış ticaret alanı için hedeflenen kazanımlar içerisinde vergi ile ilgili olanlar ise;

- Dış ticaret mevzuatı ve uygulama bilgi becerisi konusunda gelişim sağlama,
- Muhasebe kayıt işlemlerinin mevzuata uygun yapılması kazanımı olarak görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf, E.T. 30/10/2024, 2024:8-9)

Çerçeve ortaöğretim programında eğitim programının hazırlanma sürecinde referans alınan kaynaklar incelendiğinde, bunlar içerisinde vergi kanunlarının tümünün olduğu görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf, E.T. 30/10/2024, 2024:10)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında Anadolu Meslek Programı Muhasebe ve Finans Alanı Muhasebe Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu ve mesleki ders içerisinde vergi, mevzuat ve temel hukuk bilgisine dair herhangi bir ders olmadığı tespit edilmiştir. 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu ve mesleki dersler içerisinde vergi ve mevzuat derslerinin olmadığı, sadece 2 saat süreli temel hukuk dersinin olduğu görülmektedir. 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 17 saat olduğu ve mesleki dersler içerisinde vergi ve beyannameler ismi ile 2 saatlik dersin olduğu görülmektedir. 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken mesleki derslerin 24 saat olduğu ve bu mesleki dersin, işletmelerde eğitim yani staj olarak tabir edilen eğitim olduğu ve içerisinde vergi ile ilgili birçok alanı barındıran eğitim olduğu görülmektedir. Genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibariyle eğitiminin başladığı görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf , E.T. 30/10/2024, 2024:11)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında Anadolu Teknik Programı Muhasebe ve Finans Alanı Muhasebe Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu, 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu, 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 9 saat, seçmeli meslek derslerinin ise 20 saat olduğu, 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken mesleki derslerin 8 saat, seçmeli meslek derslerinin ise 24 saat olduğu ve genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibariyle eğitiminin başladığı görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf , E.T. 30/10/2024, 2024:12)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında işletmelerde 11. Sınıf itibariyle staj uygulamasına başlayan, Anadolu Meslek Programı Muhasebe ve Finans Alanı Muhasebe Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu, 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu, 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 25 saat olduğu, 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken mesleki derslerin 32 saat olduğu ve bu mesleki ve genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa

mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibarıyla eğitiminin başladığı görülmektedir.

(https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf , E.T. 30/10/2024, 2024:13)

Muhasebe alanına ait haftalık ders çizelgelerinde, vergi ile ilgili olan eğitimin sadece vergi ve beyannameler dersi adı altında ve 11 sınıfta sadece 2 saatlik bir ders olarak verildiği görülmektedir.

Anadolu Mesleki Teknik Liseleri Muhasebe Dalı Haftalık Ders Programı					
Ders Kategorileri	Dersler	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf
Ortak Dersler	Türk Dili ve Edebiyatı	5	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2	2	2	2
	Tarih	2	2	2	-
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	2
	Coğrafya	2	2	-	-
	Matematik	5	5	-	-
	Fizik	2	2	-	-
	Kimya	2	2	-	-
	Biyoloji	2	2	-	-
	Felsefe	-	2	2	-
	Yabancı Dil	4	2	2	2
	Beden Eğitimi	2	2	2	-
	Sağlık Bilgisi Trafik Kültürü	-	-	1	-
	Toplam	28	27	15	10
	Mesleki Gelişim Atölyesi	2	-	-	-
	Temel Muhasebe	5	-	-	-
	Mesleki Matematik	2	-	-	-
	Ofis Uygulamaları	2	-	-	-
	Genel Muhasebe	-	7	-	-
	Ekonomi	-	2	-	-
	Temel Hukuk	-	2	-	-
	Klavye Teknikleri	-	2	-	-
	Bilgisayarlı Muhasebe	-	-	7	-
	Girişimcilik ve İşletme Yönetimi	-	-	2	-
	Vergi ve Beyannameler	-	-	2	-

	Şirketler Muhasebesi	-	-	2	-
	Maliyet Muhasebesi	-	-	2	-
	İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku	-	-	2	-
	İşletmelerde Mesleki Eğitim	-	-	-	24
Mesleki Dersler Toplamı		11	13	17	24
Seçmeli Meslek Ders Saati Toplamı		-	-	12	11
Seçmeli Ders Saati Toplamı		5	4		
Rehberlik ve Yönlendirme		-	1	1	-
Toplam Ders Saati		44	45	45	45

Tablo 4: Anadolu Mesleki ve Teknik Liseleri Muhasebe Dalı Haftalık Ders Çizelgesi

Kaynak: (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf , E.T. 30/10/2024, 2024:11)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında Anadolu Meslek Programı Muhasebe ve Finans Alanı Dış Ticaret Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu ve mesleki ders içerisinde sadece temel muhasebe dersinin olduğu haricinde vergi veya mevzuat ile ilgili dersin, bulunmadığı muhasebe eğitiminin ise 5 saat olduğu görülmektedir. 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu ve mesleki dersler içerisinde vergi ve mevzuat derslerinin olmadığı, sadece 2 saat süreli temel hukuk dersinin olduğu görülmektedir. 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 17 saat olduğu ve mesleki dersler içerisinde dış ticaret alanına yönelik mevzuat eğitimin olduğu, haricinde vergi ile ilgili bir eğitimin bulunmadığı görülmektedir. 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken, mesleki derslerin 24 saat olduğu ve bu mesleki dersin işletmelerde eğitim yani staj olarak tabir edilen kısım olduğu ve içerisinde vergi ile ilgili birçok alanı barındıran eğitim olduğu görülmektedir. Genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibariyle eğitiminin başladığı görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf , E.T. 30/10/2024, 2024:14)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında Anadolu Teknik Programı, Muhasebe ve Finans Alanı Dış Ticaret Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu, 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu, 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 9 saat ve seçmeli meslek derslerinin 20 saat olduğu, 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken mesleki derslerin 8 saat ve seçmeli meslek derslerinin

24 saat olduğu ve genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibariyle eğitiminin başladığı görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf, E.T. 30/10/2024, 2024:15)

Çerçeve ortaöğretim programı kapsamında işletmelerde 11. Sınıf itibariyle staj uygulamasına başlayan Anadolu Meslek Programı Muhasebe ve Finans Alanı Dış Ticaret Dalı haftalık ders çizelgesi incelendiğinde; 9. Sınıflar için ortak derslerin 28 saat iken mesleki ders saatinin 11 saat olduğu, 10. Sınıflar için ortak derslerin 27 saat iken mesleki ders saatinin 13 saat olduğu, 11. Sınıflar için ortak derslerin 15 saat iken mesleki ders saatinin 25 saat olduğu, 12. Sınıflar için ise ortak derslerin 10 saat iken mesleki derslerin 32 saat olduğu ve genel anlamıyla haftalık çizelgeye bakılacak olursa mesleki eğitimin her üst sınıfta arttığı ve vergi gibi teknik konuların daha çok 11. Sınıf itibariyle eğitiminin başladığı görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf, E.T. 30/10/2024, 2024:16)

Dış ticaret alanına ait haftalık ders çizelgeleri incelendiğinde ise bu alanda vergi ile ilgili doğrudan hiçbir ders olmadığı ve vergi eğitiminin doğrudan verilmediği görülmektedir. Muhasebe ve dış ticaret dallarında verilen dersler ile ilgili çerçeve ortaöğretim programı kapsamında belirlenen başarılı olunması zorunlu olan dersler içerisinde, vergi ile ilgili eğitim verilen dersin bulunmadığı görülmektedir.

Muhasebe alanında verilen dersleri bakıldığında temel muhasebe dersinde verilen eğitim ve bu eğitimin çıktısı olan kazanımlar içerisinde vergi mevzuatının referans alan eğitim ve kazanımların hedeflendiği görülmektedir. Bilgisayarlı muhasebe dersinde ise yine verilen eğitim ve hedeflenen kazanımlarda vergi mevzuatına uygun bir muhasebe iş ve işlemlerinin nasıl yapılacağının öğreniminin hedeflendiği görülmektedir. Vergi ve beyannameler dersinde ise genel anlamıyla vergi kavramı, vergi türleri, vergi suç ve cezalarının neler olduğu beyanname türlerinin neler olduğu ve kimler tarafından düzenlendiğinin öğrenimini hedeflemektedir. Muhasebe dalında verilen dersler ve bunlar ile hedeflenen kazanımlara bakıldığında vergi ile ilgili sadece bu eğitimlerin olduğu görülmektedir. (https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf, E.T. 30/10/2024, 2024:20-30) Dış ticaret dalında verilen derslerde eğitim ve hedeflenen kazanımlarda ise vergi eğitiminin hiç olmadığı görülmektedir.

Çerçeve ortaöğretim programında belirtilen seçmeli mesleki dersler içerisinde de mesleki eğitim içerisinde bulunan vergi ve beyannameler dersi haricinde seçmeli başkaca vergi ile ilgili bir dersin olmadığı görülmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim Haritası verilerine göre muhasebe ve finans eğitimi alan öğrenci sayısı 94.397 kişi iken, bu alanda çalışan kişi sayısının 1.794.827 olduğu, çalışanlar içerisinde ise 1.337.981 kişinin büro elemanı olarak, 243.379 kişinin profesyonel meslek mensubu olarak, 124.334 kişinin yardımcı profesyonel meslek mensubu olarak ve 89.133 kişinin ise yönetici olarak çalıştıkları görülmektedir. (<https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alan.php>, E.T. 30/10/2024)

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü verilerine bakıldığında Sakarya ili muhasebe ve finans eğitimi veren okul sayısının il genelinde 10 adet olduğu ve bu okulların Adapazarı ilçesinde Adapazarı Prof. Dr. Tansu Çiller Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak 2 okuldan, Akyazı ilçesinde Ahi Evran Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Dokurcun Çok Programlı Anadolu Lisesi olarak 2 okuldan, Geyve ilçesinde Geyve Sinanbey Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak 1 okuldan, Hendek ilçesinde Hendek Akşemsettin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak 1 okuldan, Karapürçek ilçesinde Mehmet Akif Ersoy Çok Programlı Anadolu Lisesi olarak 1 okuldan, Kocaali ilçesinde Abidin Serhoş Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi olarak 1 okuldan, Serdivan ilçesinde Serdivan Farabi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak 1 okuldan ve Söğütli ilçesinde Söğütli Çok Programlı Anadolu Lisesi olarak 1 okuldan oluştuğu görülmektedir. (<https://mtegm.meb.gov.tr/kurumlar/>, E.T. 22/05/2025)

Sakarya’da ise muhasebe ve finans eğitimi alan öğrenci sayısının 1.037 iken bu alanda çalışan kişi sayısının 15.920 olduğu görülmektedir. Çalışan kişilerden ise 13.164 kişinin büro elemanı olarak, 1.556 kişinin profesyonel meslek mensubu olarak, 815 kişinin yardımcı profesyonel meslek mensubu olarak ve 385 kişinin ise yönetici olarak çalıştıkları görülmektedir. (<https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alan.php?il=54>, E.T. 30/10/2024)

Yukarıda belirtilen sayısal verilerden anlaşılacağı üzere Türkiye’de muhasebe ve finans eğitimi alan öğrencilerin %1,09’unu Sakarya’da eğitim gören öğrenciler oluşturduğu ve aynı şekilde Türkiye’de bu alanda çalışan kişilerinde %0,73’ünü Sakarya’da aktif olarak çalışan kişilerin oluşturduğu görülmektedir.

3.2. Literatür Taraması: Vergi Suç ve Ceza Algısına Yönelik Yapılan Ampirik Çalışmalar

Algı ve algılama kavramaları dünya genelinde yaygınlaşması ile her konuda algının önemi ve algılama kavramlarının üzerinde durularak insanların algı düzeyine göre belirledikleri davranış biçimlerine yön verme hususunda çalışmalar yapılmaya başlanılmıştır. Ülkemizde de vergi hususunda da algı ve algılama kavramları dikkate alınarak ampirik çalışmalar yapılmış ve halen yapılmaktadır. Çalışmamız özelinde bir değerlendirme yapabilmek için literatürü incelediğimizde bu çalışmaların genelinin vergi bilinci, vergi ahlakı gibi konular ve çoğunlukla mükellef gurupları ve üniversite öğrencileri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Ayyıldız (2014) çalışmasında Türkiye genelinde mükelleflerin vergi suç ve ceza algıları üzerine yaptığı alan araştırmasında, her ne kadar vergi suç ve ceza mevzuatının amacına uygun hazırlandığı söylenebilse de tüm bunların yanında etkili bir vergi sisteminin ve denetim mekanizmasının olmaması, vatandaşları bir başkasının işlediği vergi suçunun tespit edilmemesi veya herhangi bir ceza ile muhatap olmaması, dürüst vatandaşları da vergi suçu işleme hususunda teşvik ettiği, bunun önüne de ancak etkin bir vergi sistemi ve denetim mekanizmasının oluşturulması ile geçilebileceği sonucuna varılmıştır.

Çiçek ve Herek (2012) çalışmasında Antalya ilinde bulunan mükellefler üzerine bir alan araştırması olduğu ve bu örneklem grubunda vergi ödemenin kamu hizmetinin sağlanması için zorunlu olarak alınan bedel olduğu, bunun yanı sıra genel düşüncede verginin tam ve zamanında ödenmediği, bu açıdan bakıldığında tam ve zamanında ödeyen dürüst mükellefin aslında cezalandırıldığı düşüncesinin varlığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca mükellefleri vergi suçu işlemeye iten sebeplerde ise üç önemli hususun göze çarptığı, bunların yüksek vergi oranları, vergi bilincinin yerleşmemiş olması ve bir başkası yapıyor ben niye yapmayayım düşüncesi olduğu sonucu göze çarpmaktadır.

Gölcek, Abukan ve Köktaş (2020) çalışmasında Türkiye genelinde yetişkin bireylere uygulanan anket çalışması ise vergi suçlarının ayıp, günah ve suç bağlamında değerlendirmeye çalışmış, sonuç olarak yapılan çalışmada bireylerin genelinin vergi suçunun günah ve ayıp olarak nitelendirdiği bir suç olduğunu düşündükleri ve bu suç karşılıklı verilecek cezaya ilişkin ise çoğunluğunun para cezasını savunduğu sonucuna vardığı görülmektedir.

Sağlam (2013) çalışmasında iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada, vergi algısı ve vergi bilinçlerinin pozitif yönde olduğu ve vergi bilinçlerinin yüksek olduğu sonucuna varmış bu hususta öğrenim gördükleri bölümünde etkili olduğunu belirtmiştir. Yine çalışmasında kullandığı testler ile sadece öğrenim gördükleri bölüm özelinde bir farklılık olduğu diğer etkenler arasında herhangi bir farklılık olmadığı sonucuna varmıştır.

Şahpaz, Akgül ve Yardımcıoğlu (2014) Fırıncı esnafının vergi algısını ölçmeye yönelik olarak Sakarya ilinde yapmış oldukları çalışmada, örneklem grubunun genel görüşünün Türkiye’deki vergi sisteminin karmaşık olduğu, fırıncı esnafı özelinde herkesin vergisini tam ve zamanında ödemedikleri, toplanan vergilerin kamu hizmetlerinde etkin kullanıldığı, ülkemizde vergi yükünün yüksek olduğu düşüncesine sahip oldukları ve ödedikleri vergiler ile ilgili kendilerine hizmet olarak geri dönüşü olduğu düşüncesinin varlığı sonucuna varılmıştır.

Demir ve Kaya (2017) Antalya ilinde çiftçilerin vergi algısı üzerine yaptıkları çalışma sonucunda genel kanı itibariyle vergi oranlarının yüksek olduğu ve adil vergi sisteminin olmadığı, ayrıca diğer sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de vergi bilinç ve ahlak düzeyinin düşük olduğu, bunlar sebebi ile diğer sektörlerle oranla vergi oranlarının düşük olduğu tarım söktürendeki görüşün bile bu denli negatif olması, tarım ülkesi olarak nitelendirilebilecek ülkemizde nasıl sorunlara yol açabileceği, bu bağlamda imar konusunda alınacak kararların önemli olduğu ve tarım alanlarının imara açılmasının önüne çok güç engeller getirilmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Özcan ve Akyel (2020) muhasebe ve finans eğitimi alan öğrenciler ile almayan öğrencilerin vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı arasında yaptığı bir alan araştırması sonucunda, her ne kadar muhasebe eğitimi alan öğrencilerin vergi hususunda diğer liselere oranla bilgi düzeyleri yüksek olsa da yapılan çalışma sonucunda algı düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı, sonucuna bundan sebeple de lise düzeyinde verilen vergi eğitiminin vergi algısına katkısı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erge (2016) çalışmasında lise ve ön lisans eğitiminde bulunan iki öğrenci grubuna uygulanan çalışma neticesinde muhasebe ve finans eğitimi alan lise öğrencilerinin muhasebe ve finans eğitimi alan ön lisans öğrencilerine göre vergi konusunda bilgi düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Her iki grubun da vergi algısı ile ilgili olarak vergiyi okul dan öğrendikleri hususu göze çarptığı ve bundan sebeple vergi eğitiminin

verildiği düzeyin daha önceki eğitim seviyelerine indirilmesi ile, vergiye duyarlı bir vatandaş yetişmesine katkısı olacağı sonucuna varılmıştır.

Özcan (2020) yüksek lisans tezinde orta öğretim muhasebe ve finans eğitimi alan öğrencilerin gelecekte muhasebe alanında çalışacak bireyler olacağı, bundan sebeple bu düzeyde öğrencilerin olumlu yönde vergi algısı, vergi ahlakı ve vergi bilinci kazandırılmasının önemli olduğu, buna yönelik olarak Gebze ilçesinde bir alan araştırması yapmış ve muhasebe eğitimi alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasında karşılaştırmalı analizler ile muhasebe eğitimi verilen kurumlar ile verilmeyen kurumlardaki öğrenciler arasında vergi bilinci, vergi ahlakı ve vergi algısı hususunda anlamlı farklılıklar olmadığı sonucundan dolayı, vergi eğitiminin ilköğretim aşamasında vatandaşlık derslerine entegre edilerek daha erken başlatılması, vergi bilincinin artırılmasına yönelik eğitimlerin yılın belli dönemi değil tamamına yayılacak şekilde ve muhasebe eğitimi gibi bir ayırım yapılmadan tüm orta öğretim kurumlarına koyulması, yıl içinde yine vergi bilincini arttıracak seminer gibi etkinlikler düzenlenmesi şeklinde öneriler getirilerek vergi bilincinin artırılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

Hatipoğlu (2007) yılında Uşak ilinde mükellef gruplarına uyguladığı çalışmada mükelleflerin vergi suç ve ceza algılarını ne düzeyde olduğu ve algılarını yükseltebilmek için neler yapılabileceği araştırılmış ve bunun sonucunda bir takım öneriler getirilmiş ve önerilerin genelinde mükelleflere vergi suç ve ceza algılarını yükseltmek için eğitim verilmesi, ceza sisteminin ekonomik açıdan verilecek cezalar yönünde revize edilmesi, başkalarının yaptığı ancak cezalandırılmadığı düşüncesinin ortadan kaldırılmaya çalışılması, vergi gelirlerinin etkili kullanıldığı konusunda vatandaşın bilgilendirilmesi, vergi suçunda mağdur olmadığı düşünce ve hissinin önüne geçilerek devletin uğradığı mağduriyetin anlatılması gibi bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Türkeri (2023) yılında yapmış olduğu çalışmada vergi suç ve ceza algısının mükelleflerin vergi uyumunu nasıl etkilediğini araştırmak için İstanbul ilinde faaliyet gösteren mükelleflere kolay örnekleme tekniği ile anket uygulaması yapmış ve vergi uyumuna etkili olan vergi suç ve ceza algısının örneklem üzerinde orta seviyede olduğu sonucuna varmıştır. Çalışma ile mükelleflerin yüksek vergi oranları, adaletsiz vergi sistemi, yetersiz vergi denetimi, vergi afları ve herkesin vergi kaçırdığı düşüncesinin mükellefleri vergi kaçırma eğilimine ittiği, bunun yanı sıra mükelleflerin denetime tabi tutulma sayılarına göre vergi suç ve ceza algılarının yükseldiği ve fazla denetim geçiren mükelleflerin vergi

suçu işlemesi durumunda karşılaşılabilecek cezalar hakkında bilgi sahibi olduğu ve bundan dolayı algısının daha yüksek çıktığı sonuçları ışığında mükelleflerin vergi suç ve ceza algılarının vergi uyumunu etkilediği, vergi suç ve ceza algısı yüksek olmayan bir mükellefin vergi uyumsuzluğu sergileyerek vergi kaçırma eğilimi sergileyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürün genelinde vergi algısı vergi bilinci ve vergi ahlakı konusunda her meslek grubu ve her eğitim seviyesi olmak üzere farklı illerde çalışmalar olduğu ancak spesifik olarak vergi suç ve cezalarının algılanması konusuna yönelik çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu açıdan baktığımızda vergi suç ve ceza algısı özelinde yapılan çalışmaların örneklem gruplarının da yetişkin bireyler olduğu gözlenmektedir. Çalışmamız bu minvalde muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve ceza algıları üzerine olması sebebi ile literatürde özgün bir yere sahip olacaktır.

3.3. Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Anket Uygulaması

Vergi cezalarında da diğer tüm ceza uygulamalarında olduğu gibi cezanın muhatabı insandır ve yine cezayı çekecek olan ve bundan etkilenecek olanda insan olacaktır. Bundan sebeple etkin bir vergi ceza sisteminin oluşturulabilmesi için insan davranışlarının analizi önemli yer tutmaktadır. Vergilendirme sürecindeki vergi psikolojisi ve bireylerin vergiye karşı bakış açıları, algıları anket araştırmalarına konu olduğu gibi, vergi suç ve vergi cezalarının algılamaları da anket çalışmalarına konu olabilir. Literatür de vergilendirme algısı üzerine çalışmaların olduğu ancak vergi suç ve cezalarının algısı ile ilgili çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. (Hatipoğlu, 2007:52)

Eğitimin yaşamın her anında her şeyin en başı olduğu düşünüldüğünde eğitim süreci devam eden bireylerin vergi suç ve cezalarını nasıl algıladıklarını bu çalışmamız ile ortaya koyarak, eğitim sürecinde bu alanda nelerin eksik olduğu, nelerin olumlu olduğu ve ülkemizdeki vergilendirme sürecinin daha etkili olabilmesi için öğrencilerin vergi suç ve ceza kavramlarına nasıl anlamlar yükledikleri, algı düzeylerinin ne seviyede olduğu ve bunu yükseltmek adına neler yapılabileceğine değinilecektir.

3.3.1. Araştırmanın Konusu

Vergi suç ve cezaları ile ilgili her alanda olduğu üzere algılama kavramı önemli yer tutmaktadır. Bundan sebeple araştırmalarımda algılama kavramı, suç kavramı, ceza kavramı, devamında vergi suçları ve vergi cezaları kavramları ele alınmış, sonunda ise vergi suç ve vergi cezalarını algılamada etkili olacak faktörler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Tüm bu araştırmalar sonrasında örneklem gurubuna uygulanan anket çalışması ile vergilendirme sürecinde aktif rol alması muhtemel muhasebe alanında eğitim gören lise öğrencilerinin, vergi suç ve ceza algılarının olumlu olumsuz ne düzeyde olduğunu elde edilen çıktılar ışığında bu alanda eğitim gören öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarını olumlu yönde geliştirilmesi için neler yapılabileceği önerilerinde bulunulmaya çalışılmıştır.

3.3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Eğitim insan yetiştirmek konusunda aileden başlayan mühim bir süreçtir. Vergi her ne kadar teknik ve karmaşık bir konu olsa bile, bu konuda ülkemizde gerek aileden başlayan gerekse devletin zorunlu eğitim süreçlerinde vergi eğitiminin nerdeyse yok olduğu görülmektedir. Son yıllarda vergi eğitimine yönelik vergi idaresi ve akademik çalışmalar yapılsa bile yeterli düzeyde olmadığı aşikardır.

Eğitim sistemi içerisinde en erken düzeyde azda olsa vergi eğitiminin verildiği muhasebe ve finans eğitimi verilen meslek lisesi öğrencilerinin aynı zamanda gelecekte meslek mensubu olarak vergi ile ilgili her alanda çalışacak veya vergi mükellefi olacak bu bireylerin, vergi hususunda ne kadar bilgilerinin olduğu ve vergi suçu kavramı ile vergi cezası kavramına olan algılarının olumlu veyahut olumsuz ne seviyede olduğunu ortaya koyarak, bu eğitimi alan öğrencilerin gelecekteki konumları düşünüldüğünde vergi suç ve ceza algısı yüksek birer mükellef, meslek mensubu veya vergi idaresi personeli yetiştirilebilmesi için neler yapılabilir konusunda yapılan anket çalışması ışında önerilerde bulunulmak amaçlanmaktadır.

Ağaç yaşken eğilir atasözünden esinlenerek eğitim ne kadar erken başlar ise ileride o kadar algısı yüksek bireylerin yetişmesi olası olduğundan bu çalışma sonucu ortaya konulan öneriler ile eğitim seviyesinde algı düzeyini yükseltebilmek açısından mühimdir.

3.3.3. Araştırmanın Sınırları ve Yöntemi

Vergi suç ve cezalarının algılanması ile ilgili anket uygulaması, Sakarya ili genelinde muhasebe ve finans eğitimi veren meslek liseleri arasından amaçlı örnekleme yöntemi ile kümeleme temelli seçim yapılmıştır. Araştırmacının belirlediği ölçütlere göre belirli kümeler seçilmiştir. Sakarya ilinin seçilmesinin özel bir sebebi yoktur eğitim sürecinin Sakarya Üniversitesi olması aynı zamanda Sakarya ilinde yaşıyor olmam ile örnekleme ulaşımın kolaylığı sebebi ile uygulama için Sakarya ili tercih edilmiştir. Bu uygulama ile ilgili Türkiye geneli muhasebe ve finans eğitimi alanındaki öğrenci sayılarına bakıldığında yoğunluğun ülkemizin batısında olduğu, ayrıca İstanbul, Ankara ve İzmir dışında Sakarya'nın Türkiye ortalamasında bir öğrenci sayısına sahip olması nedeniyle, verilerin tüm Türkiye'de bu alanda eğitim gören öğrenciler ile ilgili bir nebze ışık tutacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmada uygulanacak anket Hatipoğlu (2007), Özcan (2020) ile Yanık ve Doğan (2022) çalışmalarında kullandıkları güvenilirliği test edilmiş anket formlarında kullandıkları önermelerden örneklem grubunun yaş ve demografik özellikleri dikkate alınarak uzun olamayacak ve anlaşılır olacak şekilde kendi çalışmam için hazırladığım ve Sakarya Üniversitesi Etik Kurulunca onaylanmış olan anket kullanılmıştır.

Bu çalışmada araştırmanın evrenini, Sakarya ilinde muhasebe ve finans eğitimi alan toplam 1037 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde, istatistiksel güvenilirliğin sağlanabilmesi amacıyla %95 güven düzeyi ve %5 hata payı esas alınmıştır.

Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004: 49–50), farklı evren büyüklükleri için %95 güven düzeyi ve ± 0.05 hata payıyla gereken örneklem sayısını gösteren tablo sunmaktadır. Örneğin, 1000 kişilik bir evren için önerilen minimum örneklem 278 kişidir. Evren büyüklüğü 1037 kişi olan bir araştırma için minimum örneklem sayısı 281 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında Sakarya ilindeki 1037 öğrenciden 320 kişilik örneklem ile çalışılması, önerilenin üzerinde olup istatistiksel olarak yeterlidir.

Anket uygulaması Sakarya genelinde muhasebe ve finans eğitimi veren liseler arasından amaçlı örnekleme yöntemi ile kümeleme temelli seçim yapılmıştır. Araştırmacının belirlediği ölçütlere göre belirli kümeler seçilmiştir ve her eğitim seviyesini kapsayacak bir şekilde yapılmıştır ve Sakarya ilinde bu bölümde öğrenim gören 4 farklı ilçede 5 okulda, 320 öğrenciye uygulanmıştır. Anket formunda öğrencilerin rahat cevap

verebilmeleri için kişisel bilgilerine yer verilmemiş ve bu şekilde öğrencilerin gerçek düşünceleri doğrultusunda cevap vererek kendilerine olumsuz bir geri dönüş olacağı hissine kapılmamaları amaçlanmıştır. Anket uygulamasında öğrencileri anket sürecinde herhangi bir yönlendirme ve etkilemeye maruz kalmaması için yüz yüze yapılmamış, gözlem altında anket doldurma yöntemi kullanılarak yapılmış ve bu şekilde öğrencilerin anket formunda sormak istedikleri soruları cevaplandırıp kafa karışıklığı yaşamamaları amaçlanmış aynı zamanda herhangi bir soru sormadıkları müddetçe müdahale etmeyip öğrencilerin rahat bir şekilde ve gerçek düşünceleri ile anket sorularını cevaplaması amaçlanarak anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Anket sonuçlarının SPSS veri analizi esnasında likert ölçek veri girişleri 1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle Katılıyorum olacak şekilde yapılmış ve bu şekilde analiz edilmiştir.

3.3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmayla ilgili belirlediğimiz konu ve amaç göz önünde tutularak anket bulgularının frekans analizlerinin haricinde katılımcıların, önermeler arasında yapılan çapraz tablolarda seçilen önermelerin arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik olarak beş hipotez, bunun yanı sıra ölçek skor hesaplaması ile elde edilmiş skorlar üzerinden cinsiyet ve eğitim seviyeleri baz alınarak iki hipotez, katılımcıların vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri ile idari vergi cezalarını nitelendirme şekilleri ile algı düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak üzere iki hipotez belirlenmiş ve uygun yöntemler ile test edilmiştir.

Hipotez 1: Katılımcıların cinsiyete göre vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimlerinde fark yoktur.

Hipotez 2: Eğitim durumu ile vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimleri arasında fark yoktur.

Hipotez 3: Vergi suçunu nasıl değerlendirdikleri ile suç işleyen kişiye yönelik bakış arasında ilişki yoktur.

Hipotez 4: Katılımcıların suç işleyeni nitelendirmeleri ile onu ihbar etme eğilimi arasında ilişki yoktur.

Hipotez 5: Vergi cezalarının yeterliliği düşüncesi ile vergi sistemine güven arasında ilişki yoktur.

Hipotez 6: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Hipotez 7: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından eğitim seviyelerine göre katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Hipotez 8: Katılımcıların vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Hipotez 9: Katılımcıların idari vergi cezasını nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

3.3.5. Güvenilirlik ve Normallik Testi

Analiz ve test uygulamalarına geçmeden önce çalışmada 320 katılımcıya uygulanan ankette bazı katılımcılar anket önermelerinden bazılarını cevaplamadıkları ve boş bıraktıkları görülmüştür bu nedenle çalışmamızda önermeler içerisinde kayıp veriler (missing) olduğu görülmüştür ve analizlerde hata payının düşürülmesi ve uygulanacak testlerden önce ölçek skor hesaplamasında kayıp veri veya hatalı veri oluşmaması adına öncelikle kayıp veri analizi yapılmıştır. Tablo 5'ten de anlaşılacağı üzere Sig.=0,715 olduğu ve 0,05 'ten yüksek olduğu ve katılımcıların cevapladıkları kayıp verilerin sistematik olarak dağılmadığı, rassal bir dağılıma sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu analizden sonra ölçek skor hesaplamasının yapılabilmesi için, kayıp veriler ile ilgili kayıp veri ataması yapılmıştır. Kayıp veri atamalarında atama yöntemi olarak ortalama yöntemi kullanılmıştır.

Kayıp Veri Anlamaları

İdari (parasal) vergi cezalarını nitelik olarak	2,7	2,5	3,7	4,0	3,4	3,6	3,9	4,2	4,1	3,0	3,6	4,3	3,5	2,9	3,2	3,3	4,1	3,3	2,7	3,0
Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl	35	05	00	35	85	45	43	92	73	08	70	59	90	46	64	03	34	26	31	46
Vergi suçlarının yaptırımını olarak hapis cezası beni para	4	5	8	5	0	3	8	5	1	3	5	3	4	6	1	3	6	5	9	1
Vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak																				
Arkadaş veya iş çevremde bir mükellefin vergi suçu																				
Vergi suçu işlersem vicdan azabı çekerim.																				
Yapmış olduğum fiilden dolayı vergi cezasına																				
Vergi kaçırın vatandaşlar suç işlemişlerdir.																				
Vergi kaçırarlara suçun niteliğine göre mutlaka para																				
Vergi cezaları yeterlidir.																				
Daha az vergi ödemek için kanundaki boşluklardan																				
Alışveriş yaparken mutlaka fiş yada fatura alınmalıdır.																				
Vergi denetimleri vergi gelirlerini artırır.																				
Türkiye’de çok kazananan çok az kazananan az vergi																				
Vergi üzerinde uzlaşma yoluna gidilmesi vergi																				
Vergi afları ile dürtüst mükellefler cezalandırılmaktadır.																				
Vergi oranlarının yüksek olması vergi kaçakçılığını																				
Vergi mevzuatı anlaşılır biçimde hazırlanmıştır.																				
Okulumuzdan vergi haftası etkinlikleri																				
Okulumuzda Türkiye’deki uygulanan vergilerle ilgili																				

a. Little's MCAR test: Chi-Square = 540,558, DF = 560, Sig. = ,715

Tablo 5: Kayıp Veri Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Cronbach Alpha tekniği madde analiz yöntemlerinden olmakla birlikte test puanları arasındaki tutarlılığı araştırmak için kullanılmaktadır. Cronbach Alpha katsayısı iç tutarlılığı göstermekte ve genellikle 0,70 ve üzerinde olması durumunda ölçek güvenilir olarak kabul edilmektedir. (Kılıç, 2016 aktaran; Özcan, 2020:82) Katılımcıların vergi suç, ceza ve eğitim algılarını ölçmek amacıyla yapılan anket çalışmasından elde edilen verilerin güvenilirliğini ölçmek için SPSS 29.0 istatistik programı kullanılarak kayıp veri atamaları yapılmış ve sonrasında anket uygulamasında elde edilen verilerden ölçek skor hesaplaması ile vergi suç ve ceza algısını test etmek üzere bir skor hesaplaması yapılmıştır. Hesaplanan ölçek skorunun iç tutarlılığını ölçmek üzere Cronbach Alpha testine tabi tutarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Tablo 6’da görüldüğü üzere 18 ölçek üzerinden yapılan analiz sonucunda elde edilen Cronbach Alpha katsayısının 0,711 olduğu anlaşılmış ve bu katsayı literatürde kabul görmüş olan 0,70 katsayısından büyük olduğu için ölçeklerin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Güvenilirlik İstatistiği

Cronbach's Alpha	Öge Sayısı
0,711	18

Tablo 6: Katılımcıların Vergi Suç ve Ceza Algısı Ölçeklerinin Güvenilirlik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kayıp veri atamaları yapıldıktan sonra yeni veriler ile güvenilirlik analizi yapıldıktan sonra kayıp veri ataması yapılmış yeni veriler ile vergi suç ve ceza algısına yönelik olarak 18 önermeyi içerisine alacak şekilde ölçek skor hesaplaması yapılmış ve yapılan bu ölçek skorunun SPSS 29.0 istatistik programı kullanılarak frekans analizi ve normallik analizleri yapılmıştır. Çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtois) katsayılarının -2 ile +2 aralığında olması normal bir skor dağılımı olduğunu göstermektedir. (George ve Mallery,2003 aktaran; Serin, 2010:245) Tablo 7’de görüldüğü üzere katılımcıların vergi suç ve ceza algısı önermelerine verdikleri cevapların çarpıklık değerinin 0,666, basıklık değerinin ise 1,206 olduğu ve bu katsayılarının yukarıda da değinildiği üzere -2 ile +2 arasında olduğu ve anket ile elde edilen sonuçların normal dağılıma sahip olduğu görülmektedir.

		İstatistik	Standart hata
Vergi suç ve ceza algısı	Çarpıklık (Skewness)	0,666	0,136
	Basıklık (Kurtosis)	1,206	0,272

Tablo 7: Katılımcıların Vergi Suç ve Ceza Algısı Ölçeklerinin Normallik Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’de görüldüğü üzere de katılımcıların vergi suç ve ceza algısını ölçmek için oluşturulan önermeler üzerinde hesaplanan ölçek skorunun analizinde öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarının ortalama değerinden de anlaşılacağı üzere 3,04 ile orta düzeyde olduğu ve yine önermelere verdikleri cevaplardan da görüldüğü üzere birçok önermede kararsız olduğu yönünde fikir belirttikleri görülmektedir.

	Geçerli /			Standart		
	Kayıp	Ortalama*	Mod	Medyan	Sapma	Varyans
Vergi Suç ve Ceza Algısı	320/0	3,04	3,06	3,05	0397	0,158

Tablo 8: Vergi Suç ve Ceza Algısı Frekans Değerleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3.6. Anket Bulgularının Analizi ve Yorumu

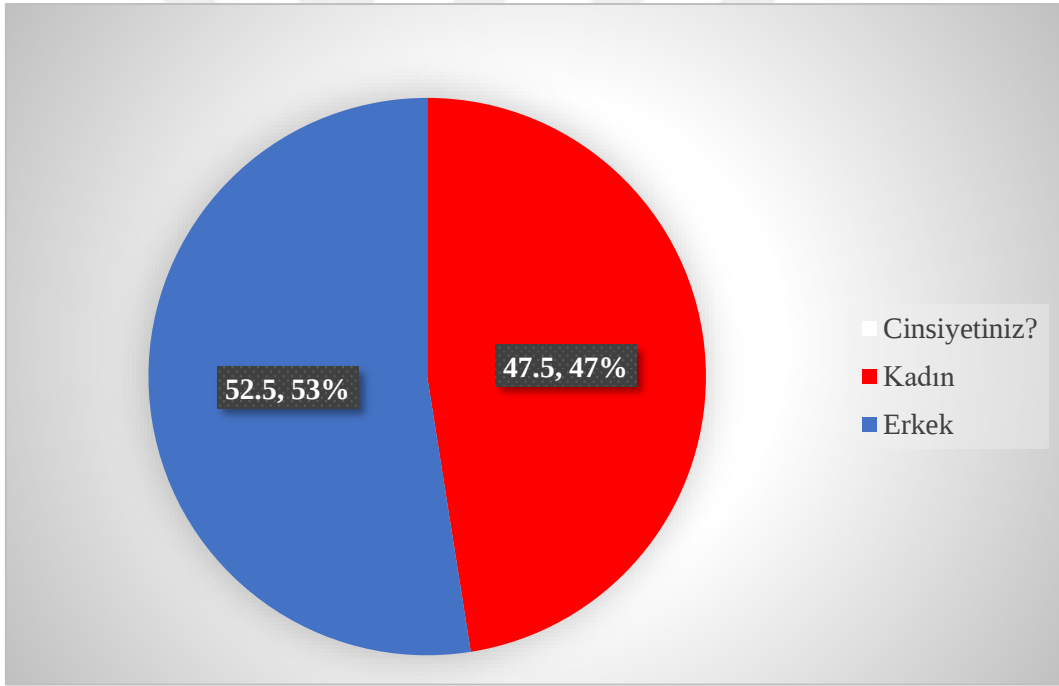
Çalışmamızda anket katılımcılarının tümü Sakarya ili içerisinde muhasebe ve finans eğitimi gören 320 öğrenciden oluşmaktadır. Öncelikle anket sonuçlarına göre genel bilgiler verildikten sonra vergi suç ve ceza algısına yönelik olarak sorulan soruların analizleri değerlendirilecektir.

Ankete katılan öğrencilerden 152 kişinin kadın ve 168 kişinin erkek olduğu ve kadın katılımcıların %47,50 iken erkek katılımcıların %52,50 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Cinsiyetiniz?		
Kadın	152	47,5%
Erkek	168	52,5%

Tablo 9: Katılımcıların Cinsiyet Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

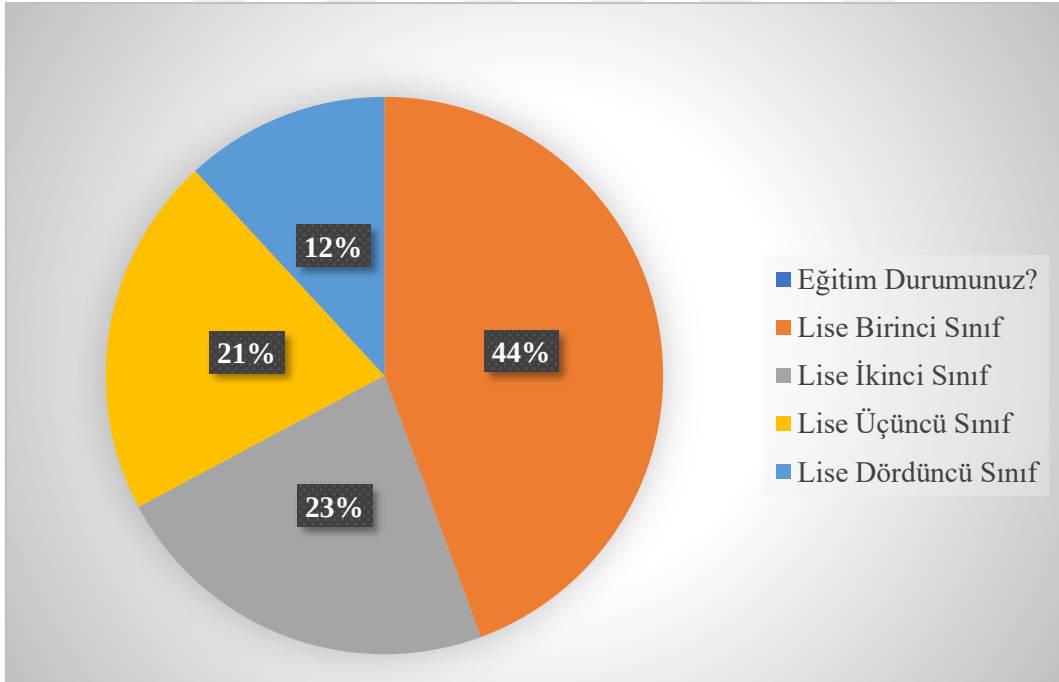
Tablo 10’da görüldüğü üzere katılımcılardan 142 kişi ise birinci sınıf öğrencisi, 73 kişi lise ikinci sınıf öğrencisi, 67 lise üçüncü sınıf öğrencisi ve 38 kişinin lise dördüncü sınıf öğrencisi olduğu, birinci sınıf öğrencileri örneklemin %44,40’ını, ikinci sınıf öğrencileri %22,80’ini, üçüncü sınıf öğrencileri %20,90’nı ve dördüncü sınıf öğrencileri %11,90’nı oluşturmaktadır. Muhasebe ve finans alanında eğitim gören öğrenci sayısının eğitim seviyesinin ilerlediğinde öğrencilerin eğitimlerine bu alanda devam etmedikleri ve öğrenci sayılarının giderek azaldığı görülmektedir.

Eğitim Durumunuz?

	Katılımcı Sayısı	%
Lise Birinci Sınıf	142	44,4%
Lise İkinci Sınıf	73	22,8%
Lise Üçüncü Sınıf	67	20,9%
Lise Dördüncü Sınıf	38	11,9%

Tablo 10: Katılımcıların Eğitim Durumu

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 2: Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı

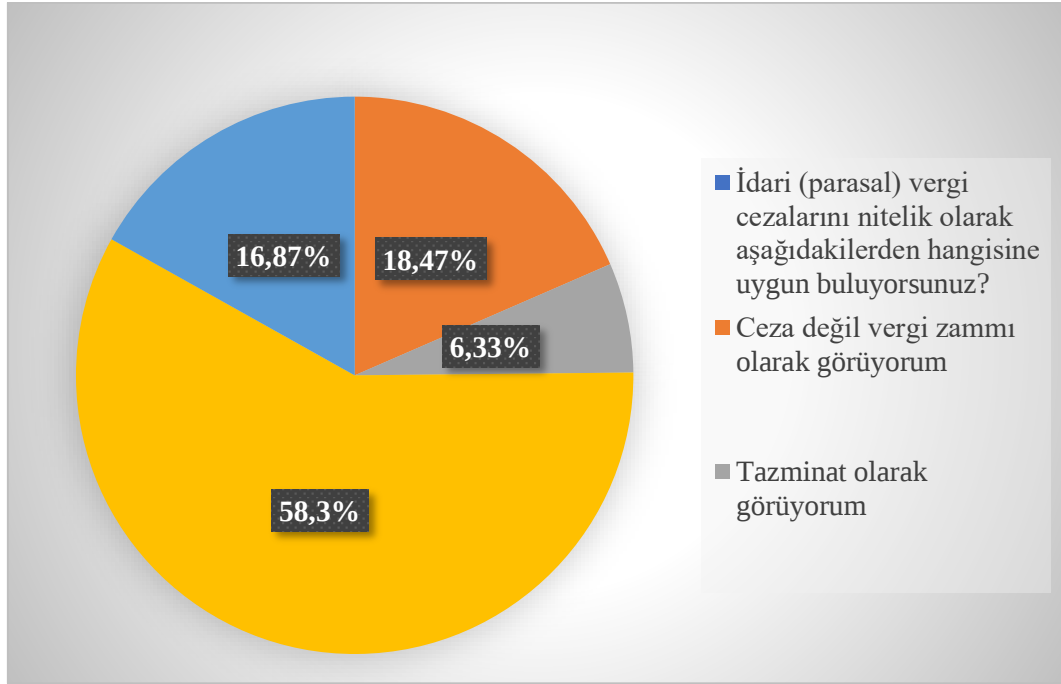
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 11'e bakıldığında katılımcıların idari (parasal) vergi cezalarına nitelik olarak nasıl anlamlandırdıkları görülmektedir ve katılımcılardan 6 kişinin bu soruyu cevaplamadığı ve 314 katılımcının cevapladığı ve cevaplayan katılımcılardan 58 kişinin yani %18,47'sinin idari parasal cezayı bir vergi zammı olarak nitelendirdiği, 20 kişinin yani %6,36'sının idari parasal cezayı bir tazminat olarak nitelendirdiği, 183 kişinin yani %58,30'unun idari bir ceza olarak nitelendirdiği ve 53 kişinin yani %16,87'sinin idari parasal cezanın anlamsız bir şey olarak nitelendirdiği görülmektedir.

	Katılımcı sayısı	Yüzde %	Kümülatif Yüzde %
Ceza değil vergi zammı olarak görüyorum	58	18,10%	18,47%
Tazminat olarak görüyorum	20	6,30%	6,36%
İdari bir ceza olarak görüyorum	183	57,20%	58,3
Anlamsız bir şey olarak görüyorum	53	16,60%	16,87
Kayıp Veri	6	1,90%	100%
Toplam	320	100%	

Tablo 11: Katılımcıların İdari (Parasal) Vergi Cezalarına Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 3: Katılımcıların İdari (Parasal) Vergi Cezalarına Bakışı

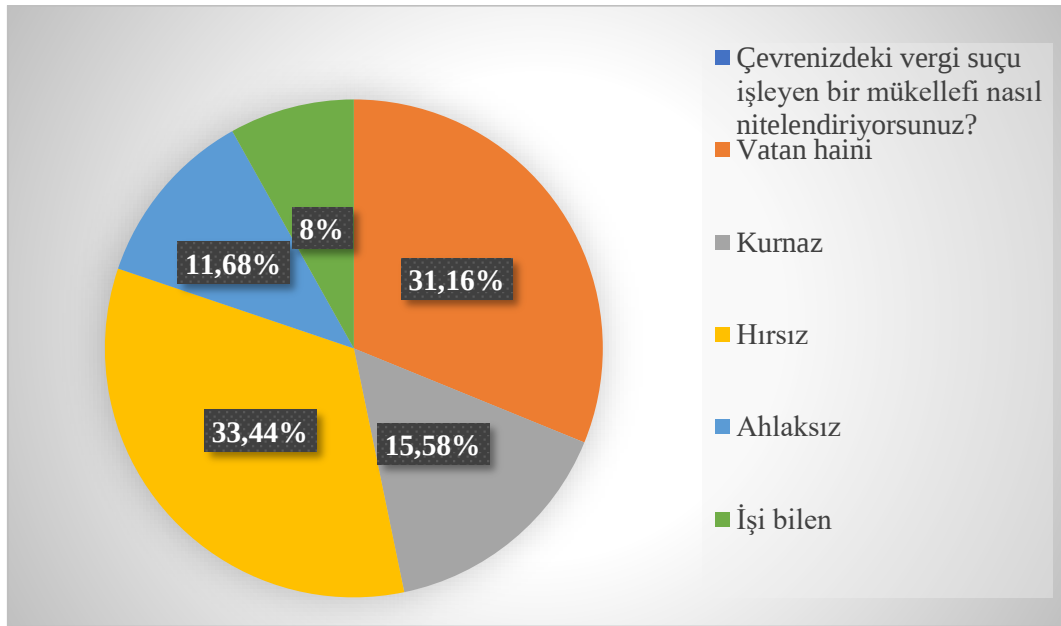
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12’de katılımcıların vergi suçu işleyen mükellefleri nasıl nitelendirdiğine yönelik olarak verdikleri cevaplar görülmektedir ve bu soruyu 308 kişi cevap verirken 12 kişinin cevaplamadığı ve cevaplandıran 96 kişi yani %31,16’sı vergi suçunu işleyen kişiyi vatan haini olarak, 48 kişi yani %15,58’inin kurnaz olarak, 103 kişi yani %33,44’ünün hırsız olarak, 36 kişi yani %11,68’i ahlaksız olarak ve 25 kişi yani %8’i ise vergi suçu işleyen kişiyi işi bilen olarak nitelendirdiği görülmektedir. Öğrencilerin vergi suçu işleyenlere bakış açılarının vatan haini ve hırsız gibi toplumda ayıplanma ya da ağır suç olarak tabir edilebilecek cevaplara yoğunlaştığı ancak azınlık bir kesimin ise bu durumu iş bilmek ve kurnazlık olarak da nitelendiren bir kesim olduğu anlaşılmaktadır.

	Katılımcı sayısı	Yüzde %	Kümülatif Yüzde %
Vatan Haini	96	30,00%	31,16%
Kurnaz	48	15,00%	15,58%
Hırsız	103	32,20%	33,44%
Ahlaksız	36	11,30%	11,68%
İşi Bilen	25	7,80%	8%
Kayıp Veri	12	4%	100%
Toplam	320	100%	

Tablo 12: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 4: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 13’den görüleceği üzere katılımcıların vergi suç ve ceza algılarına yönelik oluşturulan önermelerin katılıyorum ve kararsızım cevaplarına yakınlık gösterdikleri, en yüksek katılıyorum şeklinde cevaplanan önermenin ise 4,35 ortalama değeri ile “Alışveriş yaparken mutlaka fiş ya da fatura alınmalıdır” önermesi olurken en yüksek kararsızım şeklinde cevaplanan önermesinin ise 3,01 ortalama ile “Vergi cezaları yeterlidir.” önermesi olduğu görülmektedir. Önermelerden 9’unun kararsızım şeklinde cevaplanmaya daha yakın bir ortalama değer gösterdikleri 11’nin ise katılıyorum şeklinde cevaplanmaya yakın ortalama değer gösterdikleri görülürken, anket önermelerinin tümünün ortalama değerlerinden de anlaşılabacağı üzere öğrencilerin hiçbir önermeye olumsuz olarak katılmıyorum şekilde görüş belirtmedikleri ayrıca önermelerin kendi ortalamalarına bakıldığında vergi suç ve ceza algısının orta seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

	N	Geçerli	Veri/	Kayıp	Standart	
	Veri	Ortalama*	Mod	Medyan	Sapma	Varyans
İdari (parasal) vergi cezalarını nitelik olarak aşağıdakilerden hangisine uygun buluyorsunuz?	314/6	2,73	3	3	0,95	0,904
Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl nitelendiriyorsunuz?	308/12	2,5	3	3	1,264	1,599
Vergi suçlarının yaptırımını olarak hapis cezası beni para cezasından daha çok etkiliyor.	317/3	3,70	5	4	1,188	1,412
Vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görüyorum.	319/1	4,03	4	4	1,053	1,109

Arkadaş veya iş çevremde bir mükellefin vergi suçu işlediğini bilsem onu ihbar ederim.	319/1	3,48	3	4	1,22	1,489
Vergi suçu işlersem vicdan azabı çekerim.	316/4	3,64	5	4	1,26	1,589
Yapmış olduğum fiilden dolayı vergi cezasına çarptırılmış olsam bir daha vergi suçu işlemem.	317/3	3,94	5	4	1,115	1,244
Vergi kaçıran vatandaşlar suç işlemişlerdir.	314/6	4,29	5	5	0,96	0,923
Vergi kaçıranlara suçun niteliğine göre mutlaka para veya hapis cezası verilmelidir.	316/4	4,17	5	4	1,046	1,095
Vergi cezaları yeterlidir.	314/6	3,01	3	3	1,208	1,46
Daha az vergi ödemek için kanundaki boşluklardan faydalanmak doğru bir davranış değildir.	317/3	3,66	4	4	1,188	1,412
Alış veriş yaparken mutlaka fiş yada fatura alınmalıdır.	318/2	4,35	5	5	0,924	0,855
Vergi denetimleri vergi gelirlerini arttırır.	315/5	3,59	3	4	1,022	1,045
Türkiye’de çok kazanandan çok az kazanandan az vergi alındığı adil bir vergi sistemi vardır.	318/2	2,94	4	3	1,399	1,96
Vergi üzerinde uzlaşma yoluna gidilmesi vergi	312/8	3,26	3	3	1,062	1,128

cezalarında etkinliği
azaltır.

Vergi afları ile dürüst
mükellefler

cezalandırılmaktadır. 318/2 3,30 3 3 1,166 1,361

Vergi oranlarının
yüksek olması vergi

kaçakçılığını arttırır. 311/9 4,13 5 4 0,99 0,982

Vergi mevzuatı anlaşılır

biçimde hazırlanmıştır. 308/12 3,33 3 3 0,938 0,881

Okulumuzdan vergi
haftası etkinlikleri

düzenlenmektedir. 311/9 2,73 1 3 1,406 1,977

Okulumuzda

Türkiye’deki uygulanan

vergilerle ilgili seminer

düzenlense gönüllü

olarak katılmak isterim. 319/1 3,04 3 3 1,392 1,938

Tablo 13: Vergi Suç ve Ceza Algısı Önermelerine Frekans, Ortalama ve Standart

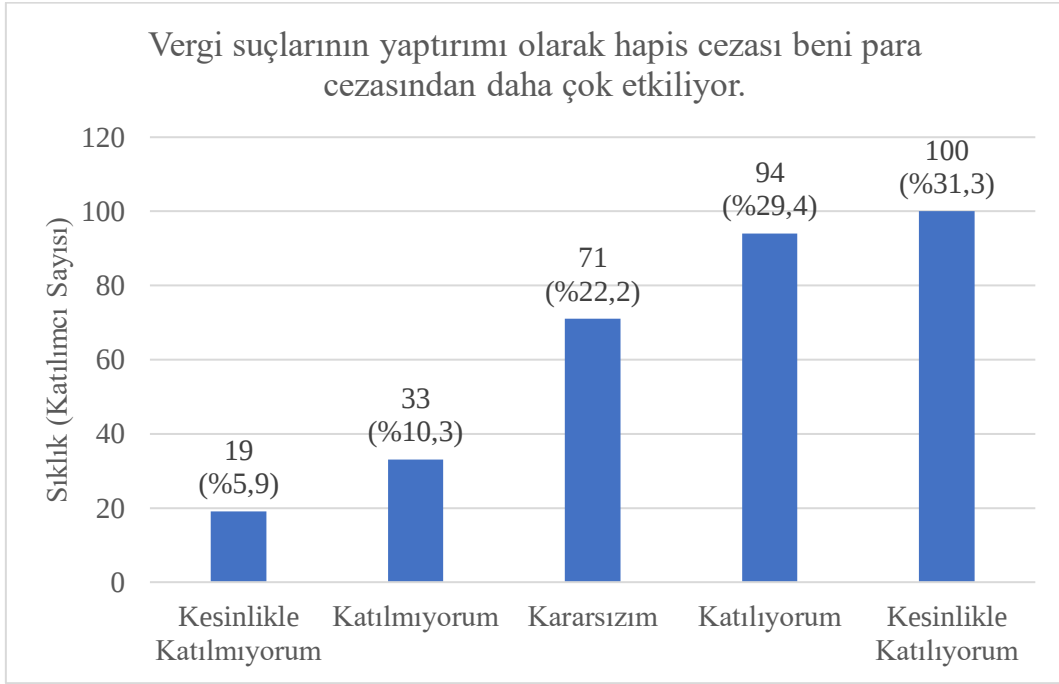
Sapma Değerleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Vergi suçuna karşılık olarak verilen hapis cezalarının para cezasına çevrilmeleri vergi suçunu işleyen bireylerin bu suça karşılık verilen hapis cezalarını doğru algılamalarını engellemektedir. Hapis cezası ile amaçlanan bir hasılat değil, vergi suçunu işleyen ya da işlemeye meyilli olan bireylerin karşılığında hapis cezası alacağını hissettirmek ve caydırıcı olarak bu suçu işleminin önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Mükellefleri de hapis cezası para cezasına göre daha çok etkilemektedir. (Özdil, 1991:154)

Suç karşılığında verilen cezalar içerisinde suçu işleyeni cezanın ana amacı olan ıslah edici olma özelliği bakımından etkileyen cezanın hapis cezası olduğu düşünöldüğünde, vergi suçunun karşılığında da verilecek bir hapis cezasının para cezasına çevrilmesi veyahut para cezasına çevrilebilme beklentisi, mükelleflerin bu vergi suçunu işleme/işlememe kararı alırken daha riskli davranmalarına sebebiyet verecektir.

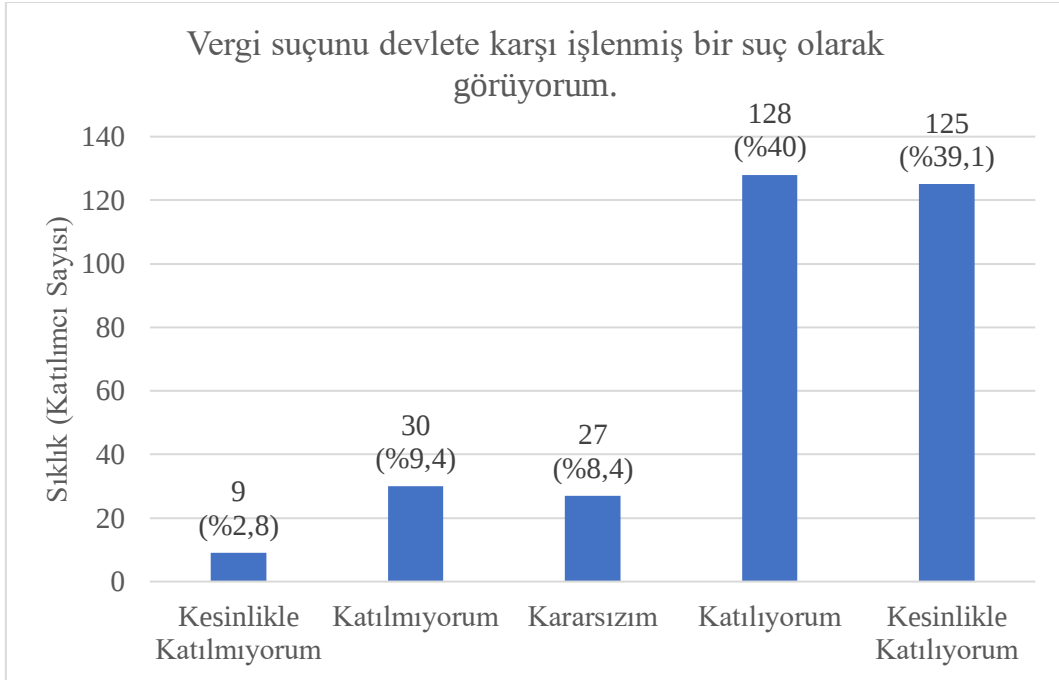
Grafik 5’de 320 katılımcının 317’sinin cevap verdiği, 3 (%0,9) kişinin cevaplamadığı ve katılımcıların %60,7’si vergi suçuna yaptırım olarak hapis cezasının kendisini daha çok etkilediğini düşünürken, %16,2’si hapis cezası ile ilgili aksi yönde düşündüğü görülmektedir. Sonuçlardan da anlaşıldığı üzere katılımcılarında hürriyeti bağlayıcı olan ve ıslah edici özelliği diğer konularda da olduğu gibi vergi konusunda da daha yüksek olan hapis cezasının para cezasına göre daha etkili bir ceza olduğunu düşünüyor ve hapis cezasının bireyi vergi suçu işleme hususunda engelleyici bir faktör olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Grafik 5: Katılımcıların Vergi Suçuna Karşılık Hapis Cezası ve Para Cezasına Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

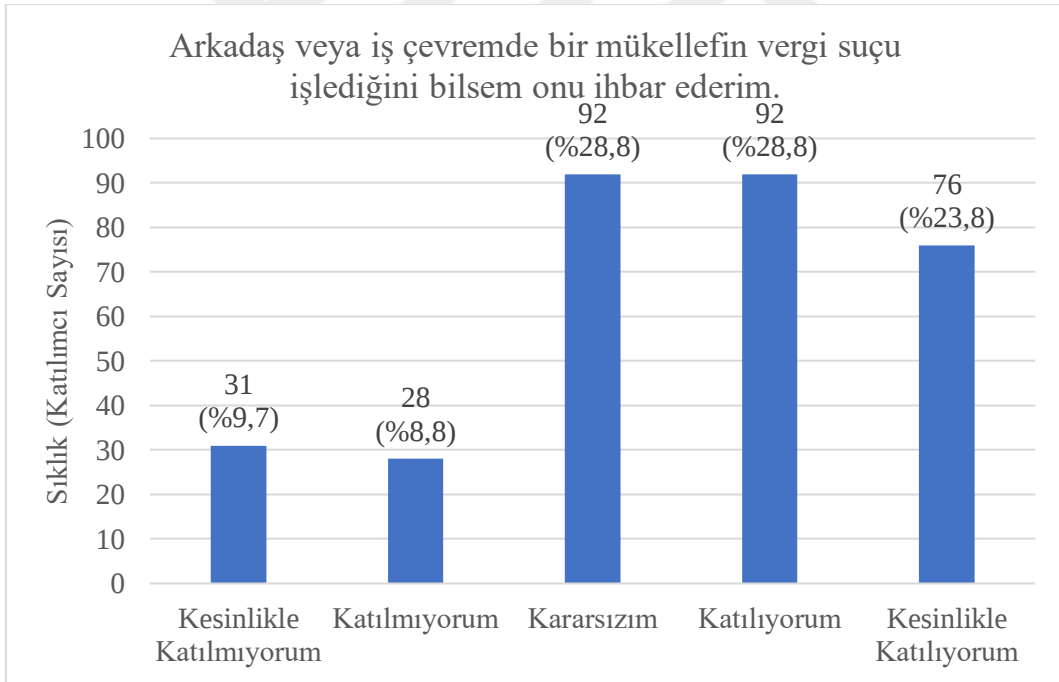
Grafik 6’de elde edilen verilere bakıldığında zaman katılımcıların büyük bir kısmının vergi suçunun devlete karşı işlenmiş bir suç olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bir suç işlediğinde, bireylerin bu suçtan etkilenen bir mağdur olup olmadığı algısı o suça karşı bakış açısını etkilemektedir bu önermede de örneklemin %12’lik bir kısmının ise vergi suçu işlemenin devlete karşı işlenen bir suç olarak düşünmemesinin sebeplerinden biri de vergi suçu işlediğinde karşısında yaptığından dolayı mağdur olan kimsenin bulunmayacağı algısından kaynaklanabilmektedir. Örneklemin özelinden yola çıkarak vergi suçu ile ilgili bireylerde vergi suçu sonucunda bir kişinin değil tüm toplumun mağdur edilerek zarar gördüğü düşüncesi oluşturulabildiğinde vergi suçlarının işlenme oranlarının azalacağı düşünülebilir.

Grafik 6: Katılımcıların Vergi Suçunun Mağduruna Karşı Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

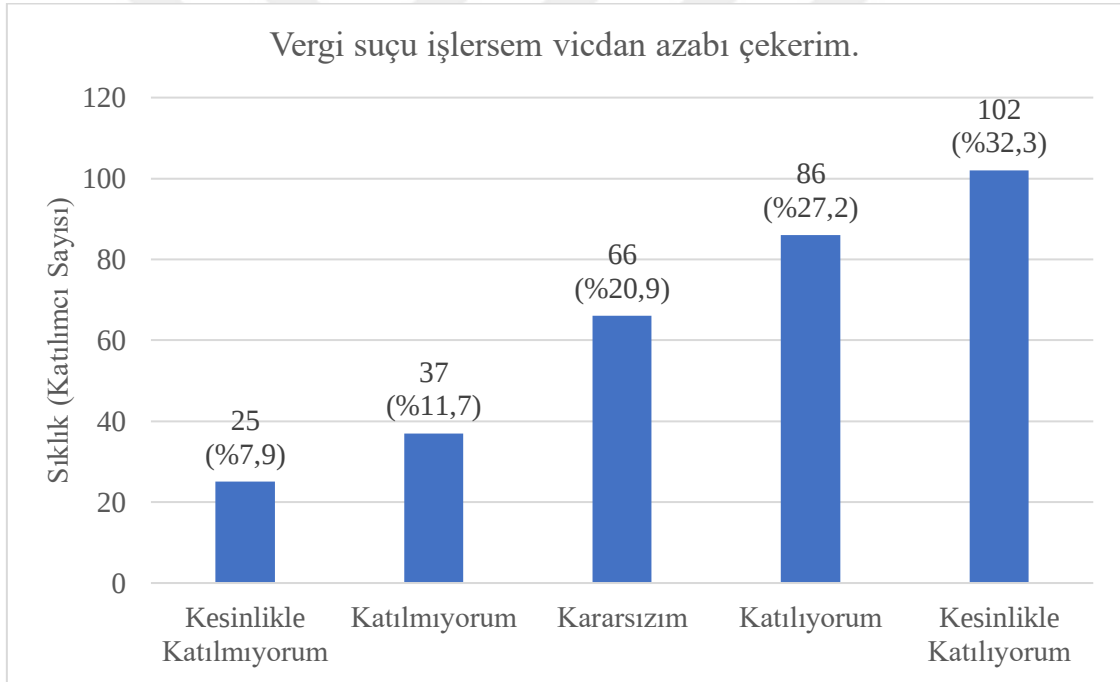
Bir suçun önlenmesinde meydana geldiğinde veya meydana gelmeden önce o suç ile ilgili ihbar yapılarak yetkili birimleri bu suçun oluştuğu veya oluşabileceği yönünde bilgilendirilmesi, o suçun önlenmesinde hayli önem arz etmektedir. Diğer suçlarda olduğu gibi vergi suçlarında da ihbar müessesesi, işlenen veya işlenebilecek vergi suçunun önüne geçerek devletin uğrayacağı gelir kaybının önüne geçilmesi açısından önemlidir. Grafik 7’de sorulan önerme ile katılımcıların vergi suçunu işleyen birine dair duyarlılıklarının seviyesi ölçülmeye çalışılmış ve katılımcılardan sadece bir kişinin önermeyi cevapsız bıraktığı görülmüş ve katılımcıların %28,8’sinin yakın çevresindeki birinin vergi suçu işlediği taktirde onu ihbar edeceği yönünde cevap verirken aynı yüzde ile başka katılımcıların bu önermeye kararsız kaldıkları görülmektedir. Örneklemin ihbar müessesesi konusunda bilgilendirilmesi ve ihbar konusunun halk arasındaki ispiyonculuk olarak tabir edilen düşünceden kurtarılması konusunda yapılacak bilgilendirme sonucunda, vergi suçunun önüne geçme konusunda çok önemli olan ihbar müessesesinin işlevselliği arttırılabileceği düşünülmektedir.

Grafik 7: Katılımcıların İhbar Müessesesine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

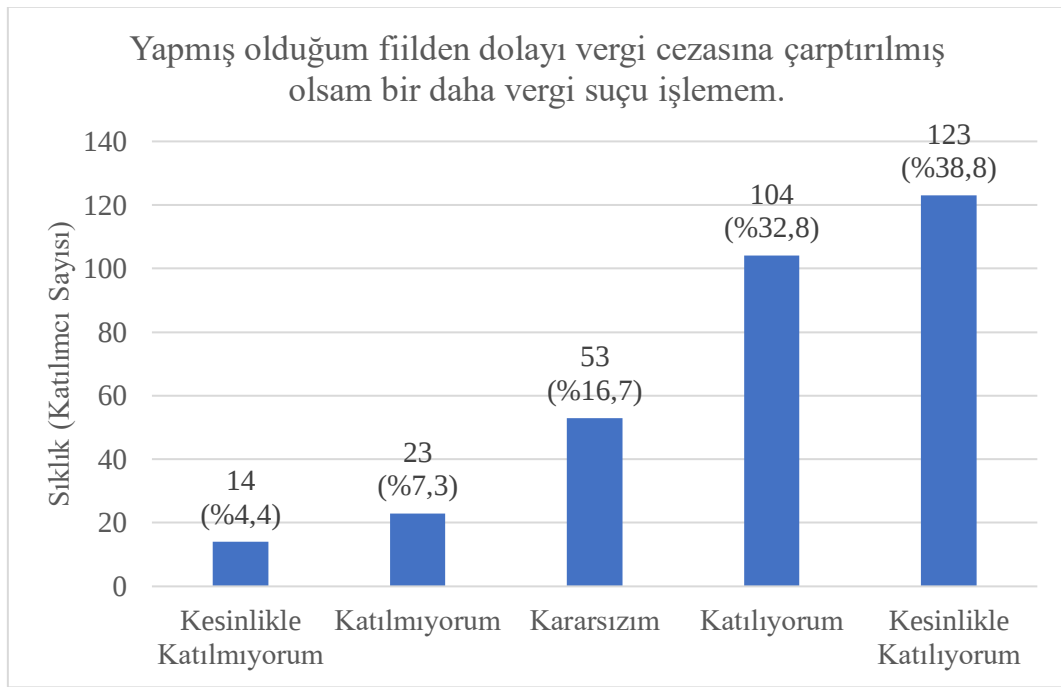
Vergi suçunda da diğer tüm suçlarda olduğu gibi kişinin yaptığı eylem sonucunda yaşadığı suçluluk duygusunun seviyesi o suçu işlemeye ve işlememe konusunda önemli bir yere sahiptir. Grafik 8’de bulunan önerme ile katılımcıların vergi suçu işlemleri durumundan kendilerine yükleyecekleri suçluluk duygusu ölçülmeye çalışılmış ve örneklemin içerisinde 4 kişinin cevapsız bıraktığı, kalan katılımcıların ile %59,5 ile yarısından fazlasının vergi suçu işlemleri halinden vicdana azabı çekeceği yönünde yani suçlu hissedecekleri yönünde cevap verdikleri görülürken, % 20,9’unun kararsız kaldığı, %19,6’sının ise suçluluk duymayacakları yönünde cevapları olmuştur. Sonuca bakıldığında zaman kararsız ve negatif suçluluk cevabının oranının da yüksek olduğu görülmektedir. Suç işleme kararı konusunda, kişinin kendisi ile muhakemesi olan bu alanda yapılacak çalışma ile özellikle eğitim süreci devam eden örneklemimiz özelinde suçluluk bilinci artırılarak daha pozitif bir sonuç elde edilebilir.

Grafik 8: Katılımcıların Kendilerinin Vergi Suçu İşlemlerine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

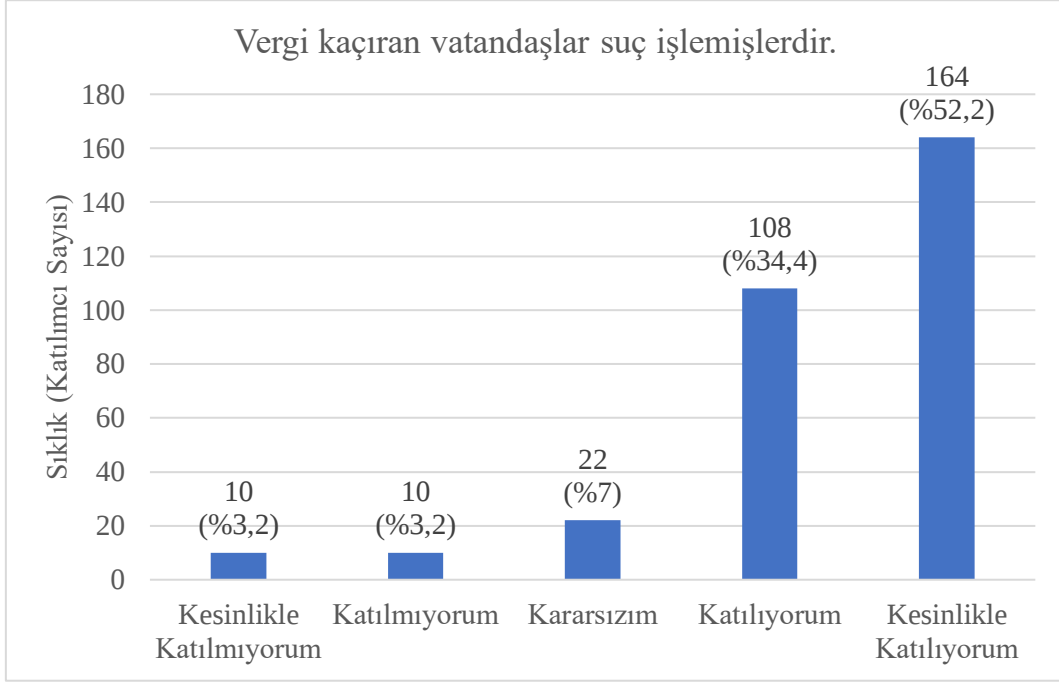
Vergi cezalarının vergi suçundan caydırma derecesini ölçmek adına katılımcıların henüz vergi mükellefi de olmamaları sebebiyle vergi cezası almış olsam şeklinde ihtimal belirten bir önerme ile Grafik 9’da vergi cezalarının vergi suçundan ne denli caydırıcı özelliği olduğu ölçülmeye çalışılmış ve örneklemden 3 (%0,9) kişi cevapsız bırakırken diğer katılımcılar cevaplamış ve %71,6 ile katılımcıların büyük çoğunluğu vergi cezalarının vergi suçu işleme konusunda tekrarı engelleyici, kendilerini terbiye edici bir özelliğe sahip olduğu görüşünde oldukları anlaşılmış, bunun yanı sıra %11,7 gibi küçük bir kesimin de verilecek cezanın kendisini bu suçu işlemekten alıkoymayacağı düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Grafik 9: Katılımcıların Vergi Suçu İşleme Tekrarına Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

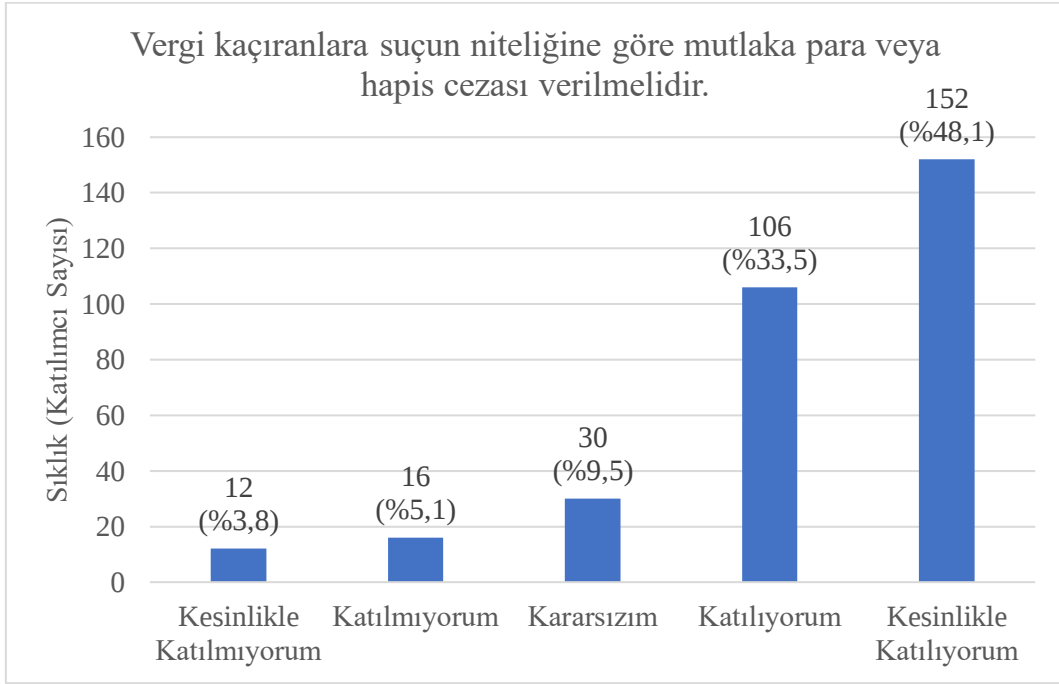
Grafik 10 ile katılımcıların halk arasında en çok bilinen vergi suçu olan vergi kaçakçılığı hakkında ne düşündükleri ölmek amaçlanmış ve katılımcılardan 6 (%1,9) kişinin bu soruyu cevaplamadığı, diğerlerinin ise %86,6 ile vergi kaçakçılığının suç olduğunu düşündükleri yönünde cevap verdikleri ve anket önermeleri içerisinde en yüksek katılımın gösterildiği önermelerden birinin de vergi kaçırmanın bir suç olduğu düşüncesi olduğu görülmüştür.

Grafik 10: Katılımcıların Vergi Kaçıranlara Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

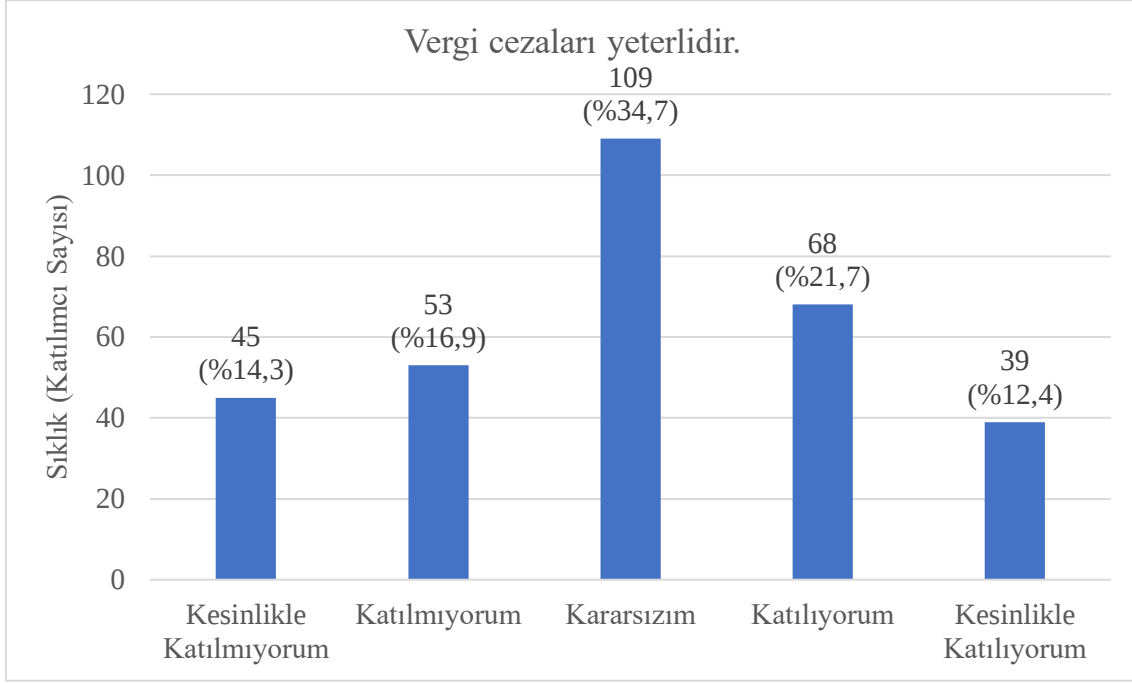
Grafik 11 ile katılımcıların vergi kaçırancılara ceza verilip verilmemesi hakkındaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış ve katılımcılardan 4 (%1,4) kişinin bu önermeyi cevaplamadığı, diğer katılımcıların ise %81,6'sının vergi kaçırancılara kesinlikle para veya hapis cezası verilmesi gerektiğini düşündüğü, bunun yanı sıra %8,9 gibi küçük bir kısmının ise vergi kaçırancılara herhangi bir ceza verilmemesi gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Vergi kaçırancılara bakış açısını gösteren önerme ile bu suça verilecek cezaya bakış açısını gösteren önermenin cevaplarının aynı doğrultuda pozitif bir yüzdeye sahip olduğu anlaşılmıştır.

Grafik 11: Katılımcıların Vergi Kaçırancılara Verilecek Cezaya Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

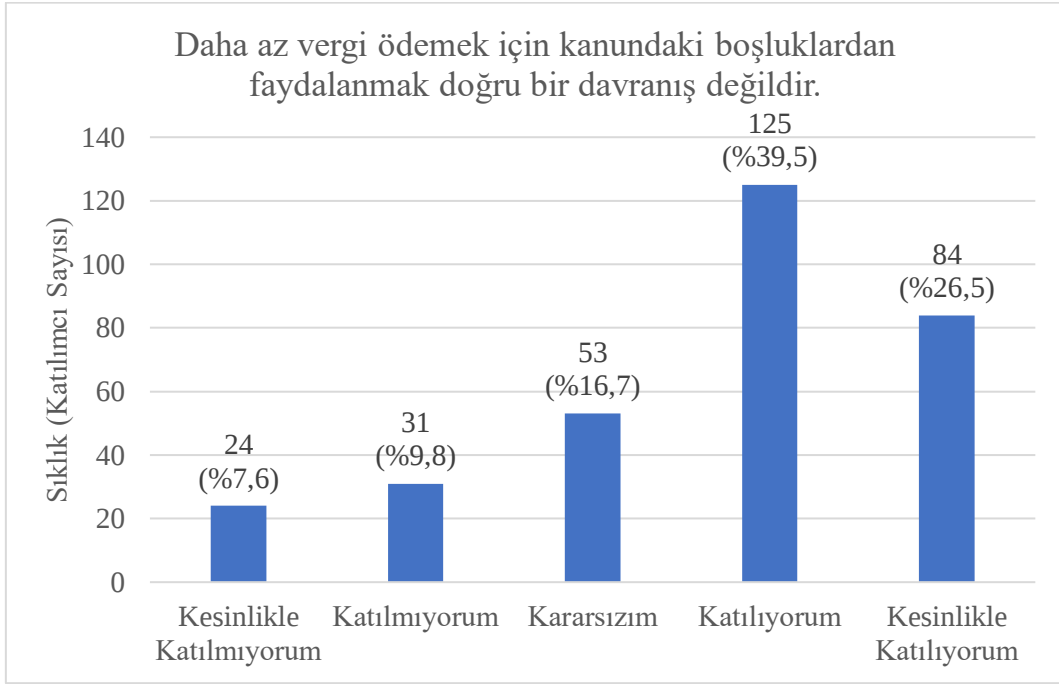
Grafik 12’de sorulan önerme ile katılımcıların ülkemizdeki vergi cezalarını yeterli görüp görmediği konusundaki düşünceleri öğrenilmek istenmiş ve katılımcılardan 6 (%1,9) kişi bu önermeyi cevapsız bırakırken, diğer katılımcıların ise %34,7 ile örneklemin üçte birinin kararsız olduğu yönünde fikir belirtirken, %34,1’i vergi cezalarının yeterli olduğunu, %31,2 ile ise vergi cezalarının yetersiz olduğu yönünde fikir beyan ettikleri görülmüştür.

Grafik 12: Katılımcıların Vergi Cezalarının Yeterliliğine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

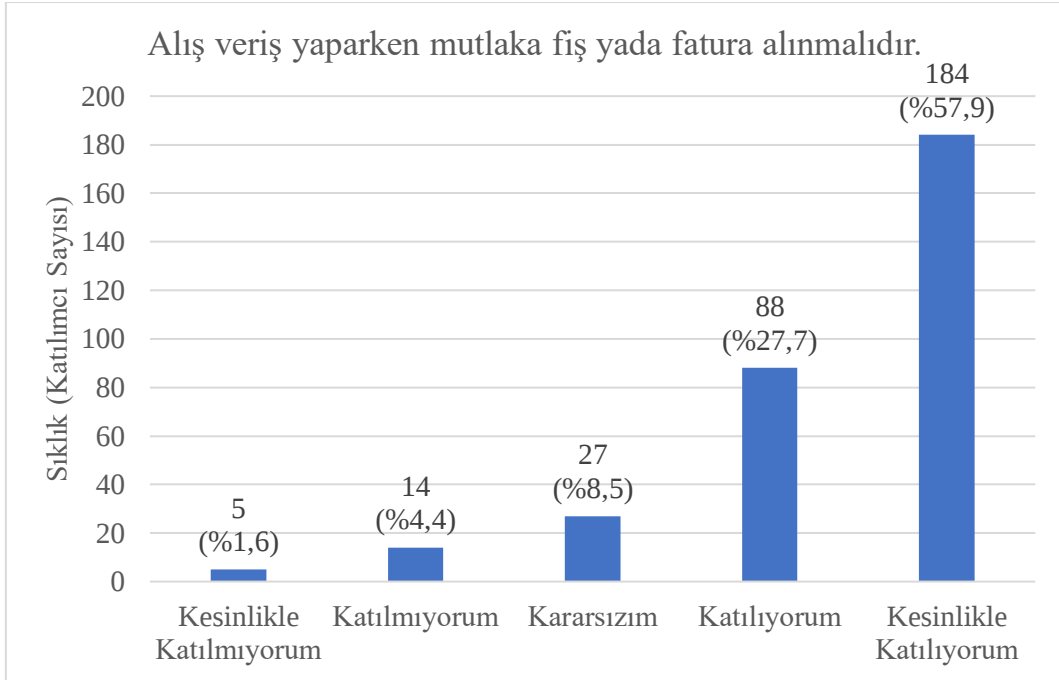
Vergi kaçırma ile vergiden kaçınma arasındaki farkı örneklem grubu içerisinde bilmeyen ve karıştırabilecek katılımcılar olabileceğinden, vergiden kaçınma ile ilgili düşüncelerini ölçmek için daha anlaşılır ve açık bir ifade ile bir önerme sunularak katılımcıların vergiden kaçınma ile ilgili düşünceleri ölçmeye çalışılmış, Grafik 13’de görüldüğü üzere katılımcılardan 3 (%0,9) kişi cevap vermez iken diğer katılımcıların %65,9’u vergiden kaçınmanın doğru bir davranış olmadığı yönünde fikir beyan ettiği, bunun yanı sıra %17,4 ile de küçük bir kısmının vergiden kaçınma davranışının doğru bir davranış olduğu kanaatinde oldukları görülmüştür.

Grafik 13: Katılımcıların Vergiden Kaçınmaya Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

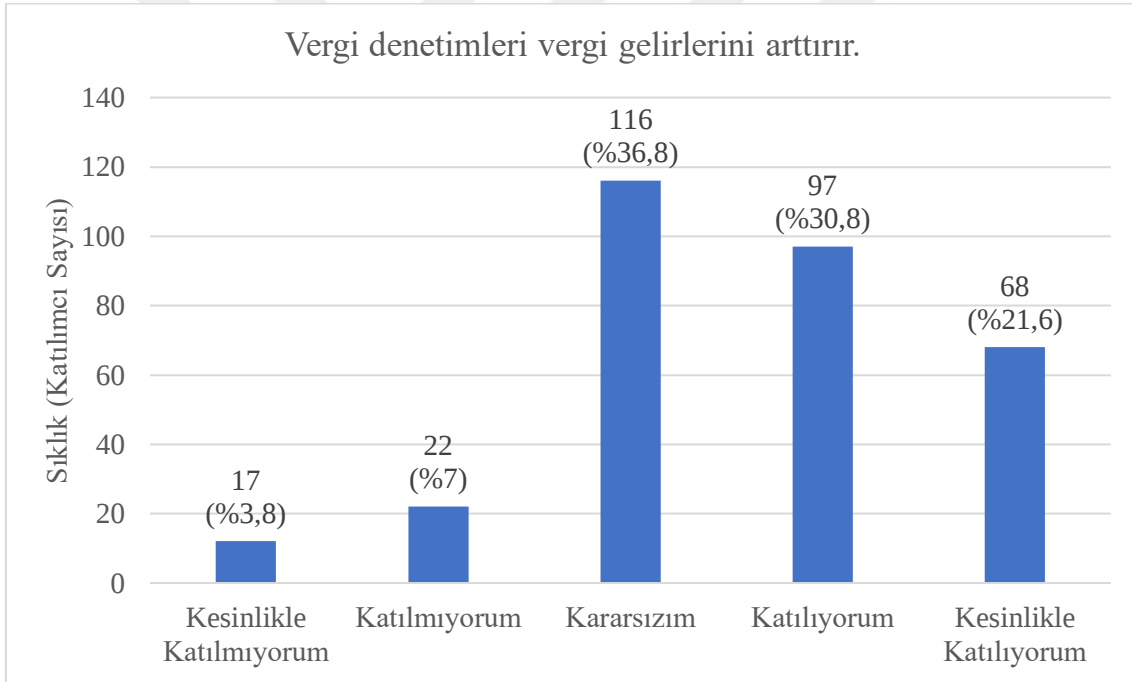
Alışveriş esnasında ne ödediğimiz ve bunun niçin ödediğimiz mühim bir konudur ve yaptığımız ödemeler esnasında kesilen fiş ve faturalar ile aldığımız ürün için ne kadar ödediğimiz ve bunun yanında bu ürün sebebi ile ne kadar vergi ödediğimizi de görme imkânımız olmaktadır. Günümüz şartlarında sosyal medya ve diğer internet ağları sebebi ile oluşan bilgi kirliliğinde vergiler ile alakalı da her geçen gün spekülasyonlar oluşmaktadır, bu açıdan bilinçli bir şekilde ödediğimiz vergi ile alakalı bilgi sahibi olmak için fiş ve fatura alma alışkanlığı ölçmek amacı ile Grafik 14’de bulunan önermeden yararlanılmış ve katılımcılardan 2 (%0,6) kişi bu önermeyi cevaplamazken diğer katılımcıların %85,6 ile büyük çoğunluğunun fiş ve fatura alınması gerektiği yönünde görüş belirttikleri görülmektedir.

Grafik 14: Katılımcıların Fiş Fatura Alışkanlığı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

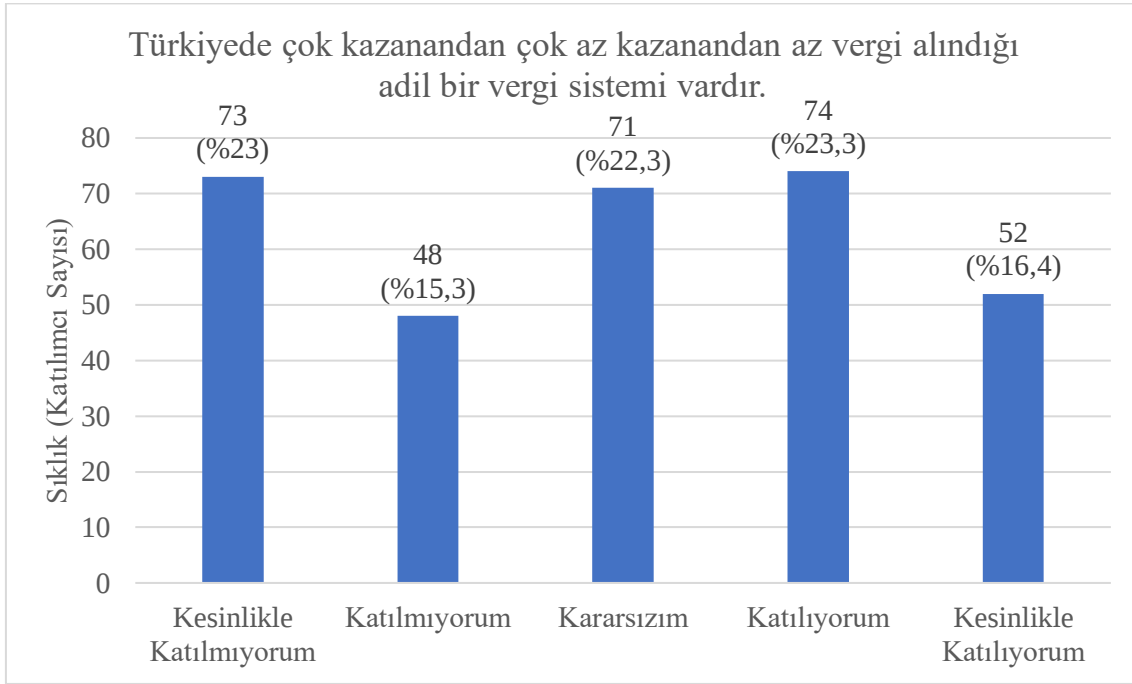
Vergi denetimleri bir kontrol mekanizması olduğu için, oluşabilecek vergi kayıp ve kaçaklarını önleyerek vergi suçlarının önüne geçme ve aynı zamanda vergi gelirlerini arttırmak açısından önemli bir yere sahiptir Grafik 15’da bulunan önerme ile katılımcıların vergi denetimi ile vergi geliri arasında bulunan ilişkiyi nasıl algıladıkları ölçülmeye çalışılmış ve katılımcılardan 5 (%1,6) kişinin bu önermeyi cevaplamadığı, diğer katılımcıların cevaplarının ise vergi denetiminin vergi gelirlerini arttırdığı yönünde ilişkisi hakkında kararsız olanlar arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu önermede kararsız kalan katılımcıların vergi denetimlerinin neler olduğu ve bu denetim mekanizmasının nasıl işlediği yönünde bilgi eksiklinden kaynaklanabilmektedir, bu açıdan katılımcılar özelinde düşünürsek, bu öğrencilerin vergi denetim süreci ile ilgili yapılacak eğitim ve konferanslar veya süreç içerisinde staj uygulaması gibi uygulamalar ile bu konudaki farkındalıkları arttırılabileceği düşünülmektedir.

Grafik 15: Katılımcıların Vergi Denetimleri ile Vergi Geliri İlişkisine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

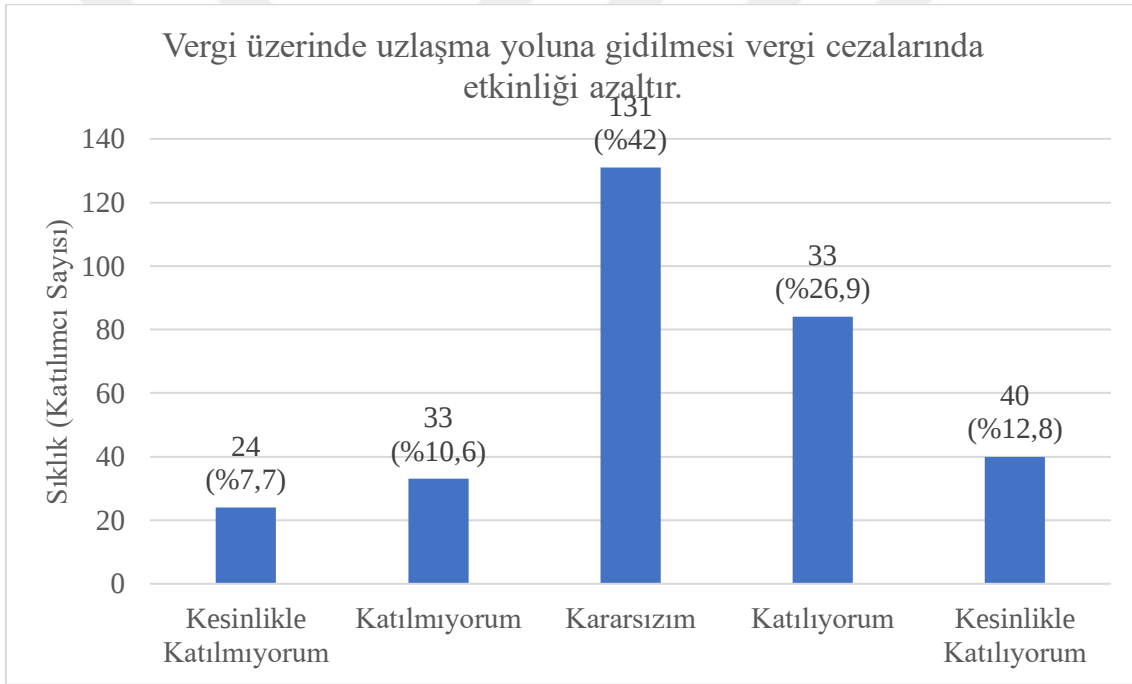
Grafik 16’da bulunan önerme ile katılımcıların Türkiye’de uygulanan vergi sistemi ile adil bir vergi anlayışı olup olmadığına dair düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış ve katılımcılardan 2 (%0,6) kişi bu önermeyi cevaplamazken, diğer katılımcıların oldukça dengeli bir dağılım olacak şekilde cevapladıkları, %39,7’si adil vergi sistemi olduğuna inanırken, %38,3 ile hemen hemen aynı sayıda kişide adil bir vergi sistemi olmadığına inanmakta olduğu, bunların yanı sıra katılımcılardan %22,3’ünün ise vergi sistemindeki adalet konusunda kararsız olduğu görülmektedir.

Grafik 16: Katılımcıların Türkiye’deki Vergi Sistemine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

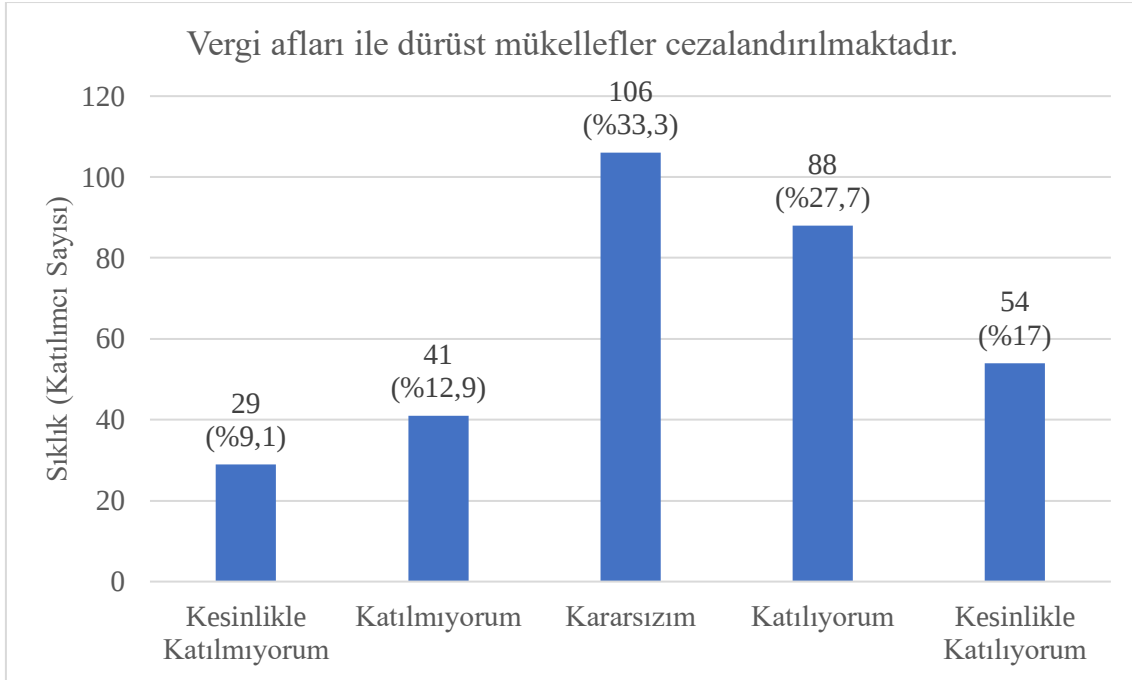
Grafik 17’de belirtilen önerme ile vergi suçu işlendikten sonra yargılama sürecinde devreye giren ve yargı sürecini hızlandırması ve kolaylaştırması ile bir çok suç ve konuda kullanılan uzlaştırma müessesinin vergi suçunda kullanılması ve bu müessesenin vergi cezalarında etkinliğe nasıl bir etkiye bulunduğu konusunda katılımcıların fikirlerini öğrenmek amaçlanmış ve katılımcılardan 8 (%2,5) kişi gibi diğer önermelere nazaran daha fazla kişinin bu önermeyi cevaplamadığı ve cevaplayan katılımcıların ise %42 gibi çok büyük bir bölümünün bu önermeye kararsızım şeklinde cevapladığı görülmüş, bunun nedeninin kuvvetle muhtemel örneklem grubunun uzlaşma müessesine vakıf olmaması olduğu düşünülürken bu seviyede öğrencilere uzlaşma ile ilgili verilecek konferans ve benzeri eğitimler ile bu konuya dair bilgilerini kuvvetlendirip, bu müessese ile ilgili vergi açısından daha sağlıklı görüş beyan etmeleri sağlanabileceği düşünülmektedir.

Grafik 17: Katılımcıların Vergi Konularında Uzlaşma Müessesine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

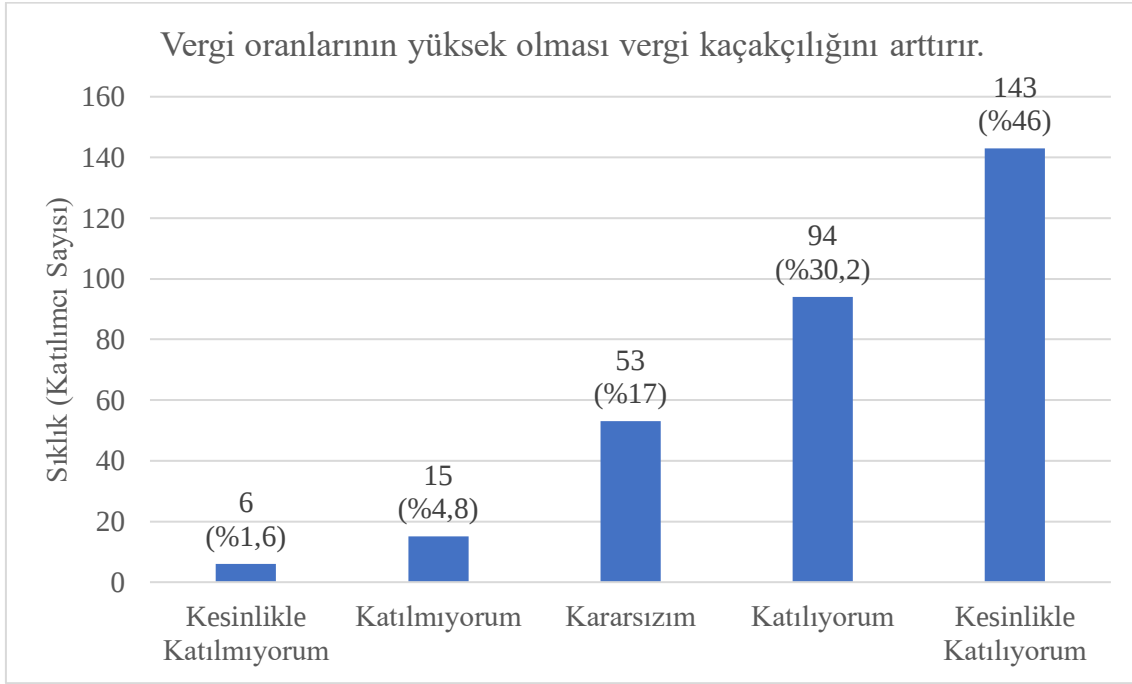
Grafik 18'deki önerme ile katılımcıların vergi afları ile vergi ödemeyen ve dürüst bir şekilde vergilerini ödeyen vergi mükellefleri hakkında ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmış ve katılımcılardan 2 (%0,4) kişinin bu önermeyi cevaplandırmadığı ve diğer katılımcıların %44,7'sinin vergi affı ile dürüst mükelleflerin zarar gördüğünü düşündükleri, %22'sinin ise vergi afları ile dürüst mükelleflerin herhangi bir zarar görmediği düşüncesinde oldukları görülmüş, bunun yanı sıra üçte birlik bir kısmının ise vergi aflarının dürüst mükelleflere nasıl etkide bulunduğu dair kararsız kaldıkları görülmüştür. Kararsız katılımcıların sayısının fazla olmasının sebebi uzlaşma müessesesinde belirttiğimiz görüş ile benzeri şekilde, örneklem grubunun vergi afları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grafik 18: Katılımcıların Vergi Aflarının Dürüst Mükelleflere Etkisine Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

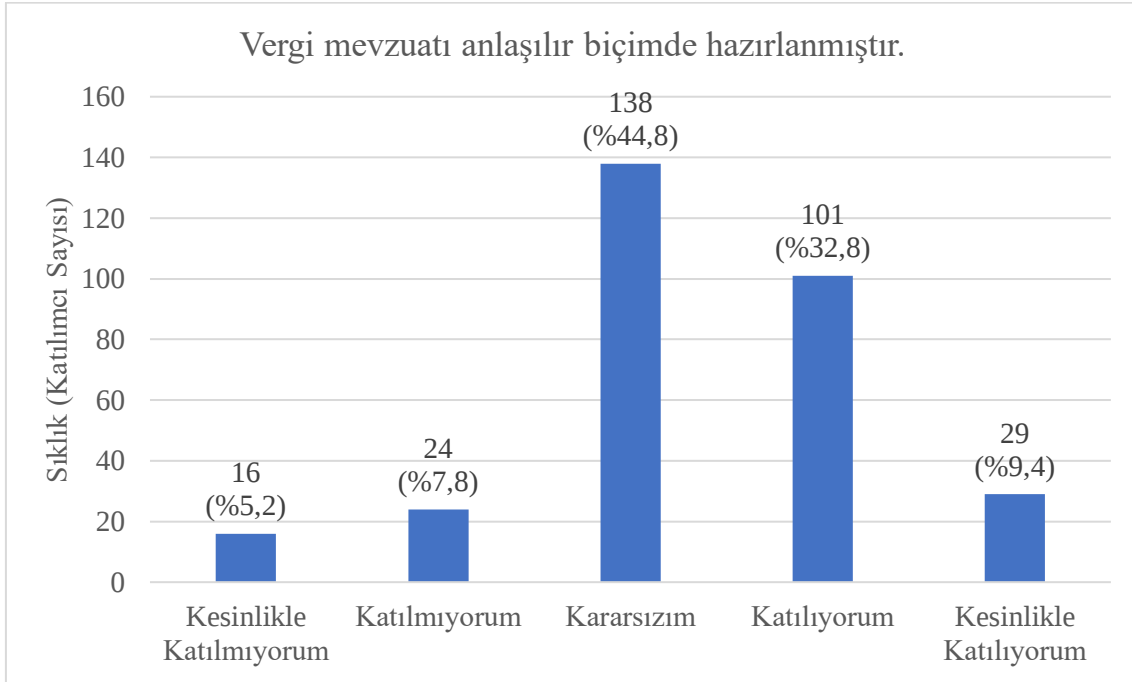
Grafik 19’da verilen önerme ile katılımcıların vergi oranları ile vergi suçu arasındaki ilişkiyi nasıl algıladıkları öğrenilmeye çalışılmış ve önerme içerisinde vergi suçu kavramı yerine en bilindik vergi kaçakçılığı kavramı kullanılarak katılımcıların düşüncelerini daha net öğrenmek amaçlanmıştır ve katılımcılardan diğer önermelere göre daha fazla olacak şekilde 9 (%2,8) kişinin bu önermeyi cevaplamadığı görülmüş, diğer katılımcıların ise %76,2’si ile büyük çoğunluğunun artan vergi oranlarının vergi kaçakçılığını arttıracak düşüncesinde olduğu görülmüş, yanı sıra %6,7 gibi küçük bir kısmının ise vergi oranlarını arttırmanın vergi kaçakçılığını arttırmayacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir.

Grafik 19: Katılımcıların Vergi Oranları ile Vergi Kaçakçılığı Arasındaki İlişkiye Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

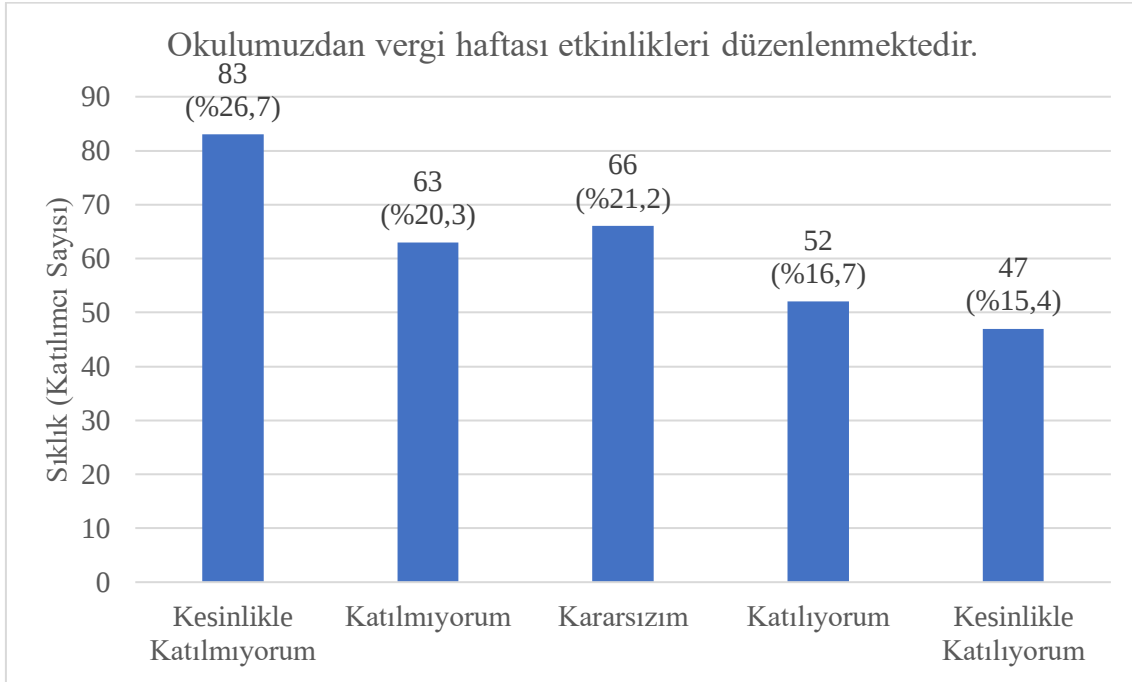
Grafik 20’de belirtilen önerme ile katılımcıların vergi mevzuatını, vergi yasalarını anlayıp anlamadıklarını öğrenmeyi amaçlanmış ancak katılımcılardan 12 (%3,8) kişi ile çalışmanın en yüksek cevaplanmayan önermesi ve yine %44,8 ile en yüksek kararsızım cevabının verildiği önermesi olduğu görülmüştür. Burada çalışma ile ilgili öz eleştiri yapacak olursak önermede mevzuat kavramını kullanmamız buna sebep olmuş olabilir, örneklem grubunun yaşı ve eğitim düzeyi dikkate alındığında mevzuat kavramının ne anlama geldiğini bilmemeleri sebebi ile bu sonuçlar ortaya çıkmış olduğu düşünülmektedir.

Grafik 20: Katılımcıların Vergi Mevzuatına Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

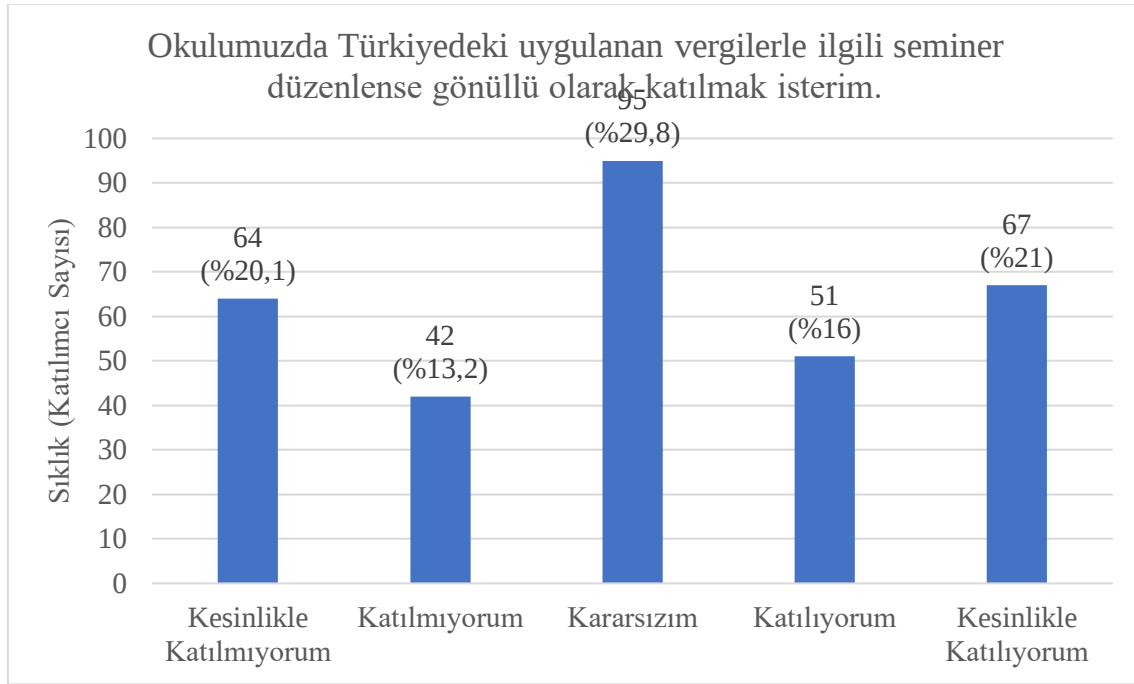
Grafik 21’de sorulan önerme ile vergi haftası özelinde vergi eğitiminin az da olsa verildiği, muhasebe ve finans eğitimi gören öğrencilerden oluşan örneklemimizde bir etkinlik düzenlenip düzenlenmediği öğrenilmeye çalışılmış ve katılımcılardan 9 (%2,8) kişinin bu önermeyi cevaplamadığı ve cevap veren katılımcıların ise %47’sinin vergi haftası etkinliği olmadığı yönünde cevapladığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında vergi eğitiminin ülkemizde bu denli zayıf olduğu ortamda, vergi haftasının bir fırsat bilinerek bu hafta kapsamında okullarda yapılacak eğitici ve bilgilendirici etkinliklerin faydasının yüksek olacağı düşünülmektedir.

Grafik 21: Katılımcıların Okullarındaki Vergi Haftası Etkinliği

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Grafik 22’deki önerme ile öğrencilerin olası bir eğitici seminere karşı bakış açılarını ölçmek amaçlanmış ve katılımcılardan 1 (%0,3) kişi bu önermeyi cevaplamazken, diğer katılımcıların %37’sinin düzenlenecek eğitici seminere katılım konusunda pozitif bir düşünceye sahip olduğu, %33,3’ünün ise bu seminere katılım konusunda düşüncesinin negatif olduğu ve yaklaşık üçte biri olan %29’unun bu konuda kararsız olduğu görülmüştür. Bu verilerin ışığında bu şekilde düzenlenecek eğitici bir seminere katılımın azımsanmayacak kadar olduğu anlaşılmıştır ve yapılacak bu seminerlerin daha interaktif ve eğlenceli hale getirildiği durumlarda sonuçlarının çok pozitif etkiler meydana getirebileceği düşünülmektedir.

Grafik 22: Katılımcıların Vergi ile İlgili Verilecek Seminerlere Bakışı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3.6.1 Çapraz Tablo Analizleri ve Kikare Testleri

Önermeler verilen cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını ölçmek için bazı önermelere çapraz tablo analizleri uygulanmış ve bu önermeler arasındaki ilişkinin var olup olmadığı var ise anlamlı olup olmadığını görmek için Kikare testine tabi tutulmuştur. Tablo 14’de görüldüğü üzere yapılan anket çalışmasında, vergi suçu işleyen birini nasıl nitelendiriyorsunuz önermesini cevaplandıran katılımcılardan 145 kişinin kadın katılımcı, 163 kişinin ise erkek katılımcı olduğu ve erkek katılımcıların ise kadın

katılımcılara göre vergi suçu işleyen birini iş bilen biri olarak nitelendirme sayısında bariz bir farklılık olduğu görülmektedir.

Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl
nitelendiriyorsunuz?

		Vatan haini	Kurnaz	Hırsız	Ahlaksız	İş bilen	Total
Cinsiyetiniz?	Kadın	44	22	56	19	4	145
	Erkek	52	26	47	17	21	163
Total		96	48	103	36	25	308

Tablo 14: Katılımcıların Cinsiyete Göre Vergi Suçu İşleyene Bakışının
Değerlendirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kurmuş olduğumuz Hipotez 1: Katılımcıların cinsiyete göre vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimlerinde fark yoktur. Hipotezini test etmek adına Ki-Kare testi kullanılmış ve katılımcıların cinsiyetlerine göre vergi suçu işleyene yönelik nitelendirme biçimleri arasında yapılan test sonucuna göre anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2(4)=12.45$, $p=0.014$). **Hipotez 1 reddedilmiştir.** Bu durum, kadın ve erkek katılımcıların vergi suçu işleyenleri farklı şekilde değerlendirdiğini kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre vergi suçu işleyenleri vatan haini, hırsız gibi ifadeler ile daha çok nitelendirdiğini göstermektedir.

Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymp.Sig(2-sided)
Pearson Ki-Kare	12.44	4	.014

Tablo 15: Cinsiyet ile Vergi Suçu İşleyeni Nitelendirme Şekilleri Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 16'e baktığımızda katılımcıların eğitim seviyesine göre vergi suçu işleyenleri nitelendirme biçiminde bariz bir farklılık bulunmadığı birinci sınıf olan katılımcı sayısının diğer sınıflara göre fazla olması sebebi ile birinci sınıf olup vergi suçu işleyen birini nasıl nitelendiriyorsunuz önermesine sayısal olarak fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca dördüncü sınıf öğrencilerinin diğer üç sınıfa göre bu suçu vatan haini olarak nitelendirmediği daha çok hırsız olarak nitelendirdikleri görülmektedir.

Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi
nasıl nitelendiriyorsunuz?

		Vatan					Total
		haini	Kurnaz	Hırsız	Ahlaksız	İşi bilen	
Eğitim	Lise 1. Sınıf	43	23	48	19	6	139
Durumunuz?	Lise 2. Sınıf	23	13	22	9	5	72
	Lise 3. Sınıf	25	8	17	5	7	62
	Lise 4. Sınıf	5	4	16	3	7	35
Total		96	48	103	36	25	308

Tablo 16: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Vergi Suçu İşleyene Bakışının
Değerlendirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kurmuş olduğumuz Hipotez 2: Eğitim durumu ile vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimleri arasında fark yoktur. Hipotezini test etmek adına Ki-Kare testi kullanılmış ve katılımcıların eğitim düzeyleri ile vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimleri arasında yapılan Ki-Kare analizi sonucuna göre anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\chi^2(12) = 19.35$, $p = 0.081$). **Hipotez 2 kabul edilmiştir.** Bu da eğitim düzeyinin bu tür nitelendirmeleri belirlemede etkili bir faktör olmadığını göstermektedir. Müfredatta vergi ile ilgili birebir dersin 11. Sınıfta olması bu seviye ile diğer seviyeler arasında anlamlı bir fark sergilemedikleri göze çarpmaktadır.

Ki-Kare Testi

	Value	df	Asymp.Sig(2-sided)
Pearson Ki-Kare	19.35	12	.0805

Tablo 17: Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Vergi Suçu İşleyenleri Nitelendirmeleri
Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada katılımcıların cevaplandığı vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl nitelendiriyorsunuz önermesi ile, vergi suçu devlete karşı işlenmiş bir suçtur önermesine verilen cevaplar karşılaştırıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun vergi suçunun devlete karşı işlenmiş bir suç olarak gördüğü ancak vergi suçu işleyeni kurnaz, ahlaksız ve iş bilen olarak nitelendiren katılımcıların diğerlerine oranla vergi suçunun devlete karşı işlenip işlenmediği önermesinde kararsızım cevabına meyil göstermeye başladıkları anlaşılmaktadır.

		Vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görüyorum					
		Kesinlikle		Kesinlikle			
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Katılıyorum	Toplam
Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl nitelendiriyorsunuz?	Vatan						
	Haini	4	7	5	28	52	96
	Kurnaz	0	10	5	19	13	47
	Hırsız	0	5	7	46	45	103
	Ahlaksız	0	1	5	21	9	36
	İşi Bilen	4	4	4	8	5	25
Toplam		8	27	26	122	124	307

Tablo 18: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı ile Vergi Suçuna Bakışının Değerlendirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kurmuş olduğumuz Hipotez 3: Vergi suçunu nasıl değerlendirdikleri ile suç işleyen kişiye yönelik bakış arasında ilişki yoktur. Hipotezini test etmek adına Ki-Kare testi kullanılmış ve Tablo19'daki Ki-Kare analizi sonucuna göre, katılımcıların vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görme düzeyleri ile vergi suçu işleyen kişiyi nasıl nitelendirdikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2(16) = 59.24$, $p < 0.001$). **Hipotez 3 reddedilmiştir.** Vergi suçu işleyenleri kurnaz, iş bilen gibi nitelendirenlerin aynı zamanda vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görmedikleri, hırsız ve vatan haini gibi nitelendirenlerin vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç gördükleri anlaşılmaktadır.

Ki-Kare Testi			
	Value	df	Asymp.Sig(2-sided)
Pearson Ki-Kare	59.24	16	.0000

Tablo 19: Katılımcıların Vergi Suçuna Bakışı ile Vergi Suçunu Nitelendirme Şekilleri (Ki-Kare Testi Sonucu)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada katılımcıların cevaplandığı vergi suçu işleyen birini nasıl nitelendiriyorsunuz önermesi ile, arkadaş veya iş çevremde bir mükellefin vergi suçu işlediğini bilsem onu ihbar ederim önermesine verilen cevapları karşılaştırdığımızda, vergi suçunu işleyen kişiyi vatan haini, hırsız gibi nitelendirenlerin aynı zamanda çevresinde vergi suçu işleyen birini gördüklerinde ihbar edeceği yönünde, aynı şekilde vergi suçu işleyen birini iş bilen, kurnaz olarak nitelendiren katılımcıların ise çevresinde vergi suçu işleyen biri gördüğünde ihbar etmeyeceği yönünde cevapladığı görülmüştür.

Arkadaş veya iş çevremde bir mükellefin vergi suçu işlediğini bilsem onu ihbar ederim.

		Kesinlikle		Kesinlikle		Toplam
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl nitelendiriyorsunuz?	Vatan					
	Haini	8	6	28	21	95
	Kurnaz	2	4	19	16	48
	Hırsız	6	9	24	37	103
	Ahlaksız	2	1	12	13	36
	İşi Bilen	11	5	6	3	25
Toplam		74	90	89	25	307

Tablo 20: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyenlere Bakışı ile İhbar Konusuna Bakışının Değerlendirmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kurmuş olduğumuz Hipotez 4: Katılımcıların suç işleyeni nitelendirmeleri ile onu ihbar etme eğilimi arasında ilişki yoktur. Hipotezini test etmek adına Ki-Kare testi kullanılmış ve test sonucunda katılımcıların vergi suçu işleyeni nasıl nitelendirdikleri ile bu kişiyi ihbar etme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($\chi^2(16) = 62.91$, $p < 0.001$). **Hipotez 4 reddedilmiştir.** Bu sonuç, suç işleyeni 'iş bilen' olarak nitelendiren bireylerin ihbar etmeme eğilimi taşıdığı, 'vatan haini' veya 'hırsız' gibi olumsuz nitelemelerde bulunanların ise ihbar etme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Ki-Kare Testi			
	Value	df	Asymp.Sig(2-sided)
Pearson Ki-Kare	62.91	16	.0000

Tablo 21: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyene Bakışı ile İhbar Eğilimi Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çalışmada katılımcıların cevapladığı vergi cezaları yeterlidir önermesi ile, Türkiye de çok kazananan çok az kazananan az vergi alındığı adil bir vergi sistemi vardır önermesinin her ikisini de cevaplayan katılımcı sayısının 313 olduğu ve bu katılımcıların verdikleri cevapların çapraz tablo analizinde vergi cezalarının yeterli olmadığını düşünen katılımcıların aynı zamanda adil bir vergi sisteminin olmadığını da düşündükleri, aynı zamanda her iki önermede de kararsız olanların 37 kişi olduğu, ancak vergi cezalarının yeterliliği konusunda kararsız olanların Türkiye’deki adil vergi sistemine bakışında dengeli bir dağılım gösterdiği katılıyorum veya katılmıyorum yönünde bir cevaplama ağırlığının olmadığı görülmektedir. Vergi cezalarının yeterli olduğunu düşünen katılımcıların ise aksi olarak Türkiye’deki vergi sisteminin adaletli olmadığı yönünde cevaplayan katılımcı sayılarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Türkiye de çok kazananan çok az kazananan az vergi alındığı adil bir vergi sistemi vardır.

		Kesinlikle		Kesinlikle		Toplam
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	
Vergi cezaları yeterlidir	Kesinlikle					
	Katılmıyorum	20	9	2	4	44
	Katılmıyorum	10	12	8	13	52
	Kararsızım	18	12	37	24	109
	Katılıyorum	12	12	16	21	69
	Kesinlikle					
	Katılıyorum	13	3	7	8	
Toplam		73	48	70	70	313

Tablo 22: Katılımcıların Vergi Cezalarının Yeterliliğine Bakışı ile Türkiye’deki Vergi Sistemine Bakışlarının Değerlendirilmesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kurmuş olduğumuz Hipotez 5: Vergi cezalarının yeterliliği düşüncesi ile vergi sistemine güven arasında ilişki yoktur. Hipotezini test etmek adına Ki-Kare testi kullanılmış ve test sonucunda katılımcıların vergi cezalarının yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri ile Türkiye'deki vergi sisteminin adaletine dair görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2(16) = 42.35, p < 0.001$). **Hipotez 5 reddedilmiştir.** Ki kare testi sonucu ve çapraz tablo analizinden anlaşılabileceği üzere, katılımcılardan vergi cezalarını yeterli bulanların Türkiye'deki vergi sisteminin adaleti konusuna bakış açılarının adil bir vergi sisteminin bulunmadığı doğrultuda olduğu görülmektedir.

Ki-Kare Testi			
	Value	df	Asymp.Sig(2-sided)
Pearson Ki-Kare	42.35	16	.0003

Tablo 23: Vergi Cezalarının Yeterliliği ile Türkiye'deki Vergi Sistemine Güven Arasındaki İlişki (Ki-Kare Testi)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3.6.2. Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)

Çalışmada güvenilirlik testi ile verilerin güvenilir olduğu ve normallik testi ile verilerin normal bir dağılım sergiledikleri anlaşılmıştır. Bu sebeple Hipotez 6: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur. Test etmek için parametrik testlerden olan ve iki örneklem grubu arasında fark olup olmadığını bağımsız örneklem T testi ile test edilmiştir.

Cinsiyetiniz?	N	Standart		t	Sd	p	Sonuç
		Ortalama	Sapma				
Kadın	152	3,1434	0,32444				
Erkek	168	2,9574	0,43615	4,355	306,814	0,001	Ret

Tablo 24: Katılımcıların Cinsiyete Göre Vergi Suç ve Ceza Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 24'deki bilgilere göre ($p < 0,05$), vergi suç ve cezalarının algılanması açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıkların olduğu anlaşılmıştır. **Hipotez 6 reddedilmiştir.**

Çalışmadaki anket formu önermeleri pozitif ibarelere dayandığı göz önüne alındığında ve sonuçlar ile birlikte değerlendirdiğimizde, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre ortalama skorunun daha yüksek olduğu görülmektedir, bu durum erkek katılımcıların daha nötr tutumda olduğuna işaret edebilir. Test sonucuna göre kadın katılımcılar ile erkek katılımcıların vergi suç ve ceza algısına yönelik önermelere bakışlarında zayıf ancak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

3.3.6.3. Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Çalışmamızın bir diğer hipotezi olan Hipotez 7: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından eğitim seviyelerine göre katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur. Hipotezinin test ve analiz edilmesi normal dağılım sergilemesi sebebi ile parametrik testlerden olan ve birden fazla grup arasında fark olup olmadığının ölçümünde kullanılan tek yönlü varyans analizi (Oneway Anova) tercih edilmiştir. Gruplar arasında eğitim seviyesi arttıkça yükselmesi beklenen vergi suç ve ceza algısının yükselmediği, bunun yanı sıra müfredatta vergi eğitiminin verilmeye başlandığı lise dördüncü sınıf öğrencileri ile diğer öğrenciler arasında da vergi suç ve ceza algısının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

		Katılımcı Sayısı	Ortalama	Standart Sapma
Eğitim Durumunuz?	Lise 1. Sınıf	142	3,0690	,34339
	Lise 2. Sınıf	73	2,9948	,38386
	Lise 3. Sınıf	67	3,0388	,51873
	Lise 4. Sınıf	38	3,0689	,37273
Total		320	3,0458	,39758

Tablo 25: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Vergi Suç ve Ceza Algıları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ANOVA (Tek Yönlü Varyans)

Vergi Suç ve Ceza Algısı

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.	Sonuç
Gruplar Arası	0,290	3	0,097	0,609	0,609	
Grup İçi	50,135	316	0,159			Kabul
Toplam	50,425	319				

Tablo 26: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Vergi Suç ve Ceza Algısı

Farklılığının Tek Yönlü Varyans (Oneway Anova) Testi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 25 ve Tablo 26'daki verilere baktığımızda katılımcıların eğitim durumunun vergi suç ve ceza algısında anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı Sig. 0,389 ($p>0,05$) olduğu anlaşılmış, her eğitim seviyesindeki öğrenciler arasında algı düzeylerinin anlamlı farklılıklar göstermediği tespit edilmiştir. **Hipotez 7 kabul edilmiştir.**

3.3.6.4. Korelasyon Analizi

Çalışmada kullandığımız ankette katılımcıların vergi suçu işleyeni nasıl nitelendirdikleri ve idari vergi cezasını nasıl nitelendirdikleri ölçülmüş her iki değişkene verilen cevaplar ile vergi suç ve ceza algıları üzerine hesaplanmış ölçek skorunun arasında ilişki olup olmadığı, ilişki var ise ne yönde ve derecesinin ne olduğunu ölçmek için korelasyon analizi kullanılmış ve Hipotez 8: Katılımcıların vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. ile Hipotez 9: Katılımcıların idari vergi cezasını nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Hipotezleri test edilmiştir.

Korelasyon

		Vergi suçu işleyen birini nasıl nitelendiriyorsunuz?	
		Vergi Suç ve Ceza Algısı	
Vergi Suç ve Ceza Algısı	Pearson	1	-,162**
	Korelasyon		
	Sig. (2-tailed)		0,004
	Sıklık	320	320
Vergi suçu işleyen birini nasıl nitelendiriyorsunuz?	Pearson	-,162*	1
	Korelasyon		
	Sig. (2-tailed)	0,004	
	Sıklık	320	320

****.** Korelasyon 0,01 düzeyinde (2-tailed) anlamlıdır.

Tablo 27: Katılımcıların Vergi Suçu İşleyeni Nitelendirme Şekilleri ile Vergi Suç ve Ceza Algıları Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 27’de gösterildiği üzere yapılan korelasyon analizinde Sig. 0,005 ($p < 0,05$) olduğu anlaşılmış ve **Hipotez 8 reddedilmiş** ve katılımcıların vergi suçu işleyen birini nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında negatif yönlü ve r (korelasyon katsayısı) $< 0,25$ olduğundan çok zayıf ilişkinin olduğu ve bundan sebeple bu anlamlı ilişkinin etkisiz olabileceği görülmüştür.

Korelasyon

		İdari vergi cezalarını nasıl nitelendiriyorsunuz?	
		Vergi Suç ve Ceza Algısı	
Vergi Suç ve Ceza Algısı	Pearson	1	-0,063
	Korelasyon		
	Sig. (2-tailed)		0,263
	Sıklık	320	320
İdari vergi cezalarını nasıl nitelendiriyorsunuz?	Pearson	-0,063	1
	Korelasyon		
	Sig. (2-tailed)	0,263	
	Sıklık	320	320

Tablo 28: Katılımcıların İdari Vergi Cezalarını Nitelendirme Şekilleri ile Vergi Suç ve Ceza Algıları Arasındaki İlişki

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 28’de gösterildiği üzere yapılan korelasyon analizi sonucunda Sig. 0,2633 ($p>0,05$) olduğu anlaşılmış ve **Hipotez 9 kabul edilmiş** ve katılımcıların idari vergi cezalarını nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır.

SONUÇ

Artan nüfus insanların birlikte yaşama zorunluluğunu ve toplum olgusunu beraberinde getirmiştir. Toplu olarak insanların yaşayabilmesi için ise oluşturulan toplumda bir düzen ve kurallar bütünü ile bunu sağlayacak bir mekanizma gereklidir. Bundan sebeptir ki devlet olgusu ortaya çıkmıştır. Devletin sınırları içerisinde barındırdığı vatandaşların belli kurallar içerisinde ve düzende yaşamasını sağlaması kadar bu toplum içerisinde ortak ihtiyaçların belli bir kesime veya topluluğa bırakılamayacak hizmetleri sunması varlığının gereği olarak çok önemlidir. İşte tüm bu sebeplerden ötürü vergi kavramı devlet kavramının varlığından beri var olan bir kavramdır. Çeşitli isimler ve usuller ile vergi sistemleri kurulmuş ve uygulanmıştır. Devletin sunması gereken bu kamu hizmetlerini finanse etmek için en önemli gelir kaynağı da yine vergilerdir.

İnsanlık kadar eski olan ancak geçmişten günümüze insanların birbiri ile etkileşiminin artmasından dolayı daha fazla öne çıkan bir diğer kavram ise algı kavramıdır. Dünyada nüfusun giderek artması ve küreselleşme ile her alanda algı yönetimi çok önemli hale gelmiştir. Hayatın her alanında çok önemli olan algı kavramı devletlerin gerek siyasi gerek psikolojik, gerekse ekonomik anlamdaki faaliyetlerine yön vermektedir.

Devletin gelir kaynaklarından en önemlisi olan vergi ile ilgili olarak, sınırları içerisinde bulunan vatandaşlarının vergi algısının ne düzeyde olduğu çok önemlidir. Vergi algısı yüksek bireylerden oluşan bir toplumun varlığı devletin vergi toplamadaki yaşayacağı birçok sorunun önüne geçecek, etkin ve verimli bir vergi sisteminin varlığına sebep olacaktır. Tüm bunlar için ise vergi algısı yüksek bireylerin yetiştirilmesi için vergi eğitimi çok mühim bir yer tutmaktadır. Bundan sebeple ülkemizde ve dünyada her yaş grubu, her meslek grubu gibi daha birçok sınıflandırma ile insanların vergi algısının ölçülmesi için farklı çalışmaların olduğu literatürden görülmektedir. Ancak vergi algısının içerisinde barındırıldığı daha spesifik konu olan vergi suç ve cezalarının algılanması üzerine ülkemizde çalışmaların çok az sayıda olduğu ve bu az olan çalışmalarda da tercih edilen örneklem grubunun yetişkin vergi mükellefi bireyler olduğu göze çarpmaktadır. Bireylerin vergi suç ve cezalarını algılayış biçimleri etkili bir vergi sisteminin oluşumunda çok önemli yer tutmaktadır. Vergi ile ilgili ödevleri yerine getirmemenin suç olduğunu ve ceza ile karşı karşıya kalabileceğini bilse bile vergi suç ve cezasının, hırsızlık, rüşvet, yankesicilik suçları gibi ciddiye alınması ve bu kurallara uyması gerekenlere iyi anlatılması gerekmektedir. Çoğu zaman bireyler vergi suçu

işlediklerinde karşılarında bu suçtan zarar gören başka bir birey olmamasından kaynaklı örnek gösterdiğimiz suçlar gibi ciddiye almamaktadır. Ancak vergi suçu işlendiğinde; devletin sunacağı hizmetlerin aksayacağını ve devletin gelir kaynağının azalacağını bireylere iyi anlatılması gerekmektedir. Bunun sağlanmasının en güzel yolu da eğitim kurumlarında vergi eğitimi özelinde vergi suçlarının ve bunun sonucunda devletin uğradığı zararın ve bu suça karşılık verilecek cezaların ders olarak yer alması, gelecekte yetişecek bu bireylerin daha bilinçli olmasına ve algı düzeylerinin yüksek olmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada, vergi suç ve cezalarının algılanması üzerine çalışılmış ancak örneklem grubu seçiminde ülkemizde az da olsa vergi eğitiminin en erken başladığı muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencileri seçilmiştir. Bu örneklem grubunun seçilmesinin bir diğer amacı da gelecekte bu eğitim seviyesinden gelen öğrencilerin diğer öğrencilere oranla meslek mensubu olma ihtimalleri yüksek olması ve vergi sistemi içerisinde önemli bir yer tutacak olmalarıdır. Bu kapsamda Sakarya ilinde muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinden 320 öğrenciye nicel araştırma yöntemlerinden olan anket uygulaması yapılarak, öğrencilerin vergi suç ve ceza algı düzeylerinin nasıl olduğu ve bu algı düzeyini olumlu olarak yükseltmek için neler yapılabilir konusunda önerilerde bulunmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın ana amacından önce yapılan anket çalışması ile öğrencilerden elde edilen veriler ile bir takım hipotezler geliştirilerek, bu bağlamda kadın ve erkek öğrencilerin vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, eğitim seviyeleri ile vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, vergi suçunu değerlendirme biçimleri ile suç işleyene yönelik bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, vergi suçu işleyeni nitelendirme şekilleri ile ihbar etme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, vergi cezalarının yeterliliği düşünceleri ile vergi sistemine olan güvenleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, kadın ve erkek öğrencilerin algı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı, eğitim seviyesi ile vergi algıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı, vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri ile vergi algıları arasında bir ilişki olup olmadığı ve idari vergi cezalarını nitelendirme biçimleri ile vergi algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı hususlarında oluşturduğumuz yokluk hipotezleri SPSS 29.0 programı ile bir takım testlere tabi tutulmuştur.

Hipotezler	Sonuçlar
Hipotez 1: Katılımcıların cinsiyete göre vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimlerinde fark yoktur.	Ret
Hipotez 2: Eğitim durumu ile vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimleri arasında fark yoktur.	Kabul
Hipotez 3: Vergi suçunu nasıl değerlendirdikleri ile suç işleyen kişiye yönelik bakış arasında ilişki yoktur.	Ret
Hipotez 4: Katılımcıların suç işleyeni nitelendirmeleri ile onu ihbar etme eğilimi arasında ilişki yoktur.	Ret
Hipotez 5: Vergi cezalarının yeterliliği düşüncesi ile vergi sistemine güven arasında ilişki yoktur.	Ret
Hipotez 6: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur.	Ret
Hipotez 7: Vergi suç ve cezalarının algılanması açısından eğitim seviyelerine göre katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar yoktur.	Kabul
Hipotez 8: Katılımcıların vergi suçu işleyenleri nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.	Ret
Hipotez 9: Katılımcıların idari vergi cezasını nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.	Kabul

Tablo 29: Hipotez Sonuçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez sonuçlarını toplu olarak değerlendirecek olursak, Hipotez 1 reddedilmiştir ve kadın ve erkek öğrenciler arasında vergi suçunu nitelendirme biçimleri açısından anlamlı bir fark olduğu istatistiksel olarak tespit edilmiş, bu fark ilgili bölümde yapılan değerlendirmede de değinildiği üzere kadın öğrencilerin vergi suçunu nitelendirirken daha ağır ifadeler olan vatan haini hırsız gibi ibareleri yoğun olarak tercih ederken, erkek öğrencilerin kadınlara oranla bu ağır nitelendirmelerin yanında vergi suçunu işleyeni iş bilen olarak ta nitelendirdikleri göze çarpmaktadır. Hipotez 2 kabul edilmiştir ve eğitim seviyesine göre öğrencilerin vergi suçu işleyeni nitelendirme biçimleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ve bu hipotezden de anlaşılabacağı üzere aslında her gelecek eğitim seviyesinde vergi suçuna bakış açısı daha iyi olması gerekirken eğitim seviyesi yükselirken, vergi konusunda bilgi düzeyi artması gereken öğrencilerin bu konuda anlamlı bir farka sahip olamamaları dikkat edilmesi gereken bir nokta iken, bunun yanı sıra müfredatta vergi eğitiminin lise üçüncü sınıfta verildiği düşünüldüğünde,

üçüncü sınıf katılımcıların diğerleri ile arasında anlamlı bir fark olması beklenirken fark olamaması dikkat çekmektedir. Hipotez 3 reddedilmiştir ve öğrencilerin vergi suçu işleyen birini nitelendirme biçimleri ile vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görmeleri arasından anlamlı bir ilişkinin olduğu ve vergi suçunu vatan haini, hırsız şeklinde nitelendirenlerin aynı zamanda vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görürken, iş bilen kurnaz gibi nitelendirenlerin ise vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak göremedikleri anlaşılmaktadır. Hipotez 4 reddedilmiş ve bu iki önerme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Şöyle ki vergi suçu işleyen birini iş bilen olarak nitelendirenlerin ihbar etme eğilimleri düşük iken, vatan haini şeklinde nitelendirenini ihbar etme eğiliminin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Hipotez 5 reddedilmiş ve vergi cezalarının yeterliliği ile vergi sistemine duyulan güven arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiş, yani vergi cezalarının yeterli olduğunu düşünenlerin aynı zamanda vergi sistemine de güven duydukları anlaşılmaktadır. Hipotez 6 reddedilmiş ve vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir fark olduğuna, yukarıda da belirtildiği üzere her ne kadar fark büyük olmasa da $2,95 < 3,94$ olarak kadın öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu erkek öğrencilerin ise kadınlara oranla çok olmasa da biraz daha kararsız oldukları tespit edilmiştir. Hipotez 7 kabul edilmiş ve aslında olması gerektiği şekilde eğitim seviyesi yükselen öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarının yükselmesi beklenirken, hipotez sonucundan da anlaşılabacağı üzere anlamlı bir fark oluşmadığı görülmüştür. Hipotez 8 reddedilmiş ve öğrencilerin vergi suçu işleyen birini nitelendirme şekilleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı test edilmiş ve bu test sonucunda ikisi arasında negatif olarak anlamlı ilişkinin var olduğu ve bu ilişkinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Hipotez 9 kabul edilmiş ve idari vergi cezalarının nitelendirme biçimleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı test edilmiş ve anlamlı bir ilişki var olmadığı tespit edilmiştir.

Anket sonuçlarından elde edilen veriler ile yapılan frekans analizleri ve testlerden görüleceği üzere öğrencilerin verdikleri cevaplarda, pozitif olan önermelere katılıyorum şeklinde yoğunluk gösteren cevaplar vermelerinden sebeple vergi suç ve ceza algılarının ortalama olduğu söylenebilir, yani öğrencilerin vergi suçunun önemini detaylı bilmeseler de bununla alakalı pozitif düşüncelerinin olduğu anlamına gelmektedir. Ancak bunun

yanı sıra bazı önermelere verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere bazı sorunların varlığı da göz ardı edilemez.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun vergi suçu işleyenleri olumsuz ifadeler ile nitelendirdikleri, vergi suçunda devletin zarara uğradığını ve mağdur olarak devletin olduğunu bildikleri, vergi suçu işlediğinde kendini bu durumdan dolayı kötü hissettikleri, vergi suçu işlemesi ve karşılığında ceza alması onu bu suçu tekrar işlememesi konusunda ıslah edeceği, en çok bilinen vergi suçu olan vergi kaçırmanın bir suç olduğu kanaatinde oldukları, vergi suçunun karşılığı olarak mutlaka niteliğine göre para ve hapis cezasının verilmesi gerektiğini düşündükleri ve günlük hayatta herkesin en önemli ekonomik aktivitesi olan alışverişlerde fiş ve fatura benzeri belgelerin alınması gerektiğini düşündükleri, tüm bunlar göz önüne alındından bu açıdan öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarının yüksek olduğu görülebilir.

Ancak bununla birlikte öğrencilerin ihbar müessesine bakışlarında, ülkemiz toplumuna yerleşmiş olan ispiyonculuk kavramından ve bu kavramın toplum genelinde yadırganan bir davranış olmasından dolayı, ihbar konusunda verilen cevaplarda öğrencilerin dağınık bir grafik gösterdikleri görülmektedir. Dolayısıyla ihbar müessesinin faydalarından ve bu durumun devlete olan yararı konusunda bilgilendirilmelerinin gerekliliği göze çarpmaktadır. Yine benzer şekilde ülkemizde uygulanan vergi cezalarının yeterliliği ve vergi denetimlerinin vergi gelirlerine olan etkisi konusunda öğrencilerin kararsız oldukları göze çarpmaktadır. Bunun sebebinin ise vergi cezalarının diğer cezalar kadar gündemde olmaması ve vergi mahremiyeti gizliliğinin öğrenciler tarafından bilinmemesi, ile vergi denetimlerinin nasıl olduğu ve yapıp yapılmadığı konusunda bilgilerinin olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Uzlaşma ve af müesseseleri konusunda da öğrencilerin kararsız olduğu görülmekte, bunun sebebinin ise bu iki müessese hakkında bilgilerinin olmaması ve işleyişi ile ilgili bilgilerinin olmamasınının kaynaklandığı düşünülmektedir. Benzer şekilde vergi mevzuatının anlaşılabilirliği ile ilgili de kararsız oldukları görülürken, bu aşamada öz eleştiri yapacak olursak, mevzuat kelimesinin anlamının ne olduğunu bilmemelerinden kaynaklı da olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra mevzuat yerine vergi ile ilgili kanun ve yönetmelik metinleri kullanılsa bile, vergi metinlerinin anlaşılabilirliği ile ilgili öğrencilerin yine de bu yönde fikir beyan etmeleri olasıdır. Son olarak öğrencilerin vergi haftası ve vergi ile ilgili verilecek seminerlere

bakışı ile ilgili cevapların da dağınık bir grafik gösterdiği ve olası etkinliklere karşı tereddüt yaşadıkları görülmektedir.

Tüm bu sorunlar ile birlikte çalışmanın ikinci bölümünde de değinildiği üzere Milli Eğitim Bakanlığının Mesleki ve Teknik Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 2024 Çerçeve eğitim programındaki, muhasebe ve finans eğitimi veren liselerin müfredatını incelediğimizde vergi eğitiminin lise düzeyinde verilmeye başlandığı, bu alanda bile vergi ile ilgili muhasebe alanında 9. Sınıftan 12. sınıfa kadar incelenen müfredat içerisinde vergi ile ilgili eğitimin yalnızca 11. Sınıf ders programında mesleki dersler içerisinde vergi ve beyannameler olmak üzere haftalık 2 saatlik bir ders içeriğinin olduğu, bunun yanında ilaveten 12. Sınıfta da staj olarak bilinen sürecin başladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra dış ticaret alanında ise 9. Sınıftan 12. Sınıfa kadar incelenen ders programında doğrudan vergi ile ilgili herhangi bir dersin olmadığı göze çarpmaktadır.

Anket sonuçları ile yapılan analizlerden de görüleceği üzere, olması gereken her eğitim seviyesi yükseldiğinde algı düzeyinin yükselmesi ve eğitim seviyeleri ile vergi suç ve ceza algıları arasında anlamlı farkların olduğu sonuçlar beklenirken, tam tersi yönde analizler neticesinde artan eğitim seviyesinin vergi suç ve ceza algısı üzerinde anlamlı farklılıklara sebep olmadığı görülmektedir.

Anket uygulaması sonucunda görülen sorunlar ile muhasebe ve finans eğitimi verilen liselerin müfredatında bulunan vergi eğitimlerinin az olması dikkate alındığında, öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarını yükseltmeye yönelik birtakım öneriler sunulabilir.

Bunlar;

- Vergi sistemi içerisinde diğer öğrencilere nazaran daha çok yer alması muhtemel olan muhasebe ve finans eğitimi gören öğrencilerin ders programlarından görüleceği üzere vergi ile ilgili ilk iki yıl eğitim verilmemesi, üçüncü yılda vergi eğitiminin başlaması ve staj süreci ile devam eden bir eğitim süreci görülmektedir. Bu anket çalışmasında görülen sorunlardan kaynaklı olarak öğrencilerin vergi mevzuatı, vergi cezalarının yeterliliği, vergi denetimlerinin etkisi, ihbar müessesesi, af müessesesi ve uzlaşma müessesesi ile ilgili olarak kararsız cevaplar vermelerine etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu eğitim alanında vergi ile ilgili gerek teknik gerek ise sosyal ve psikolojik eğitimin 4 yıllık eğitim sürecinin her senesine yayılarak başlaması gerektiği düşünülmektedir. Vergi alanı teknik bir konu olsa bile, bu alanda eğitim görmeye başlayan öğrencilere

anlatım dili daha sade ve anlaşılır olacak şekilde vergi olgusunun, vergi suçunun ve vergi cezasının önemini yansıtacak derslerin müfredata eklenmesi, çalışmada belirtilen bu sorunların çözümüne büyük katkıda bulunacaktır. Belirttiğimiz üzere verginin sadece teknik kısmının değil vergi psikolojisini ve vergi bilinci üzerine sosyal ve psikolojik açıdan verilecek eğitim sayesinde öğrencilerin vergi bilinci yüksek birer birey olmalarını sağlayacak, bu da beraberinde vergi suç ve ceza algısı daha yüksek birer mükellef veya meslek mensubunun yetişmesine vesile olacağı düşünülmektedir.

- Muhasebe ve finans alanında verilecek vergi eğitimlerinin yanı sıra öğrencilerin algı düzeyini yükseltmek üzere kararsız oldukları konulara yönelik önerilerde bulunacak olursak;
 - İhbar konusunun bu yaştaki öğrencilerde, ülkemiz genelinde ihbar müessesine ispiyonculuk olarak tabir edilen kötü bir yaklaşım olmasından kaynaklandığı düşünülecek olursa, eğitim süreci içerisinde ihbar müessesinin önemi ile ilgili olarak konunun uzmanı hazine ve maliye bakanlığı personellerince verilecek ve karşılıklı katılım sağlanacağı bir söyleşi ve benzeri aktivite sayesinde, öğrencilerin ihbar ile ilgili bakış açıları pozitif yönde değiştirilerek, ihbar müessesine olan duyarlılıklarının artması sağlanabilecektir.
 - Uzlaşma konusu özelinde ise bu konuyla ilgili bilgisiz olan öğrencilere, eğitim süreci içerisinde vergi konusu ile ilgilenen uzlaştırmacılar tarafından yapılacak seminer ve benzeri veya uzlaştırmacılar ile gruplar halinde uzlaşma dosyalarında vergi mahremiyetini ihlal etmeyecek düzeyde sürece dahil ederek sürecin işleyişi, faydaları ve zararlarını birebir görmeleri sağlanarak, bu hususta öğrencilerin bilgilerinin artması sağlanarak vergi suç ve ceza algıları arttırılabilecektir.
 - Af müessesesi ve vergi mevzuatı ile ilgili yine eğitim sürecinin içerisinde vergi yargısı içerisinde bulunan hâkim ve savcılar katıldığı seminerlerin düzenlenmesi, öğrencilerin bu konulardaki bilgi düzeylerinin yükseltecek ve bire bir yargı mensuplarından vergi afları ve vergi mevzuatına yönelik bilgiler edinmeleri ve kafalarına takılan hususların direkt karar mercii olan hakimler tarafından cevaplanması ile bu husustaki bilgi düzeylerinin artması sağlanabilecektir.
 - Vergi denetimleri konusu ile ilgili olarak da eğitim sürecinin içerisinde entegre edilecek, hazine ve maliye bakanlığının merkez ve taşra teşkilatlarına yapılacak teknik gezilerle vergi mahremiyetini ihlal etmeyecek şekilde öğrencilerin ağırlanması ve

vergi denetim sürecine yerinde bire bir şahit olarak bu sürecin faydalarını görmeleri sağlanarak, vergi suç ve ceza algıları arttırılabilecektir.

- Vergi haftası ve vergi ile ilgili verilecek seminerlere öğrencilerin katılımı sağlanarak, yaşadıkları tereddütlerinin pozitif yönde değişimi için yukarıda da sunulan tüm önerilere, katılımın zorunlu değil gönüllük esasına dayalı olması bununla birlikte yapılacak bu etkinliklerin öğrenceleri cezbedecek şekilde interaktif ve eğlenceli bir şekilde düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu şekilde yapılacak etkinliklere katılım artacak ve bu katılımlar sayesinde vergi ile ilgili öğrencilerin bilgi düzeyi artacak buda beraberinde vergi suç ve ceza algısı daha yüksek bir topluluğun oluşmasına vesile olacaktır.
- Bunlara ek olarak her yıl mecliste yapılan bütçe toplantılarına da bu öğrencilerin misafir edilmesi, bu öğrencilerin vergi hususunun devletin ne kadar önemli bir gelir kaynağı olduğu konusunda bilgilendirilmesi ve yine toplanan vergiler ile planlanan kamu hizmetlerinin nasıl hayata geçirildiği hususunda bilgi sahibi olmaları, bu öğrencilerden vergiye bakışlarının pozitif etkilenmesine, beraberinde vergi suçunun önemine dikkat etmelerine yardımcı olacaktır.

Tüm bu önerileri seçilen örneklem grubu özelinde değerlendirecek olursak, bu öğrenci grubunun ülkemizdeki diğer öğrencilere nazaran vergilendirme süreci içerisinde aktif rol alması daha muhtemel bireyler olmaları sebebiyle bu öğrencilerin vergi suç ve ceza algılarının yüksek olması daha etkili bir vergilendirme sürecini beraberinde getirecektir. Yani gerek mükellef oldukları düşünüldüğünde ve gerekse vergi suçu konusundan daha duyarlı ve vergi cezası konusunda yeterince bilinçli birer mükellef meslek mensubu olduğu düşünüldüğünde, bir mükellefin vergi işlemlerini yaparken bu mükellefin dürüst ve bilinçli olması yönünde yönlendirme ihtimalleri göz önüne alındığında vergilendirme sürecine faydaları hayli fazla olacaktır.

Çalışmada tespit edilen sorunlar ve getirilen öneriler ile ilgili ülkemizde farklı şehirlerde yine muhasebe ve finans eğitimi verilen okullarda yapılacak yeni çalışmalar ile elde edilecek sorun ve öneriler karşılaştırılarak, ülke genelinde çok daha isabetli çözüm önerileri elde dlebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan A. (2020). Kamu Maliyesi. Ankara: Gazi Kitabevi
- Akdoğan A. (2023). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi. Ankara: Gazi Kitabevi
- Aktan C.C. (2020). Vergi Cilt-2 Vergi Felsefesi, Vergi Psikolojisi, Vergi Ahlakı, Vergi Sosyolojisi, Vergi Tarihi. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- AMK, 09/09/1971 tarih, E. No: 1970/42, K. No: 1971/30 sayılı karar
- Anık C. (2022), Sosyal Bilimler Ansiklopedisi Ankara: Tübitak Bilim Yayınları
https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/duyu_ve_duyum (03.10.2024 tarihli erişim)
- Aydoğan Demirtaş S. (2017). “*Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergiye Karşı Davranışları Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi*” Balkan ve Yakın Soğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2017 (03)
- Ayyıldız Y. (2014) “*Vergi Mükelleflerinin Vergi Suç ve Ceza Algısı: Türkiye Alan Araştırması*” , Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, C:51, S:598
- Batı M. ve Özen İnci Z. (2022) “*7394 sayılı Kanunla Vergi Kaçakçılığı Suçunda (VUK m. 359) Yapılan Değişikliklere Dair Değerlendirmeler*” Vergi Sorunları Dergisi, S:406
- Batı M. (2023). Vergi Hukuku Genel Hükümler Vergi Tekniği Vergi Yargısı Kamu İcra. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Bayraklı H.H. (1976). Vergi Ceza Hukuku Afyon: Pınar Ofset Matbaacılık
- Bayraklı H.H. (2018). “*Vergi Kaçakçılık Suçlarına Teşebbüs*” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:10, S:37
- Bilici N. (2007). Vergi Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Burkay S. (2008), “*Teorik Çerçeve ve Suç*” ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyalog Ekim Sayı:2/4
- Çelikkaya A. (2002). *Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler*, Ekonomi ve Sosyal Bilimler İnternet Dergisi, S:5
- Çiçek H. (2006). *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul

- Çiçek H.G. ve Herek H. (2021) “*Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği*” Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C:32, S:1
- Demir R. (2022) “*Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*” Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C:10 S:2 877-901
- Demir İ.C. (2013). *Türkiye’de Vergi Yükü Objektif ve Subjektif Yönleriyle*. Afyonkarahisar: Dora Yayınları
- Demir İ. C. ve Kaya P. B. (2017) “*Çiftçilerin Vergi Algısı ve Vergi Uyumu: Ampirik Bir Çalışma*” , AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.19, S.2
- Demirbaş T. ve Erdem M.R. (2014). *Ceza Hukuku Pratik Çalışmalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirbaş T. (2018). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Demirbaş T. (2023). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Donay S. (2008). *Ceza Mahkemesinde Yargılanan Vergi Suçları*. İstanbul: Beta Yayıncılık
- Dönmez R. (1990). *Teori ve Uygulamada Vergi Afları*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Dönmezler S. Ve Erman S. (2016). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt 1*. İstanbul: Derya Yayınevi.
- Dönmezler S. (1985). “*Ekonomik Suçlar*” Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S:7, 19-30
- Dülger V. (2023). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Erarslan L. (2020). *Sosyal Medya ve Algı Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Erge S. (2016). “*Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı; Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Lise ve Önlisans Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Çalışma*” , Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, S.12
- Erdem F. (1968). “*Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- Erkunt Kanoğlu A.Ç. (2024) “*Suç Davranışına Etki Eden Faktörler*” Türkiye Adalet Akademisi Akademi Kürsü Dergisi
- Gencel U. ve Kuru E. (2012). “*Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi: Türkiye Değerlendirmesi*” Yönetim Bilimleri Dergisi, C:10, S:20

- Gölcek A. G. , Abukan D. ve Köktaş A. M. (2020) “Türkiye’de Vergi Algısının Ayıp, Günah ve Suç Bağlamında Değerlendirilmesi” Vergi Raporu Dergisi, S:252
- Hatipoğlu M. (2007). *Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Algılanması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Uşak İli Uygulama Sonuçları)*. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- İnceoğlu M. (2011). Tutum Algı İletişim. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Kitapçı İ. (2021). Vergi Etiği, Vergi Psikolojisi “Verginin sosyo-psikolojik teorisi” Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Oğuz E.S. (2011). “*Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı*” Edebiyat Fakültesi Dergisi, C:28, S:2
- Ömürbek N. Çiçek H.G. ve Çiçek S. (2007) “*Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencilerine Yapılan Anket Bulguları*” Maliye Dergisi, Sayı:153, Temmuz-Aralık 2007
- Öner E. (2014). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Öner E. (2023). Vergi Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Özcan F. (2020). *Ortaöğretimde Muhasebe ve Finansman Eğitiminin Vergi Bilinci Üzerindeki Etkisi: Gebze Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü. Sakarya
- Özcan F. ve Akyel N. (2020) “*Muhasebe ve Finans Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Vergi Ahlakı, Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Farklılıklarının İncelenmesi: Bir Uygulama Örneği*” , Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.5, S.1
- Özdil M. (1991). Vergi Hukukundaki Gelişmeler. Marmaris: Gelirler Genel Müdürlüğü Yayınları
- Pehlivan O. (2013). Vergi Hukuku Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi. Trabzon: Celepler Matbaacılık
- Pehlivan O. (2013). Kamu Maliyesi. Trabzon: Celepler Matbaacılık
- Sağbaş İ. (2013). Vergi Teorisi. Ankara: Kalkan Matbaacılık
- Sağlam M. (2013). “*Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Vergi Algısı ve Bilinci*” Sosyoekonomi Dergisi, Ocak- Haziran 2013

- Savaşan F. (2014). Piyasa Başarısızlığında Devletin Başarısızlığına Kamu Ekonomisi. Bursa: Dora Yayıncılık
- Serin G. (2010). “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerin Fene karşı Meraklarının İncelenmesi” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:7, S:13
- Serinkan C. ve Erdoğan M. (2017). “Vergi Bilinci Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Örneği” Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:4, Cilt:6
- Saruç N. T. (2015). Vergi Uyum Teori ve Uygulama. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Şahpaz K. Akgül Ö. Ve Yardımcıoğlu F. (2014). “Fırıncı Esnafının Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Sakarya İli Örneği” Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, C:2, S:14
- Şenyüz D. (1995). Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi. Bursa
- Taytak M. (2010). “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma” Maliye Dergisi, Sayı.3
- Tosuner M. ve Demir İ. C. (2007), “Toplumsal Bir Olgu Olarak Vergi Ahlakı” Süleyman Demiral Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9/3
- Tosuner M. ve Demir İ. C. (2009), “Vergi Ahlakının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri” Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2009, C:14, S:1
- Tutar H. (2018), Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar. Ankara: Seçkin Yayınları
- Tutar H. (2023), Algı Yönetimi. Ankara: Seçkin Yayınları
- Türkay İ. (2019), “Vergi Bilinci Vergi Ahlakı Vergiye Gönüllü Uyum ve Vergiye Gönüllü Uyum Etkileyen Faktörler” Vergi Raporu Dergisi, Sayı:232
- User İ. (1992). Vergilemenin Psikolojik Sınırı, Marmara Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul
- Uyanık A. (2019). “Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi” Maliye Dergisi, Temmuz- Aralık, Sayı:177
- Uzer Yıldız T. (2022), Sosyal Bilimler Ansiklopedisi Ankara: Tübitak Bilim Yayınları https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/duyu_ve_uyum (E.T. 03/10/2024)
- Üyümez M.E. (2004). Türkiye’de Vergi Ceza Sisteminin Vergi Suçlarını Önlemedeki Etkisi, Adanolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir

Yanık A. ve Doğan E. (2022). “*Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama*”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(KOSBED)

Yavaşlar F. B. (2012), Vergi Hukuku. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:1526

Yazıcıoğlu Y. ve Erdoğan S. (2004) SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yurdaoğlu V., Gökbunar R. Ve Tunçay B. (2016). “*Vergi Uyumunu Belirleyen Faktörlere Genel Bir Bakış*”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi C:23, S:3

Yüce M. (2004). *Kırgızistan’da Mükelleflerin Vergi Kaçıranlara Bakışı*, Akademik Bakış Dergisi, S:4

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Adres:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> (E.T. 26/06/2023)

492 sayılı Harçlar Kanunun Adres:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=492&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (E.T. 26/06/2023)

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunun Adres:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=492&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (E.T. 26/06/2023)

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Adres:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5520&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (E.T. 26/06/2023)

73398 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunun Adres:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7338&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3> (E.T. 26/06/2023)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ceza> (E.T. 05/06/2024)

<https://meslek.meb.gov.tr/> (E.T. 22/05/2025)

<https://mtegm.meb.gov.tr/kurumlar/> (E.T. 22/05/2025)

https://meslek.meb.gov.tr/upload/cop9/muhasebe_9.pdf (E.T. 30/10/2024)

<https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alan.php> (E.T. 30/10/2024)

<https://meslekiegitimharitasi.meb.gov.tr/alan.php?il=54> (E.T. 30/10/2024)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2021-78-nrm.pdf> (E.T. 10/07/2024)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241230M2-14.htm> (E.T. 02/03/2025)

<https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 05/06/2024)

EK

Ek 1: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerine Uygulanan anket Formu

Muhasebe ve Finansman Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

“Muhasebe ve finansman eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılaması üzerine ampirik bir çalışma (Sakarya ili örneği)”, isimli bilimsel çalışmaya veri toplamak için yapılan bu anket çalışmasının amacı muhasebe finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarının nasıl algıladıklarını ortaya koymaya çalışmaktır. Bu anket kapsamında verilen cevaplardan elde edilen araştırma sonuçları tamamen bilimsel amaçla kullanılacaktır. Göstereceğiniz ilgi ve duyarlılık için şimdiden teşekkür ederim.

Muhammed Enes KARAÇALI/Sakaya Üniversitesi Mali Hukuk YL Öğrencisi

1- **Cinsiyetiniz nedir?** Kadın() Erkek ()

2- **Eğitim durumunuz nedir?**

Lise birinci sınıf () Lise ikinci sınıf () Lise üçüncü sınıf ()Lise dördüncü sınıf ()

3- **İdari (parasal) vergi cezalarını nitelik olarak aşağıdakilerden hangisine uygun buluyorsunuz.**

Ceza olarak değil vergi zammı olarak görüyorum () Tazminat olarak kabul ediyorum ()

İdari bir ceza olarak görüyorum () Anlamsız bir şey olarak görüyorum ()

4- **Çevrenizdeki vergi suçu işleyen bir mükellefi nasıl nitelendiriyorsunuz?**

Vatan Haini () Kurnaz () Hırsız () Ahlaksız () İşi bilen ()

Önergelerden kendinize uygun olanı seçerek işaretleyiniz.						
	Önergeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
5	Vergi suçlarının yaptırımı olarak hapis cezası beni para cezasından daha çok etkiliyor.					
6	Vergi suçunu devlete karşı işlenmiş bir suç olarak görüyorum.					
7	Arkadaş veya iş çevremden bir mükellefin vergi suçu işlediğini bilsem onu ihbar ederim.					
8	Vergi suçu işlersem vicdan azabı çekerim.					
9	Yapmış olduğum fiilden dolayı vergi cezasına çarptırılmış olsam bir daha vergi suçu işlemem.					
10	Vergi kaçırın vatandaşlar suç işlemişlerdir.					
11	Vergi kaçıranlara suçun niteliğine göre mutlaka para veya hapis cezası verilmelidir.					
12	Vergi cezaları yeterlidir.					
13	Daha az vergi ödemek için kanundaki boşluklardan faydalanmak doğru bir davranış değildir.					

14	Alış veriş yaparken mutlaka fiş yada fatura alınmalıdır.					
15	Vergi denetimleri, vergi gelirlerini artırır.					
16	Türkiye’de çok kazananan çok az kazananan az vergi alındığı adil bir vergi sistemi vardır.					
17	Vergi üzerinde uzlaşma yoluna gidilmesi, vergi cezalarında etkinliği azaltır.					
18	Vergi afları ile dürüst mükellefler cezalandırılmaktadır.					
19	Vergi oranlarının yüksek olması vergi kaçakçılığını artırır.					
20	Vergi mevzuatı anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır.					
21	Okulumuzda vergi haftası etkinlikleri düzenlenmektedir.					
22	Okulumuzda Türkiye’deki uygulanan vergilerle ilgili seminer düzenlense gönüllü olarak katılmak isterim.					

Ek 2: Anket Uygulaması İçin Alınan İzinler

Evrak Tarih ve Sayısı: 17.05.2024-E.361822

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-361822
Konu : 69/08 Muhammed Enes KARAÇALI

17.05.2024

Sayın Mehmet Enes KARAÇALI

İlgi : 08.05.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 15.05.2024 tarihli ve 69 sayılı toplantısında alınan "08" nolu karar ile Muhammed Enes KARAÇALI'nın başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selim İNANÇLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Dijitalizasyon Kodu :BS4LC4SFTT Pın Kodu :88792

Belge Takip Adresi : <https://tukiye.gov.tr/ebd/eK=5783&cD=BS4LC4SFTT&cS=361822>

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

8. Muhammed Enes KARAÇALI'nın “ Muhasebe ve Finansman Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Empirik Çalışma (Sakarya İli Örneği) ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Muhammed Enes KARAÇALI'nın “ Muhasebe ve Finansman Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Empirik Çalışma (Sakarya İli Örneği) ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Ahi Evran Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.010226

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 352903

T.C. Kimlik No: [REDACTED]

Adı Soyadı: MUHAMMED ENES KARAÇALI

Araştırmanın Adı: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Ahi Evran Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak Birim: Anadolu Meslek Programı

Uygulama Yapılacak İl: SAKARYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılama ölçeği

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 11.12.2024

Araştırmanın Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 11.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni SAKARYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için '<https://arastirmaiznileri.meb.gov.tr/belge-dogrula>' bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Modülü -

Mehmet Akif Ersoy Çok Programlı Anadolu Lisesi Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.010226

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 323685

T.C. Kimlik No: [REDACTED]

Adı Soyadı: MUHAMMED ENES KARAÇALI

Araştırmanın Adı: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Mehmet Akif Ersoy Çok Programlı Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak Birim: Çok Programlı Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak İl: SAKARYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılama ölçeği

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 11.12.2024

Araştırmanın Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 11.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni SAKARYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için <https://arastirmaiznleri.meb.gov.tr/belge-dogrula> bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Modülü -

Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu
Lisesi Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.010226

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 386815

T.C. Kimlik No: [REDACTED]

Adı Soyadı: MUHAMMED ENES KARAÇALI

Araştırmanın Adı: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik
Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak Birim: Anadolu Meslek Programı

Uygulama Yapılacak İl: SAKARYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılama ölçeği

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 11.12.2024

Araştırmanın Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 11.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni SAKARYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için 'https://arastirmaiznleri.meb.gov.tr/belge-dogrula' bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Modülü -

Serdivan Farabi Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.010226

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 967695

T.C. Kimlik No: [REDACTED]

Adı Soyadı: MUHAMMED ENES KARAÇALI

Araştırmanın Adı: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Serdivan Farabi Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak Birim: Anadolu Meslek Programı

Uygulama Yapılacak İl: SAKARYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılama ölçeği

Araştırma Uygulama İzininin Kabul Tarihi: 11.12.2024

Araştırmanın Uygulama İzininin Bitiş Tarihi: 11.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni SAKARYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için <https://arastirmaiznleri.meb.gov.tr/belge-dogrula> bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Modülü -

Adapazarı Prof. Dr.Tansu Çiller Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu
Lisesi Müdürlüğüne

Başvuru No: MEB.TT.2024.010226

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatının Kurum Kodu: 194112

T.C. Kimlik No: [REDACTED]

Adı Soyadı: MUHAMMED ENES KARAÇALI

Araştırmanın Adı: Muhasebe ve Finans Eğitimi Gören Lise Öğrencilerinin Vergi Suç ve Cezalarını Algılaması Üzerine Ampirik
Bir Çalışma (Sakarya İli Örneği)

Araştırmanın Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Örneklem / Çalışma Grubu: Öğrenci

Uygulama Yapılacak MEB Teşkilatı: Adapazarı Prof. Dr.Tansu Çiller Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Uygulama Yapılacak Birim: Anadolu Meslek Programı

Uygulama Yapılacak İl: SAKARYA

Veri Toplama Aracının Başlığı: Muhasebe ve finans eğitimi gören lise öğrencilerinin vergi suç ve cezalarını algılama ölçeği

Araştırma Uygulama İzninin Kabul Tarihi: 11.12.2024

Araştırmanın Uygulama İzninin Bitiş Tarihi: 11.12.2025

Yukarıda kimliği yazılı araştırmacı "Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine (2024/41)" göre belirtilen kapsamda araştırmasını yapmayı taahhüt etmiştir. Araştırmacının bilgi ve belgelerinin uygunluğu kontrol edilmiş olup araştırma uygulama izni SAKARYA İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

NOT: Okul/kurum yöneticileri tarafından "Araştırma Uygulama İzni" belgesinin ve veri toplama araçlarının (araçlardaki maddelerinin) modülde yer alan belge ve araçlarla aynı olduğu kontrol edilmelidir. Aynı olmadığı durumda araştırma uygulama izni verilmeyecektir.

* Başvuru detayını görüntülemek ve belgeyi doğrulamak için "https://arastirmaizinleri.meb.gov.tr/belge-dogrula" bağlantısını kullanınız.

- Araştırma Uygulama İzinleri Başvuru ve Değerlendirme Modülü -

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Muhammed Enes KARAÇALI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Siyasal Bilgiler Fakültesi
Bölümü	Maliye Bölümü
Makale ve Bildiriler	
1. Karaçalı M.E. (2024). <i>“Türkiye’de Uygulanan Program Bazlı Performans Bütçe Sisteminin 5018 Sayılı KMYKK Açısından Değerlendirilmesi”</i> Akademik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Haziran 2024, S:70	